

Міністерство освіти і науки України
Київський національний торговельно–економічний університет
(м. Київ, Україна)

Вільнюський Університет
(м. Вільнюс, Литва)

«МІЖНАРОДНЕ ПРАВО: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ»

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ-
КОНФЕРЕНЦІЇ
(Київ, 20 грудня 2016 року)

Київ-2017

Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу

КНТЕУ заборонено

Міжнародне право: виклики сьогодення:
Матеріали міжнародної наук.-практ. інтернет-конф. (Київ, 20 грудня 2016 р.). – Київ: Київ. нац. торг.-екон. у-т, 2017. – 172 с. – Укр., рос. та англ. мовами.

ISBN _____

Розглядаються підходи та визначаються проблемні питання правосуб'єктності України, тенденції у вирішенні міжнародних спорів мирними засобами, теоретичні аспекти взаємодії національного та міжнародного права, здійснюється пошук шляхів та ефективних механізмів міжнародно-правового забезпечення сталого економічного розвитку.

Тези друкуються в авторській редакції.

УДК _____
ББК _____

Редакційна колегія: А.А. Мазаракі (відп. ред.), ректор, д.е.н., проф.; С.В. Мельниченко, проректор наукової роботи, д.е.н., проф.; Л.М. Дешко, к.ю.н., доц., завідувач кафедри міжнародного публічного права.

Відповідальні за випуск: Л.М. Дешко, к.ю.н., доц., завідувач кафедри міжнародного публічного права, Д.Є. Іващенко, асистент кафедри міжнародного фінансового права.

ISBN _____ © Київський національний торговельно-економічний університет, 2017

ЗМІСТ

<i>Вступ</i>	7
Міжнародне право як основа сучасного світопорядку.	
Білоус Т.В. Встановлення змісту права в Міжнародному арбітражному суді.....	8
Ганжа Є.О. Правосуб'єктність фізичних осіб в міжнародному приватному праві.....	13
Іщенко В.В. Невизнані та частково визнані держави в сучасному міжнародному праві.....	15
Камінська Н.В. Міжнародна інформаційна безпека в умовах глобалізації та інтеграції.....	21
Самойленко А.К., Інститут міжнародного захисту жінок.....	26
Актуальні питання міжнародної правосуб'єктності України	
Білоус Т. В. Політичні права людини і громадянина як одна з основ законодавства України.....	29
Карапетян А.Р. Нормативне регулювання газової галузі енергетики у законодавстві Європейського Союзу.....	31
Нижній Т.В. Перспективи використання світового досвіду електронного урядування в Україні(правовий аспект).....	35
Степанюк М.С., Плахотнюк Н.В. Проблеми правового регулювання здійснення електронної комерції фізичними особами....	39
Міжнародно-правове забезпечення сталого економічного розвитку	
Аль Саєд Ахмед Мохаммед. Звернення з конституційною скаргою до конституційного суду як засіб правового захисту прав людини.....	42
Бохан А.В. Дипломатизація розвитку еколого-економічних правовідносин.....	45
Дерунець Н.О. Поняття торговельного представництва та торговельно-економічної місії.....	47
Іващенко Д.Є. Концепція сталого розвитку в контексті економічного розвитку людства.....	50
Уманців В.Ю. Правовий режим іноземного інвестування в Україні.....	54

Щебетун І.С. Розвиток територій в рамках «зеленої економіки».....	58
--	-----------

Правопорядок в міжнародній торговельній системі

Бурман В.В. Особливості правового захисту іноземних інвесторів в Україні.....	62
--	-----------

Тенденції у вирішенні міжнародних спорів мирними засобами

Венкова Н.В. Механізми вирішення спорів у СОТ як засіб ефективною реалізації принципу мирного вирішення міжнародних спорів.....	65
--	-----------

Бондарєва К.Д., Домченко О.О. Арбітрабельність спорів у міжнародному комерційному арбітражі.....	70
---	-----------

Загура В.К. Концепція спадщини у діяльності змішаних судових установ.....	74
--	-----------

Кірда А.В. Міжнародно-правові способи захисту іноземних інвестицій.....	79
--	-----------

Сергійчук Л.Ю. Деякі аспекти застосування принципу мирного вирішення спорів в міжнародному праві.....	83
--	-----------

Сучасні військові конфлікти і виклики міжнародному гуманітарному праву

Вишневський О. С. Проблеми забезпечення міжнародної безпеки на сучасному етапі.....	87
--	-----------

Deshko L.N. Contemporary humanitarian law and Ukrainian legislation on internally displaced persons.....	89
---	-----------

Кривов В.А. Актуальні питання міжнародного гуманітарного права на фоні сучасних військових конфліктів.....	93
---	-----------

Шкрєбтієнко А.Г. Особливості міжнародного-правового регулювання боротьби з тероризмом.....	95
---	-----------

Яковенко К.С. Реалізація права на працю як одна зі складових статусу біженця на теренах європейського союзу.....	99
---	-----------

Актуальні питання міжнародного морського права

Гончаренко В. В. Розвиток зручних прапорів та занепад національної робочої сили.....	103
---	------------

Жарікова Г. А. Поняття та особливості договору про перевезення вантажу морським шляхом.....	108
--	------------

Жарікова Г. А. Статус учасників морського перевезення вантажу.....	111
---	------------

**Теоретико-правові аспекти взаємозв'язку і взаємодії
національного та міжнародного права**

Білоус Т. В. Місце міжнародного приватного права в правовій системі та його співвідношення із міжнародним публічним правом в сучасних умовах.....	114
Братко І.В. Міжнародні суди у розвитку міжнародного права....	117
Вєнкова Н.В. Теоритичні засади розуміння міжнародного адміністративного права.....	121
Васильчук А.В. Тлумачення принципу верховенства права у практиці Європейського суду з прав людини.....	126
Влащенко С. С. Міжнародно-правові акти в системі джерел регулювання права особи на доступ до публічної інформації.....	128
Домченко О.О. Сучасний стан та перспективи удосконалення системи державних закупівель в контексті інтеграційних процесів України.....	131
Задоровський М. Г. Запобігання порушень міжнародно-правових норм під час проведення люстрації.....	136
Йолтуховський В.В. Процедури подання індивідуальних звернень згідно з Конвенцією про захист прав людини і основних свобод та Міжнародним пактом про громадянські та політичні права.....	139
Кірда А. В. Модернізація адміністративного права до вимог законодавства Європейського Союзу.....	141
Костюк Н.П. Запозичення зарубіжного досвіду діяльності префектів для України.....	145
Косяк Н. В. Міжнародно-правові засади співпраці Організації Об'єднаних націй та України у сфері прав людини.....	148
Лукиянчук К.А., Мищенко А.Ю. Правове регулювання брака с иностранцем в некоторых европейских и мусульманских странах.....	151
Мігалі Н.І. Деякі аспекти захисту прав людини у рамках Ради Європи.....	156
Склярів О. І. Проблеми впровадження стандартів НАТО в українські реалії.....	159

Скоропад Т.І. Щодо основних методів усунення конкуренції податкових юрисдикцій держав.....	162
Скрипник В.В., Плахотнюк Н.В. Актуальні питання адаптації національного законодавства України щодо захисту інвалідів до міжнародних стандартів.....	166
Тищенко Ю.В. Міжнародно-правове регулювання забезпечення прав споживачів.....	169

ВСТУП

Міжнародне право здійснює правове регулювання процесів розвитку світового співтовариства на основі відповідних критеріїв встановлення стабільності на міжнародній арені. Як відомо, процес не може бути стабільним без урахування комплексу факторів розвитку вища, і власне міжнародне право розглядає питання, пов'язані з розвитком міжнародних явищ, що зумовлюють зміни в суспільному житті, розвитку міжнародного правопорядку.

Наразі вже відбуваються якісні зміни та перетворення у системі міжнародного права, як можна можна охарактеризувати рядом позитивних рис. По-перше, міжнародне право має за мету обмежити право держави на ведення війни і перетворити координацію дій суверенних держав на систем співробітництва та досягнення спільної вигоди. По-друге, відбувся перехід від співіснування держав до співробітництва між ними — з метою не лише досягнення міжнародного миру та безпеки, а й сприяння здійсненню соціальних та політичних ідей, що виражається в поширенні міжнародних всесвітніх і регіональних організацій. По-третє, підвищення правового статусу окремого індивіда в міжнародному праві, що проявляється у створенні міжнародно-правового механізму захисту прав людини. По-четверте, удосконалено механізм реалізації норм міжнародного права як на інтернаціональному, так і на національному рівні, з'являються зобов'язання, на участь у забезпеченні дотримання яких мають право всі держави. По-п'яте, в міжнародному праві затверджено принцип демократії, згідно з яким лише держава, що відповідає загальноприйнятим стандартам демократії, може бути повноправним членом міжнародного співтовариства.

Проте в умовах глобалізації та стрімкого розвитку людства загалом, перед світовою спільнотою постають все нові та більш складні виклики.

Збірник матеріалів конференції відображає актуальні правові питання, що виникають у процесі взаємодії держав народів, націй.

Матеріали конференції охоплюють актуальні питання пов'язані з глобальними проблемами та методами їх міжнародно-правового вергулювання..

У процесі обговорення науковцями сформульовано нові підходи регулювання, захисту прав людини та народів вирішення глобальних

питання і проблем які загрожують сучасному світопорядку.
.....

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ЯК ОСНОВА СУЧАСНОГО СВІТОПОРЯДКУ

Білоус Т.В.,

студентка факультету міжнародної торгівлі та права
Київського національного торговельно-економічного університету,
4 курс, група 4-1

ВСТАНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ПРАВА У МІЖНАРОДНОМУ АРБІТРАЖНОМУ СУДІ

На сьогодні актуальною є тема встановлення змісту міжнародного права у арбітражному впровадженні. Особливо якщо справастосується застосування норм іноземного права. У цьому зв'язку виникає потреба з'ясувати як саме мають діяти арбітри і які можуть бути наслідки неправильного встановлення чи взагалі невстановлення відповідних норм.

Звичайно, процедура розгляду спорів арбітражним судом, яка визначається регламентами чи самими сторонами, відрізняється від процедури цивільного процесу державних судів. І якщо законодавство більшості держав містить положення, які стосуються застосування іноземного права державними судами, у тому числі і питання визначення його змісту, то така регламентація щодо арбітражних судів не передбачена ані процесуальним законодавством, ні законами про міжнародний комерційний арбітраж, що ухвалені на підставі відповідного типового закону ЮНСІТРАЛ.

Традиційно країни загального права розглядали застосоване іноземне право не як право, а як певні фактичні обставини, які потрібні для вирішення справи. Відповідно доктрина та практика таких держав виходила з того, що сторони, які посилаються на іноземне право в суді мають його довести як і будь-яку іншу фактичну обставину (as a fact) [1, 2].

Держави континентальної системи, на відміну від країн загального права, визнають іноземне право правовою категорією і наділяють саме суд обов'язком встановити його зміст.

Так, обов'язок суду встановити зміст норм іноземного права ex officio, закріплений в законах про міжнародне приватне право Швейцарії, Австрії. Новий Цивільний процесуальний кодекс Франції, зокрема стаття 112 передбачає, що суддя повинен дати оцінку чи встановити належне тлумачення норм права, які застосовується до спірних фактів, не обмежуючись при цьому найменуваннями, що надали сторони [3, 37].

В Україні, як і в більшості держав континентальної системи права, іноземне право розглядається як правова категорія. Закон України проміжнародне приватне право, зокрема стаття 8, покладає на судобов'язок встановити зміст його норм згідно з їх офіційним тлумаченням, практикою застосування і доктриною у відповідній іноземній державі [5].

Одночасно закон закріплює право осіб, які беруть участь у справі, подавати документи, що підтверджують зміст норм права іноземної держави, на які вони посилаються в обґрунтування своїх вимог або заперечень, іншим чином сприяти суду чи іншому органу у встановленні змісту цих норм.

Так все більше держав незалежно від системи права надають перевагу практиці поєднання обов'язку встановлення змісту іноземного права судом та його доведення сторонами. Розбіжності, які існують сьогодні, стосуються більше питання на кого покладаються ключова роль у встановленні змісту іноземного права— на суд чи на сторони.

Для встановлення змісту іноземного права арбітраж має можливість використовувати інструменти, які передбачені для державних судів, а саме:

- звернутись за сприянням до Міністерства юстиції України чи іншого компетентного органу;
- звернутись до відповідних органів чи установ іноземних держав;
- залучити у якості експертів відповідних фахівців.

Однак, звернення до державних установ найчастіше використовується саме державними судами, тоді як арбітражні суди більш схильні до залучення експертів з іноземного права. Звернення до компетентних державних органів як в середині держави, так і за її межами обумовлено тим, що на певні з них міжнародними договорами покладаються обов'язки надання правової допомоги, у тому числі і в частині встановлення інформації про іноземне право.

Проте як свідчить практика застосування цієї Конвенції, в тому числі і Україною, ефективного механізму надання відповідної інформації вона на жаль не створила. Це відзначалось і в доктрині різних держав, зокрема вказувалось, що «не тільки передача клопотань про надання інформації забирає багато часу та зусиль, але і отриманий результат має набагато менше значення у порівнянні з висновками експерта» [4, 310].

Саме тому серед різних способів встановлення змісту іноземного права перевага надається неофіційним, тобто не пов'язаним

із зверненням до державних органів. Для цього законодавець передбачає можливість залучити у якості експертів відповідних фахівців.

Так Закон України “Про міжнародний комерційний арбітраж” закріплює таку можливість: якщо сторони не домовились про інше, третейський суд може призначити одного або кількох експертів для подання йому доповіді з конкретних питань, які визначаються третейським судом, а також зажадати від сторони надання експерту будь-якої інформації, що стосується справи, чи пред’явлення для огляду або надання можливості огляду будь-яких документів, товарів чи іншого майна, що мають відношення до справи. (стаття 26).

Таким чином, експерти можуть надавати висновки щодо іноземного права як усно, так і письмово. Хоча треба відзначити, що найбільш поширеною формою висновків щодо змісту іноземного права зараз є надання суду письмових висновків.

Так у Франції в якості основного способу використовується *certificate de coutume* — документ, який підтверджує зміст іноземного права, складений французькою мовою торгівельно-промисловою палатою іноземної держави, іноземним юристом або дипломатом [6]. Проте в доктрині постійно вказується і на певні недоліки встановлення змісту іноземного права із залученням експертів, особливо коли їх залучають сторони процесу. Зокрема стосовно вищезгаданого *certificat de coutume* у французькій доктрині зазначалось, що «особа, яка складає документ, намагається перш за все підтримати точку зору того, хто звернувся до нього» [6, 256]. Критеріями обрання експерта з іноземного права арбітражем або сторонами є його досвід та знання з іноземного права. Незважаючи на те, що експерти не обов’язково повинні бути членами колегії адвокатів відповідної держави, при їх обранні перевага надається практикуючим юристам та науковцям в галузі права. У цьому контексті видається, що у разі якщо експертами виступають науковці — автори закордонних доктринальних праць, то в суді завжди є можливість перевірити такі висновки із використанням відповідних робіт.

Однак, в будь-якому разі арбітр буде оцінювати висновки експертів щодо іноземного права за своїм внутрішнім переконанням. Він може відмовитись брати до уваги свідчення експерта однієї сторони, навіть якщо вони не заперечуються іншою стороною, і хвалити рішення на підставі власного дослідження норм іноземного права.

У такому разі принциповим моментом є те, що ухваливши рішення на підставі норм іноземного права арбітр має вказати джерела з яких він отримав інформацію про таке право. Від

правильного встановлення змісту іноземного права залежить і правильність його застосування.

В деяких країнах, зокрема Австрія, Італія, Польща неправильне застосування іноземного права є підставою для перегляду рішення судами вищих інстанцій. Закон Швейцарії також передбачає можливість федерального суду переглянути рішення у разі якщо рішення невірно виходить з того, що встановити зміст іноземного права не вдалося [7, 118].

В Україні невірне застосування норм матеріального права є підставою для скасування чи зміни рішення судами апеляційної чи касаційної інстанції. Поняття невірного застосування норм матеріального права охоплює як незастосування закону, який має бути застосований або застосування закону який не має бути застосований, так і невірне тлумачення закону.

Відповідно все це стосується і неналежного застосування іноземного закону. Якщо невірне застосування іноземного права державним судом може бути підставою для скасування чи зміни такого рішення, то рішення ухвалені арбітражним судом є остаточними і таких підстав чинні законодавчі акти не передбачають. Однак чи можна стверджувати, що невірне застосування іноземного закону, в тому числі і через не встановлення його змісту, арбітражним судом не несе жодних наслідків для такого рішення? Відповідь є очевидною — такі наслідки існують. Неправильне застосування іноземного закону арбітражним судом може створити перешкоди для виконання такого арбітражного рішення.

Таким чином арбітр не може відмовити в позові через те, що позивач не надав відповідних доказів змісту іноземного права, що має бути застосовано, якщо відповідач не заперечує проти вимог позивача. В протилежному випадку може бути порушений один з ключових принципів - рівне ставлення до сторін [8, 118]. Відносно можливості застосування арбітражем принципу *lex fori* у разі не встановлення змісту іноземного права також виникають певні сумніви, хоча на практиці арбітражний суд йде саме цим шляхом.

У разі відсутності якої-небудь вказівки сторін третейський суд застосовує право, визначене згідно з колізійними нормами, які він вважає застосованими. Тобто арбітраж може визначити застосоване матеріальне право на підставі іноземних колізійних норм. У цьому зв'язку видається логічним, що у разі неможливості встановити зміст норм іноземного права арбітраж має право звернутись до інших колізійних норм, які визначають відповідне іноземне право, зміст якого буде можливо встановити.

Отже, в судовій практиці арбітражів та державних судів з питання встановлення змісту та застосування іноземного права варто було б уникнути розбіжностей та бажано закріпити єдині підходи. Варто бути уважним щодо правильного застосування іноземного закону щоб унеможливити появу негативних наслідків.

В цілому треба відзначити, що внаслідок змін у законодавстві та практиці як в країнах загальної системи права, так і континентальній, різниця у підходах до питання застосування іноземного права має певні тенденції до зменшення.

Також існують різні підходи у виборі арбітрів для вирішення справ. В одних країнах критеріями обрання експерта з іноземного права арбітражем або сторонами є його досвід та знання з іноземного права, в інших - експерти не обов'язково повинні бути членами колегії адвокатів відповідної держави.

На нашу думку, на сьогодні єдиного універсального підходу щодо встановлення та застосування норм іноземного права в міжнародному арбітражі, особливості визначення права у арбітражному впровадженні в кожній країні склалися історично в процесі формування та встановлення їх права.

Література

1. Чешир Дж., Норт. П. Міжнародне приватне право. — М., 1982. — 433 с.
2. Міжнародне приватне право: сучасні проблеми. — М., 1994. — 507 с.
3. Новий Цивільний процесуальний кодекс Франції. — К., 2004. — 429 с.
4. Шак Х. Міжнародне цивільне процесуальне право: підр./перекл. з нім. — М., 2001. — 379 с.
5. В. Толстих Міжнародне приватне право: колізійне регулювання. — Спб., 2004. — 526 с.
6. Закон України “Про міжнародне приватне право” № 2709-IV від 23.06.2005.
7. Закон Швейцарії “Про міжнародне приватне право” від 1987.
8. Закон РФ від 7 липня 1993 р. N 5338-I «Про міжнародний комерційний арбітраж» / / ВСНД РФ від 12 серпня 1993 р., N 32. ст. 1240. __

Ганжа Є.О.,

студент 1-го курсу магістратури спеціальності «міжнародне право» факультету міжнародної торгівлі та права Київського національного торговельно-економічного університету, Київ, Україна

ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Серед суб'єктів міжнародного приватного права важливе місце у правовідносинах посідають фізичні особи. Під фізичними особами прийнято розуміти громадян даної держави, іноземних громадян, осіб без громадянства й осіб, що мають подвійне громадянство. Всі вони разом складають населення, яке мешкає на території певної держави, що підпорядковане її юрисдикції. Водночас термін "населення" у міжнародному і у внутрішньодержавному праві має неоднакове значення. У міжнародному праві під населенням розуміють сукупність фізичних осіб, індивідів, що населяють територію держави в даний момент, тобто проживаючих на її території. У внутрішньодержавному праві основний акцент робиться на юрисдикцію (здійснення владних повноважень) держави над цим населенням. У силу того, що на територію держави поширюється її повний і винятковий суверенітет, особи, які населяють її, знаходяться під повною і винятковою юрисдикцією цієї держави, котра встановлює у своєму національному праві їх відповідний юридичний статус і правовий режим [1. с. 126].

Для міжнародного приватного права характерний диференційований підхід до фізичних осіб, що перебувають у межах юрисдикції конкретної держави, який ґрунтується, по-перше, на поділі на відповідні категорії, по-друге, на встановленні певного правового режиму щодо кожної з них.

Визнаючи кожного суб'єктом права, та чи інша держава встановлює його правовий статус, положення стосовно держави, її органів, інших фізичних та юридичних осіб. Цивільно-правовий статус (цивільна правосуб'єктність) фізичної особи визначається її здатністю мати цивільні права та обов'язки (правоздатність), своїми діями набувати та здійснювати їх (дієздатність).

Під цивільною правоздатністю фізичної особи зарубіжна доктрина розуміє здатність бути носієм цивільних прав і обов'язків, які допускаються об'єктивним правом даної держави. За правом усіх країн правоздатність виникає в людини у повному обсязі з моменту народження й

припиняється зі смертю. Окремі права, можливість реалізації яких пов'язана з певними особистісними та фізіологічними особливостями людини, можуть виникати тільки з досягненням певного віку (батьківські права, шлюбні (подружні), права усиновлювачів, опікунів, піклувальників тощо).

Питання дієздатності в міжнародному приватному праві традиційно визначаються загалом за особистим законом (*lex personalis*), що, як відомо, існує у двох своїх різновидах – законі громадянства (*lex nationalis* або *lex patriae*) і законі місця проживання (*lex domicilii*).

Застосування особистого закону для визначення дієздатності особи у різних варіантах означає, що особа, яка вважається дієздатною за особистим законом, повинна вважатися такою і в інших правових системах. Це положення визнається усіма державами. Логічно припустити, що особа, яка є недієздатною за особистим законом, повинна визнаватися недієздатною і в інших правових системах. Проте це не завжди знаходить своє підтвердження у законодавстві та практиці держав.

Загальноприйнятим у всіх правових системах є положення, за яким питання визнання іноземної фізичної особи недієздатною чи обмежено дієздатною вирішується за законодавством тієї держави, де ця особа має постійне місце проживання. Отже, серед факторів, що характеризують правосуб'єктність фізичних осіб, варто згадати не тільки правоздатність і дієздатність, а й місце проживання і цивільний стан.

Важливим елементом правового статусу фізичних осіб є місце їхнього проживання. Не випадково, наприклад, у ст. 21 ЦК Японії підкреслюється, що місце проживання є "основою життя" людини. Водночас юридичне розуміння місця проживання далеко не однозначне. Місце проживання нерідко визначається не тільки і не стільки за місцем постійного проживання особи, скільки за місцем перебування її основного майна або роботи. Законодавство і практика багатьох країн допускає множинність місця проживання (ФРН, Японія, Італія та ін.). З місцем проживання пов'язане припущення, що фізична особа завжди присутня у певному місці, навіть якщо в якийсь проміжок часу її там немає. Тимчасова відсутність не означає зміну місця проживання.

Поряд з поняттям "місце проживання" у законодавстві зарубіжних країн вживається поняття "місце перебування" – місце, де фізична особа перебуває тимчасово. Для цивільного права значення має саме "місце проживання", тому що саме з ним пов'язано багато цивільно-правових явищ. Так, знати місце проживання боржника, а в певних випадках – кредитора необхідно для встановлення місця виконання зобов'язання, за місцем проживання визначається місце відкриття спадщини. Статус

фізичних осіб у міжнародному приватному праві майже завжди повністю підпорядковується законодавству держави перебування, тобто нормам конституцій держав, спеціальним законам про правовий статус іноземців, іншим нормативним актам. На іноземних громадян може поширюватися й дія законодавства держави їх громадянства, на осіб без громадянства – законодавство держави їх постійного місця проживання.

Іноземні громадяни, володіючи певним обсягом правоздатності, що наданий їм вітчизняним правопорядком, під час свого перебування на території іншої держави не вправі посилатися на той обсяг прав, якими вони володіють у своїй державі. Водночас обсяг прав, якими наділені іноземні громадяни в іншій державі, найчастіше може бути більш значним, ніж той, який вони мають на своїй батьківщині [2. с. 220].

Література

1. Баймуратов М.О. Міжнародне право: Підруч. /М.О. Баймуратов.- Одеса: Астропринт. 2006 - 424 с.
2. Баймуратов М.О. Міжнародне приватне (колізійне) право України: правосуб'єктність осіб (теоретико-методологічні аспекти): моногр./ М.О. Баймуратов. Р.В. Чорнолуцький - Суми: Університетська книга. 2009.- 252 с.

Іщенко В.В.,

викл. кафедри публічного права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ, Україна

НЕВИЗНАНІ ТА ЧАСТКОВО ВИЗНАНІ ДЕРЖАВИ В СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Починаючи з 90-х років ХХ ст. на політичній карті світу почали стрімко з'являтися нові самопроголошені державні утворення, легітимність утворення викликала сумніви у світового співтовариства в цілому або в значній кількості існуючих держав (насамперед, тих, від яких вони відокремлювалися).

Як відомо, юридичного обов'язку визнання в міжнародному праві не існує, але загальновизнаним є право нової держави на міжнародне визнання. Рішення про визнання нової держави оформлюється офіційним актом вищих органів влади держави. Наприклад, відповідно до п. 4 ст. 106 Конституції України від 28.06.1996 р. рішення про визнання іноземних держав приймає Президент України. Слід відзначити, цю норму було на практиці застосовано лише одного разу (Указ Президента України “Про визнання Республіки Південний Судан” від 11.01.2012 р. № 10/2012; при цьому заява МЗС України

про визнання Південного Судану була оприлюднена ще 12.07.2011 р.). Як правило, визнання означає готовність встановити дипломатичні відносини.

Невизнані держави – це території, що проголосили себе незалежними державами і мають ознаки суверенних держав, але незалежність яких не визнано жодною державою-членом ООН, а їхня територія вважається такою, що знаходиться під суверенітетом однієї чи декількох держав-членів ООН.

На даний час в світі існують 9 невизнаних держав: держави Ва (проголосила незалежність 17.04.1989 р.) та Шан (з 1996 р.) на території М'янми; Республіка Сомаліленд (проголосила незалежність 18.05.1991 р.) на території Сомалі; Придністровська Молдавська Республіка (ПМР) (проголосила незалежність 25.08.1991 р.) на території Молдови; Нагірно-Карабаська Республіка (НКР) (проголосила незалежність 02.09.1991 р.) на території Азербайджану; Ісламська держава Вазірістан (проголосила незалежність 14.02.2006 р.) на території Пакистану; Донецька Народна Республіка (ДНР), Луганська Народна Республіка (ЛНР) (обидві проголосили незалежність 12.05.2014 р.) на території України; Ісламська держава (раніше – Ісламська держава Іраку та Леванту, ІДІЛ) (проголосила незалежність 29.06.2014 р.) на території Іраку, Сирії та Лівії. Такі держави не визнані жодною державою-членом ООН (їхню незалежність визнають лише деякі інші невизнані держави), а їхні території міжнародне співтовариство вважає частиною території однієї або кількох (у випадку Ісламської держави) офіційно визнаних держав (наприклад, території ДНР та ЛНР *de jure* є частиною території України тощо). Ще більше 20 невизнаних держав припили своє існування починаючи з початку 90-х років ХХ ст. (переважно на території Сомалі, колишніх СРСР та Югославії) у зв'язку з їх об'єднанням, добровільним входженням до складу тих визнаних держав, від яких вони відокремлювалися, або відновленням останніми контролю над своїми колишніми територіями, які проголосили незалежність в односторонньому порядку.

Частково визнані держави – це держави, що проголосили себе незалежними державами і мають ознаки суверенних держав, але незалежність визнано лише певною частиною або лише окремим державами-членами ООН, через що вони не можуть стати членами ООН та по суті виключаються з кола суб'єктів міжнародного права, оскільки їхня участь в міжнародних відносинах обмежена, як правило, відносинами, лише з тими державами, що їх визнали.

За конститутивною теорією визнання нова держава стає суб'єктом міжнародного права тільки після держави визнання іншими, вже існуючими державами. Проте, як правильно вказували вчені-міжнародники – критики конститутивної теорії, по-перше, незрозуміло, яка кількість визнань вже існуючих держав необхідна для набуття державою міжнародної правосуб'єктності; по-друге, нові держави можуть самотійно існувати та

вступати в будь-які контакти з іншими державами, брати участь в міжнародних конференціях, організаціях, багатосторонніх договорах і без визнання їх іншими державами.

На даний час в світі існує 4 держави, незалежність яких визнана лише кількома (від 1 до 5) державами-членами ООН, зокрема:

Азад Джамму і Кашмір (Азад Кашмір) (проголосила незалежність у жовтні 1947 р.; фактично управляється Пакистаном) на спірній території Пакистану та Індії – її незалежність визнана тільки Пакистаном.

Турецька Республіка Північного Кіпру (проголосила незалежність 15.11.1983 р.) на території Республіки Кіпр – її незалежність визнана тільки Туреччиною.

Республіка Південна Осетія (проголосила незалежність 29.05.1992 р.) на території Грузії – її незалежність визнана лише 4 державами-членами ООН (Росія, Нікарагуа, Венесуела, Науру).

Республіка Абхазія (проголосила незалежність 26.11.1994 р.) на території Грузії – її незалежність визнана лише 5 державами-членами ООН (Росія, Нікарагуа, Венесуела, Науру, Вануату).

При цьому більше 60 держав-членів ООН, в т.ч. і Україна, відмовляються визнати незалежність Південної Осетії та Абхазії.

Водночас існують 4 держави, які визнані досить значною частиною держав-членів ООН, проте через невизнання рядом інших держав та/або невизначеність правового статусу їхньої території досі не можуть стати повноправними членами ООН, зокрема:

Китайська Республіка (Тайвань) (проголосила незалежність 10.10.1911 р.) на о. Тайвань (з 07.12.1949 р.). Станом на початок грудня 2016 р. її незалежність визнана 22 державами-членами ООН. На підставі резолюції ГА ООН 2758 від 25.10.1971 р. Китайська Республіка втратила своє місце в ООН (в т.ч. постійного члена Ради Безпеки ООН) на користь КНР.

Сахарська Арабська Демократична Республіка (САДР) (проголошена фронтом ПОЛІСАРІО 27.02.1976 р.), більша частина якої контролюється Марокко. В різний час незалежність САДР визнавали 84 держави. Станом на початок грудня 2016 р. її незалежність визнана 49 державами-членами ООН, ще 10 держав, які раніше визнавали САДР, призупинили чи “заморозили” відносини з нею, ще 25 держав раніше визнавали САДР, проте пізніше розірвали відносини чи відмовились від визнання; 45 (в т.ч. Україна) – не визнають саму САДР, проте визнають право її народу на самовизначення; 16 держав визнають суверенітет Марокко над Західною Сахарою, а ще 21 підтримують територіальні претензії Марокко на Західну Сахару чи ідею її автономії у складі Марокко.

Держава Палестина (проголосила незалежність 15.11.1988 р.), яка нині фактично розпалася на 2 держави (Західний берег ріки Йордан та Сектор Газа), розділені територією Ізраїлю, зі своїм урядом в кожному, частина території якої

контролюється Ізраїлем. Станом на початок 2016 р. її незалежність визнана 136 державами-членами ООН (зі 193), , в т.ч. Україною як правонаступницею СРСР, та Ватиканом. Ще 9 держав мають намір визнати незалежність Держави Палестина. Проте, відсутність її визнання з боку 3 постійних членів Ради Безпеки ООН (Великобританія, США, Франція), більшості членів ЄС, Японії та деяких інших держав не дає можливість Державі Палестина в найближчі роки змінити її статус в ООН з держави-спостерігача (наданий на підставі резолюції ГА ООН 16/19 від 29.11.2012 р.; Організація визволення Палестини також мала статус спостерігача на підставі резолюції ГА ООН 3237 від 22.11.1974 р.) на постійного члена.

Республіка Косово (проголосила незалежність 17.02.2008 р.), процес міжнародного визнання якої заслуговує більш детальної уваги.

Так, станом на початок грудня 2016 р. незалежність Республіки Косово визнали 110 держав-членів ООН (зі 193), зокрема, 23 з 28 членів ЄС (крім Греції, Кіпру, Іспанії, Румунії, Словаччини), 34 з 47 членів Ради Європи, 36 з 56 членів ОБСЄ, 24 з 28 членів НАТО, тобто незалежність Республіки Косово визнали переважно країни Заходу. Ще 13 держав мають намір зробити це. Водночас, 62 держави-члени ООН, в т.ч. і Україна, відмовляються визнати незалежність Республіки Косово або вивчають це питання. Слід відзначити, що незалежність Республіки Косово не визнали 2 постійні члени Ради Безпеки ООН (Російська Федерація та Китайська Народна Республіка), всі держави-члени СНД, значна кількість держав Азії, Африки та Латинської Америки, що робить практично неможливим членство Республіки Косово в ООН в найближчі роки.

Міжнародний суд ООН в консультативному висновку від 22.07.2010 р. за запитом Генеральної Асамблеї ООН на питання “Чи відповідає одностороннє проголошення незалежності тимчасовими інститутами самоврядування Косово нормам міжнародного права?” дійшов висновку (10 голосами проти 4), що “загальне міжнародне право не містить якої-небудь видимої заборони декларацій про незалежність. Таким чином, декларація про незалежність (Косово – *В. І.*) від 17 лютого 2008 року не порушувала загального міжнародного права” (п. 84) [2]. Проте, консультативний висновок Міжнародного Суду ООН не має юридично обов’язкової сили (на відміну від його рішень відповідно до ст. 59, 60 Статуту Міжнародного Суду ООН зі справ, переданих на його розгляд державами), хоча він і береться до уваги державами та певною мірою впливає на правове регулювання міжнародних відносин та може мати політичні наслідки.

Слід погодитися з думкою ряду вчених-міжнародників, що визнання країнами Заходу легітимним одностороннього проголошення незалежності Косово стало небезпечним прецедентом для наступного визнання подібних самопроголошених утворень, зокрема, на території колишнього СРСР. Так, вже за півроку (після російсько-грузинського конфлікту в серпні 2008 р.)

незалежність Абхазії та Південної Осетії визнала спочатку Росія (26.08.2008 р.), а потім ще декілька держав. В світлі цих подій цілком вірогідним є визнання в майбутньому окремими державами (зокрема, Росією та її союзниками) незалежності інших невизнаних держав на теренах СНД (зокрема, НКР, ПМР, ДНР, ЛНР).

В установчих документах міжнародних організацій (у т.ч. у Статуті ООН від 25.06.1945 р.), не міститься положення про визнання нових держав як необхідну умову їх прийняття до організації. Сама ООН вказує, що оскільки вона не є ні державою, ні урядом і тому не має ніяких повноважень визнавати ту чи іншу державу чи уряд [1]. В ст. 3 Конвенції про права та обов'язки держав від 26.12.1933 р. та ст. 9, 12 Статуту Організації Американських Держав (ОАД) від 30.04.1948 р. встановлено, що “політичне існування держави не залежить від її визнання іншими державами”. Водночас, на даний час членство в ООН можна розглядати як ознаку того, що держава має у світі дуже широке визнання, і легітимність її існування як мінімум для більшості членів світового співтовариства не викликає сумнівів. Щоб стати членом ООН, держава повинна отримати підтримку 2/3 держав-членів Генеральної Асамблеї ООН (на даний момент – 129 зі 193) за рекомендацією Ради Безпеки ООН (9 з 15 її членів за умови відсутності вето будь-якого з 5 постійних членів Ради Безпеки – Китайської Народної Республіки, Російської Федерації, Великобританії, США та Франції) [1]. Тому відмова будь-кого з 5 постійних членів Ради Безпеки ООН (наприклад, у випадку з Республікою Косово невизнання її Росією та КНР, а у випадку з Державою Палестина невизнання її Великобританією, США та Францією) визнати ту чи іншу державу навіть за умови її визнання іншими державами може стати нездоланною перепорою на шляху її членства в ООН.

Таким чином, схвалення міжнародним співтовариством незалежності нової держави та легітимності її виникнення шляхом визнання має наслідком досить швидко після проголошення незалежності набуття такою державою членства в ООН (наприклад, Чорногорією у 2006 р. та Південним Суданом у 2011 р.) та інших міжнародних організаціях. При цьому прийняття до міжнародної організації нової держави не означає автоматичного визнання її з боку держав-членів цієї організації (навіть, якщо вони голосували за це). Тому деякі частково визнані держави не будучи членами ООН, є повноправними членами інших міжнародних організацій. Так, Республіка Косово є членом МВФ (з травня 2009 р.), Світового банку (з червня 2009 р.), ЄБРР (з 17.12.2012 р.), МОК (з 09.12.2014 р.), УЄФА (з 03.05.2016 р.), ФІФА (з 14.05.2016 р.), а також ряду інших міжнародних спортивних федерацій; Державою Палестина є членом ОІК (з 1969 р.), ЛАД (з 1976 р.), ЮНЕСКО (з 2011 р.) та ін.; Китайська Республіка є членом АТЕС (з 1989 р.), СОТ (з 01.01.2002 р.); САДР з 22.02.1982 р. є членом ОАЄ (з 09.07.2002 р. – Африканського Союзу). Не розглядається як міжнародне визнання факт участі суб'єктів, що не визнають одне одного

(наприклад, Ізраїлю та більшості арабських держав, КНДР та Південної Кореї, Китайської Народної Республіки та Китайської Республіки, Республіки Кіпр та Туреччини, Пакистану та Вірменії, Сербії та Косово тощо), в одному міжнародному договорі чи в одній міжнародній організації, оскільки визнання, участь у договорі, членство в міжнародних організаціях є самостійними інститутами міжнародного права. Так само і відмова держави у прийнятті її до міжнародної організації не означає відмову у визнанні цієї держави.

Розірвання або припинення дипломатичних відносин між державами, остаточне або тимчасове відкликання дипломатичного представництва не означають скасування визнання (ст. 82 Віденської конвенції про представництво держав у їх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру від 14.03.1975 р.). Тому невизнання окремої держави групою держав чи окремими державами не може виключити його з числа суб'єктів міжнародного права, оскільки наявність чи відсутність акту визнання за декларативною теорією визнання не впливає на міжнародну правосуб'єктність держави, а лише констатує факт її виникнення та полегшує її вступ в міжнародні відносини.

При визнанні держави діє правило “сторона, яка визнає, зобов’язується визнавати лише цю владу на відповідній території і ніяку іншу”, наприклад, визнаючи КНР, не можна визнавати Китайську Республіку (Тайвань) і навпаки (така ж ситуація буде і у випадку з визнанням Грузії з одного боку та Абхазії та Південної Осетії з іншого). Хоча у міжнародному праві вважається, що визнання *de jure* є остаточним і його відкликати не можна (поодинокі випадки відкликання визнання відомі історії), у зв’язку з наведеним принципом в останні роки мали місце випадки відкликання (скасування) визнання *de jure* частково визнаних держав навіть через кілька років після їхнього визнання, як правило, у випадку визнання ними тієї держави, частиною якої вважається новоутворена держава (наприклад, Сан-Томе і Принсіпі в січні 2013 р. відкликало своє визнання Косово від 13.03.2012 р., а Тувалу 31.01.2014 р. – визнання Абхазії та Південної Осетії від 18.09.2011 р. та 19.09.2011 р.; як мінімум 24 держави в різний час відмовлялися від свого визнання САДР, з них 2 – навіть по 2 рази; при цьому 7 держав визнали САДР ще раз).

Таким, чином, на сьогодні проблема визнання нових держав залишається не тільки правовою, а й політичною проблемою. Феномен невизнаних та частково визнаних держав в сучасному міжнародному праві (зокрема, на території колишнього СРСР) виник внаслідок того, що світове співтовариство, надавши пріоритет принципам непорушності кордонів та територіальної цілісності держав, закріпленим в Заключному акті Ради з безпеки і співробітництва в Європі від 01.08.1975 р. над принципом рівноправності та самовизначення народів, відмовилося з тих чи інших причин визнавати нові державні утворення, що тим не менш не заважає їхньому існуванню (іноді – дуже тривалому). При цьому інститут визнання у міжнародному праві

залишається надто заполітизованим та яскравим прикладом застосування подвійних стандартів (особливо у випадку визнання Республіки Косово).

Література

1. О членстве // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/members/about.shtml>
2. Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.icj-cij.org/docket/files/141/15987.pdf>

Камінська Н.В., докт. юрид. наук, проф.,
професор кафедри гуманітарних та загально правових дисциплін
Національної академії внутрішніх справ (м. Київ, Україна)

МІЖНАРОДНА ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ІНТЕГРАЦІЇ

Широка сфера застосування поняття «інформація», що відображена в законодавчо закріплених формах, пояснюється особливим статусом інформації в суспільстві, у спробі законодавця врегулювати всі можливі сфери використання інформації. Це стосується і категорій «інформаційна безпека», «міжнародна інформаційна безпека».

Інформаційна безпека держави розглядається з точки зору наданих відповідним суб'єктам державної влади, необхідної для здійснення законом передбаченої діяльності, компетенції. Зазначений вид безпеки кореспондується здебільшого з поняттям національної безпеки, котре відображено у абз. 2 ст. 1 Закону України «Про основи національної безпеки України» 2003 р. та означає «захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у відповідних сферах» [1].

Особливе значення мають поняття колективної, міжнародної та національної безпеки. Так, «безпека колективна» – співробітництво держав з метою підтримання миру в світовому чи регіональному масштабах, «безпеку міжнародну» розглядають як стан міжнародних відносин, який виключає порушення та реальну загрозу розвитку людства, як діяльність держав і міжнародних інститутів щодо підтримання такого стану, універсальну систему механізмів, заходів і гарантій, які виключають застосування сили [2]. В основному, міжнародна безпека

стосується здебільшого процесів роззброєння та ядерної безпеки світу, проте Перший комітет ГА ООН порушив питання досягнень у сфері інформатизації та телекомунікацій в контексті міжнародної безпеки. Заслуговує на увагу теза щодо віднесення інформаційної безпеки до системи міжнародної безпеки.

Відповідно до абз. 2 п. 13 Закону України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» 2007 р. «інформаційна безпека визначається як стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, при якому запобігається нанесення шкоди через: неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується; негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації» [3].

Важливим при цьому є й аналіз зарубіжного досвіду в контексті інформаційної безпеки, дослідження сучасних досягнень протидії зловживань у сфері інформаційної безпеки в контексті науково-технічного прогресу.

У Резолюції ООН №56/19 поняття інформаційної безпеки здебільшого розуміється у двох вимірах: як цивільна, громадянська або суспільна сфера, а також як військова сфера. Міжнародна спільнота оцінюючи невідпинний розвиток інформаційних технологій з одного боку наголошує, що вони сприяють забезпеченню оптимальної ефективності при їх міжнародному використанні, однак з іншого боку говорить, що такі технології також можуть бути потенційно використаними за для цілей, котрі не є сумісними з завданнями, що полягають у забезпеченні інформаційної стабільності та безпеки. Стурбованість викликана розвитком інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), за допомогою яких можуть здійснюватися деструктивні діяння. Поряд з діями окремих суб'єктів через ЗМІ розвивається думка про створення таких технологій не лише окремими суб'єктами, а й з боку держав, зокрема, для ведення війни та розвідки у політичних цілях. Зростаюча напруга у суспільстві зумовлює потребу у міжнародній співпраці з метою ефективного реагування на дії, метою яких є знищення основ міжнародної безпеки.

Досягнення у сфері інформатизації і телекомунікацій в контексті міжнародної безпеки знаходять відображення з 1998 р., його дослідженням займається Перший комітет ГА ООН. На його думку, забезпечити інформаційну безпеку можливо лише у разі широкого міжнародного співробітництва, що включає залучення держав, приватний сектор, громадянське суспільство до обговорення і вирішення нагальних проблем [4].

Обговорення питань, що пов'язані із застосуванням ІКТ в контексті міжнародної безпеки – процес достатньо планомірний. З метою здійснення колективних дій задля ліквідації діяльності, обумовленої зловмисним використанням ІКТ, створено відповідну групу урядових експертів, діяльність яких пов'язана з аналізом досягнень в сфері інформатизації та телекомунікацій в контексті міжнародної безпеки. До цього часу були створені чотири групи урядових експертів. Перша група проводила засідання в 2004–2005 рр., та враховуючи, що це був перший досвід створення такої робочої групи в контексті даної проблеми, особливих результатів так і не було досягнуто. Друга група урядових експертів існувала з 2009 по 2010 рік, на відміну від першої, змогла узгодити доповідь та продемонструвала її у 2010 році. Результатом їх діяльності є Дослідження №33 Досягнення в сфері інформатизації і телекомунікацій в контексті міжнародної безпеки. Третя група урядових експертів розпочала діяльність 2012 р. і завершила обговорення 2013 р. Група підготувала доповідь в контексті обговорення питань інформаційної безпеки та продемонструвала її результати на 68-й сесії ГА ООН [5]. Наразі створена четверта група урядових експертів, діяльність якої розпочалась 2014 р. і спрямована на демонстрацію результатів аналізу стану досягнень у сфері застосування ІКТ в контексті міжнародної безпеки.

Як стверджують експерти, наявні і потенційні загрози у сфері інформаційної безпеки слід віднести до найбільш серйозних проблем ХХІ ст. Це пояснюється тим, що через науково-технічний прогрес і впровадження нових ІКТ, загрози є похідними від широкого кола джерел і проявляються, передусім, у підривній діяльності, спрямованій проти фізичних і юридичних осіб, національної інфраструктури та урядів. Наслідки цих загроз пов'язані з усіма сферами життя, котрі становлять глобальну систему міжнародної спільноти.

Сучасний стан розвитку ІКТ дає змогу вчиняти зловмисні дії та перебувати у відносній безпеці. Проблемним аспектом цього питання, є процес встановлення особи, котра вчиняє зловмисні дії, а також причетність такої особи до наслідків вчиненого нею діяння. Мотиви підривної діяльності з використанням новітніх ІКТ досить різні. Починаючи з демонстрації своїх умінь та навичок всередині мережі, закінчуючи крадіжками інформації, грошових коштів або навіть здійснення дій, що мають за мету дестабілізувати діяльність у сфері інформаційних ресурсів та структур в рамках терористичного акту. Актуальність цієї проблеми зумовлена стрімким розвитком ІКТ, що в свою чергу відкриває нові можливості для маніпулювання інформаційними ресурсами, котрі покликані задовольняти потреби

користувачів. Подвійна природа таких технологій проявляється у тому, що вони покликані слугувати людству та є небезпечним засобом впливу на суспільство. Зауважимо, що не причини, а безпосередньо умови – є вихідним поняттям такої діяльності.

Глобальний характер цієї проблеми зумовлює потребу у тісній співпраці суб'єктів міжнародної діяльності. Група урядових експертів 2009-2010 років наголошує на таких рекомендаціях: необхідність продовження діалогу між суб'єктами використання ІКТ; прийняття заходів щодо обміну думками та збільшенню рівня довіри між зазначеними суб'єктами; здійснення обміну інформацією стосовно національних законів та стратегій, що можуть слугувати прикладом для інших країн; допомога країнам, які стали на шлях розвитку в аспекті створення необхідного потенціалу для боротьби з кіберзлочинністю в цих країнах; створення загальної бази, націленої на уніфікацію норм боротьби проти наявних, потенційних загроз у сфері використання ІКТ.

У рамках документів А/66/152, А/65/154, на підставі п. 3 Резолюції 65/41 ГА ООН державам-членам запропоновано провести оцінку стану інформаційної безпеки усередині країн, надати рекомендації зі зміцнення рівня інформаційної безпеки на глобальному рівні. Активним учасником діалогу між державами виступає Австралія, представники якої стверджують, що для максимального використання потенціалу всесвітньої мережі Інтернет потрібно створити надійний, безпечний і стійкий кіберпростір. Він має бути спрямований на задоволення не лише потреб держав, а на задоволення потреб усіх користувачів – приватного сектора, фізичних осіб, а також держав загалом. Конкретні зусилля, які можуть бути прийняті міжнародної спільнотою для зміцнення інформаційної безпеки на глобальному рівні, зокрема, включають: розробку глобальних стандартів поведінки у кіберпросторі, розширення можливостей міжнародної правової системи в боротьбі з кіберзлочинністю; розвиток і заохочення передового досвіду у сфері інформування щодо надзвичайних ситуацій, створення нормативно-правової бази, що стосується принципів поведінки у кіберпросторі.

Отже, основним є налагодження стійкого діалогу між країнами та запровадження дієвих механізмів протидії викликам, котрим супроводжується діяльність у кіберпросторі. На фоні нарощування потенціалу інших держав, Україна робить успішні кроки на шляху забезпечення безпеки у сфері кіберпростору та інформаційної безпеки в цілому. Про це зокрема свідчить формування нового підрозділу кіберполіції у зв'язку з проведенням реформ правоохоронних органів.

За відсутності міжнародно-правових рамок демократичного контролю на національному рівні за діяльністю органів державної влади,

уповноважених здійснювати заходи з перехоплення в телекомунікаційних мережах, існує значна загроза порушення прав і свобод людини системами тотального стеження в Інтернеті, що актуально з огляду на розголошення відомостей про існування аналогічних систем в демократичних країнах. Безумовно, на міжнародному рівні потребують визначення рамки та процедури здійснення державами інформаційного контролю з метою реалізації суверенітету.

Таким чином, особливість суспільної природи кіберпростору як планетарної соціальної інформаційної екосистеми, створеної використанням інформаційно-комунікаційних технологій, вимагає застосування міжнародно-правових інструментів регулювання глобального (універсального) масштабу над національними територіями окремих держав. Загальний доступ до кіберпростору як одна з характеристик його міжнародно-правового режиму має бути доповнений приписами, що стосуються визначення меж державного втручання у кіберактивність суб'єктів транснаціональних інформаційних правовідносин (не надмірності національно-правового регулювання, уніфікації допустимих обмежень прав і свобод користувачів кіберпростору), ефективних механізмів вирішення правових конфліктів.

Література

1. Про основи національної безпеки України: Закон України № 964-IV від 19.06.2003/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
2. Дзьобань О.П. Феномен інформації: історико-правові та філософські аспекти / О. П. Дзьобань, В. Г. Пилипчук / Інформація і право. – 2015. – № 1. – С. 5–14.
3. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: Закон України № 537-V від 09.01.2007/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/537-16>
4. Достижения в сфере информатизации и телекоммуникаций в контексте международной безопасности: Резолюция 56/19, принятая Генеральной Ассамблеей/ Доклад Первого комитета (A/56/533)/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N13/371/68/PDF/N1337168.pdf?OpenElement>
5. Доклад Группы правительственных экспертов по достижениям в сфере информатизации и телекоммуникаций в контексте международной безопасности 2012 – 2013/ Управление по вопросам разоружения ГА ООН/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N13/371/68/PDF/N1337168.pdf?OpenElement>

Самойленко А.К.

студент 1 курсу освітнього ступеня магістра, групи 10м
Київський національний торговельно-економічний університет (м.Київ,
Україна)

ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ЖІНОК

Виняткове місце в системі міжнародно-правового захисту прав людини відіграє інститут захисту прав жінок [6]. Міжнародне співробітництво з питань захисту прав людини здійснило вирішальний вплив на становлення та розвиток цього інституту, фундаментальним принципом якого є рівноправність чоловіка та жінки в усіх сферах суспільного життя.

Проте, незважаючи на це, в сучасному міжнародному праві жінки, як одна з найменш соціально захищених груп населення, все ще залишаються з різних причин суб'єктами та об'єктами систематичної різноманітної дискримінації, що актуалізує не тільки міжнародне співробітництво, а розробку механізмів реалізації захисту прав жінок в цій сфері міжнародного права. [5]

На сьогоднішній день, органами системи ООН було ухвалено ряд міжнародно-правових документів, що стосуються конкретних прав жінок, до яких належать: Конвенція 1952 р. про політичні права жінок, Конвенція 1957 р. про громадянство заміжньої жінки, Конвенція 1962 р. про згоду на вступ до шлюбу, мінімальний шлюбний вік і реєстрацію шлюбів, а також Рекомендація до неї 1965 р., Декларація 1974 р про захист жінок і дітей в надзвичайних обставинах і в період збройних конфліктів. [2]

До того ж, питання гендерної рівності чоловіків та жінок знайшло своє визнання, закріплення і вдосконалення в численних універсальних міжнародних документах: Загальній декларації прав людини 1948 р., Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права 1966 р., Міжнародному пакті про громадянські і політичні права 1966 р. та практично у всіх основних універсальних та регіональних конвенціях щодо прав людини.

Основоположним міжнародно-правовим актом у цій галузі є Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок,

яка була ухвалена і відкрита для підписання та ратифікації резолюцією Генеральної Асамблеї 34/180 від 18 грудня 1979 р. (Україна з 3 вересня 1981 р. є учасницею цієї Конвенції). [1] Дана Конвенція стала ключовим етапом у розвитку принципу рівності прав жінок і чоловіків з урахуванням гендерного підходу до його реалізації, який розвинув положення міжнародних пактів про права людини і перетворив їх на міжнародні стандарти.

Останні передбачають необхідність особливих додаткових заходів для забезпечення рівноправ'я та захисту прав жінок, розвитку соціального становища останніх, щоб вони були спроможні реалізувати своє рівноправ'я. Це і є врахуванням соціальної конструкції статі, яка обумовлює перепони в реалізації жінками свого рівноправ'я внаслідок народження дітей, фізіологічних відмінностей їх організму, створення стереотипів ролі чоловіків і жінок в суспільстві [4].

Слід зауважити, що найбільш важливе значення, з точки зору захисту колективних та індивідуальних прав жінок, мають ст. 1 і 4 зазначеної Конвенції: перша з них дає визначення поняттю «дискримінації щодо жінок», а друга – роз'яснює які тимчасові заходи не вважаються дискримінаційними відносно чоловіків. Зокрема, згідно ст. 1 Конвенції «поняття дискримінації стосовно жінок означає будь-яку відмінність, виключення або обмеження за ознакою статі, яке спрямоване на послаблення або зводить нанівець визнання або здійснення жінками незалежно від їх сімейного стану, на основі рівноправ'я чоловіків і жінок, прав людини і основних свобод в політичній, економічній, соціальній, культурній, цивільній і іншій сфері». Разом із тим, згідно ст.4 цієї Конвенції, не вважається дискримінаційним вживання державами-учасниками не лише заходів з охорони мистецтва, а й «тимчасових спеціальних заходів, спрямованих на прискорення встановлення фактичної рівності між чоловіками і жінками». [3] У міжнародно-правовій доктрині такі заходи називаються «позитивна дискримінація».

Варто зазначити, що у системі ООН більшість заходів, спрямованих на реалізацію принципу рівноправності чоловіків та жінок, були розроблені Комісією зі становища жінок, яка є функціональним підрозділом Економічної і Соціальної ради ООН (ЕКОСОР), функції якої включають:

- підготовку рекомендацій та доповідей ЕКОСОР із захисту прав жінок в політичній, економічній і соціальних сферах, а також в галузі освіти;
- наданні рекомендацій з термінових проблем щодо прав жінок з метою втілення принципу рівноправ'я чоловіків та жінок;

- розробки пропозицій щодо здійснення таких рекомендацій.

На жаль, в сучасному світі рішення, що впливають на всіх людей, в більшості своїй все ще приймаються чоловіками, а проблеми жінок майже всюди вирішуються в другу чергу. Жінки продовжують стикатись з прихованою або явною дискримінацією і маргіналізацією та значно меншою мірою, у порівнянні із чоловіками, користуються плодами розвитку суспільства, складаючи 70% бідного населення світу. Враховуючи цей факт, назріває необхідність пошуку шляхів розширення прав і можливостей жінок для того, аби вони могли висунути свої власні пріоритети та цінності як рівноправні партнери чоловіків в процесі ухвалення рішень на всіх рівнях.

Отже, незважаючи на те, що на сьогодні важливим досягненням сучасного міжнародного права є створення міжнародного інституційного механізму забезпечення рівності прав жінок і чоловіків та спеціальних структур, покликаних забезпечити їх реалізацію, все ж необхідність подальшого правового регулювання у сфері захисту прав жінок ще зберігається, бо зберігаються ті причини, що обумовлюють виділення жіночого питання в самостійну проблему.

Література

1. Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок // Права людини: Міжнародні договори України. – К., 1992. – С. 109–146.
2. Международные конвенции и декларации о правах женщин и детей: Сборник универсальных и региональных международных документов / Сост.: Корбут Л.В., Поленина С. В.; [Консорциум женских неправит. объединений]. – 2-е изд. – М.: ИЦ-Гарант, 1998. – 264 с. – С. 75–110.
3. Міжнародно-правовий захист прав жінок: історія і сучасність / С.М. Сергєєва // Часопис Київського університету права : Український науково-теоретичний часопис . – 07/2011. – №3. – С. 284–288.
4. Чижмарь К.І. Міжнародні стандарти рівності прав жінок і чоловіків // Конституційне будівництво в Україні: теорія та практика. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 4-й річниці Конституції України 1-3 червня 2000 року. – Ужгород: Закарпаття, 2000. – С. 265–269.
5. Чижмарь К.І. Принцип рівності прав жінок і чоловіків у міжнародному праві. // Право України. 2001. – № 3. – С. 3–6.
6. Dешко L. Structural Elements of International Legal Mechanisms for Ensuring The Everyone's Right to Seek Rights Protection in International Judicial

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ УКРАЇНИ

Білоус Т. В.,
ФМТП 4-1, Київський національний торговельно-економічний
університет (м. Київ, Україна)

ПОЛІТИЧНІ ПРАВА ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНАНИ ЯК ОДНА З ОСНОВ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

До групи політичних прав і свобод належать ті з конституційних прав, які покликані забезпечити реальне народовладдя, дійсну участь громадян в управлінні справами держави і суспільства. Ці права і свободи випливають з факту громадянства, природного правового зв'язку громадянина зі своєю державою і у більшості випадків не належать іноземцям та особам без громадянства, які проживають на території відповідної держави.

Політичні права і свободи визначають можливості громадян брати участь у здійсненні влади, у керівництві державними справами та в суспільно-політичному житті. Певна термінологічна різниця між цими двома юридичними і філософськими категоріями полягає в тому, що «права» для своєї реалізації здебільшого потребують сприяння держави, а «свободи» здійснюються громадянами самостійно, і від держави вимагається лише не обмежувати можливості для реалізації цих свобод.

За своїм призначенням усі політичні права і свободи можна поділити на дві великі групи [1, с.87].

Перша об'єднує права, покликані забезпечити громадянам можливість реальної участі в управлінні державними справами (право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування; право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб) [2, с.11].

До другої належать права, які забезпечують активну участь громадян у суспільно-політичному житті (право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань; право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації; право

збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації). Сьогодні повноцінне життя людини немислиме без права вільно висловлювати свої думки, свої переконання, без доступу до інформації. Без свободи слова неможливе існування демократії. У Конституції України записано: «Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань» [3, с. 31-32].

Свобода думки і слова – це можливість виражати власну думку, погляди та переконання в будь-якій формі, яка не заборонена законом, і таким чином впливати на суспільно-політичні процеси. Реалізація цього права має бути забезпечена відсутністю цензури. Свобода слова має слугувати захисту суспільства від держави, виступати посередником між владою та народом. До політичних свобод належить також можливість кожного шукати, одержувати й поширювати різноманітну інформацію. Але такі свободи покладають на кожну людину, особливо на журналістів, відповідальність за зміст інформації. Наприклад, у шкільній газеті написали, що Ви прогулюєте уроки, а Ви насправді хворіли. Ще більш небезпечно, коли людину безпідставно звинувачують у крадіжці. В останньому випадку відповідно до законодавства можливе навіть притягнення до кримінальної відповідальності за наклеп.

Окрім того, свобода слова пов'язана з моральними цінностями, етичними нормами суспільства. Тому свобода думки і слова має обмеження, але лише такі, що записані в Конституції України, тобто в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

Однією з гарантій політичної свободи думки і слова є свобода зборів, мітингів і демонстрацій, де кожна особа має право висловити власні погляди і таким чином реалізувати свої політичні права. Слід також звернути увагу, що серед закріплених Конституцією України юридичних гарантій прав і свобод людини і громадянина спеціально передбачено право кожного на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб [4, с.11].

Отже, кожен громадянин має політичні права, які захищені головним законом держави. Удосконалення політичних прав громадянина – це крок держави до демократії. Саме досягнення

політичної свободи громадянина стане гарантією становлення демократії в державі.

Література

1. Консультативне обслуговування і технічна допомога в галузі прав людини. Виклад фактів. – ООН, Женева, 2014. – 125 с.
2. Буткевич В.Г. Права людини в Україні. З погляду творення нової правової бази. – Політична думка. – 2013.– С.18
3. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. – Агентство «Книга Пам'яті України», 1996. – 80 с.
4. Копейчиков В. В. Про теоретичні засади конституційного ладу // Вісник Академії правових наук України. – Харків, 2011. – С. 8-12.

Карапетян А.Р.,

аспірат 1-го курсу кафедри міжнародного публічного права
Київського національного торгово-економічного університету,
адвокат, місто Харків, Україна

НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГАЗОВОЇ ГАЛУЗІ ЕНЕРГЕТИКИ У ЗАКОНОДАВСТВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Договір про Європейське об'єднання вугілля і сталі від 18 травня 1951 року, підписаний між Федеративною Республікою Німеччина, Бельгією, Францією, Італією, Люксембургом та Нідерландами, прийнято вважати першою спробою європейського співтовариства надати законодавче регулювання у енергетичній сфері. Основною метою створення об'єднання було сприяння економічному розвитку, зростанню зайнятості і підвищення життєвого рівня в державах-членах шляхом створення спільного ринку, визначеного у Договорі [4].

Друга половина ХХ століття була присвячена формуванню галузі енергетичного права ЄС, його принципів та векторів розвитку. Здобули чіткого законодавчого регулювання такі сектори енергетики, як вугільна промисловість, нафтогазова сфера, електроенергетичний сектор, атомна енергетика. Новим вектором розвитку європейського енергетичного законодавства є створення засад, принципів та правил гри у відновлювальній та екологічно чистій енергетиці.

У європейському законодавстві відсутній єдиний уніфікований акт, який би включав у себе правове регулювання всіх видів енергетики. Кожен із секторів енергетики, здебільшого, регулюється окремими

директивами, рідше, регламентами. У цій частині вбачаються деякі складності. Директива, хоча й має верховенство над національним правом, але не є інструментом прямої дії, вона вводиться через національне законодавство, на відміну від постанов та регламентів. У енергетичній сфері, яка є особливо чутливим для національної безпеки та суверенітету держав, інколи, виникають складності із трансформацією директив у національне законодавство. Такі складності, наприклад, вбачались при трансформації директив Третього енергетичного пакету у національне законодавством деяких країн. Інколи, в таких випадках, виникає необхідність застосування рішення Суду ЄС по справі №41/74 від 04 грудня 1974 року (справа Yvonne Von Duyn), в якому встановленні випадки, коли директива отримує пряму дію у національному законодавстві.

Не дивлячись на складності міжнародно-правового регулювання енергетиці, найбільший розвиток законодавство ЄС зазнає саме у газовій сфері та електроенергетичному секторі. Разом з тим, правове регулювання вугільної галузі представлене найменшою кількістю правових актів, що пояснюється тенденцією до зменшення ролі вугільної галузі в енергетичній політиці ЄС [1]. Слід також зазначити, що найбільш детального врегульованим сектором енергетики ЄС є атомна енергетика.

Основним критерієм уніфікації правового регулювання є його відповідність меті діяльності ЄС – створення єдиного ринку без внутрішніх кордонів, із забезпеченням вільного руху товарів, послуг, громадян та капіталу. Що стосується газової галузі ЄС, о слід зазначити, що активні процеси трансформації у цій сфері, спрямовані на формування конкурентного ринку природного газу ЄС, розпочались на початку 90рр., а з 1989 року відбувається процес лібералізації ринку природного газу в державах – членах ЄС [с. 14, 2].

29 червня 1990 року Радою Європейського Співтовариства була прийнята Директива 90/377/ЄЕС Стосовно порядку, прийнятого Співтоваристві, для підвищення прозорості цін на газ та електроенергію, впроваджених для кінцевого промислового користувача. Ця директива стала першим нормативним документом, яка виділила питання природного газу від інших секторів енергетики та встановила обов'язок для підприємств, які постачають газ кінцевим промисловим споживачами, повідомляти інформацію Статистичній Бюро Європейського Співтовариства про ціни і умови продажу газу кінцевим споживачами, систему ціна та розподіл споживачів і відповідних обсягів за категоріями споживання для забезпечення репрезентативності цих категорій на національному рівні. Першим

кроком для створення ринку природного газу у ЄС стало прийняття Директиви Ради ЄЕС 91/296/ЄЕС від 31 травня 1991 року про транзит природного газу через газотранспортні мережі. Зазначена директива поклала на країни – члени Співтовариства обов'язок, вжити відповідні заходи, необхідні для забезпечення транзиту природного газу між окремими газотранспортними мережами високого тиску у відповідності до положень, які закріплені у Директиві.

З 1998 року у Європейському Союзі (далі - ЄС) почалось формування поетапного регулювання ринку природного газу з метою підвищення конкурентоспроможності економіки ЄС та підвищення ефективності енергосектора. Було затверджено Перший енергетичний пакет, який складався, у тому числі й з Директиви 98/30/ЄС від 22 червня 1998 року Європейського парламенту і Ради ЄС про єдині правила для внутрішнього ринку природного газу. Зазначена Директива визначала єдині правила для транспортування, збуту, постачання та зберігання природного газу. Були визначені правила організації та функціонування галузі природного газу, в тому числі скрапленого природного газу, виходу на ринок, експлуатації систем, а також критерії та процедури надання дозволу на здійснення діяльності з транспортування, збуту, постачання та зберігання природного газу.

У подальшому у ЄС почалась активна робота над створення Другого енергетичного пакету, основною метою якої було розвиток конкуренції на європейському енергоринку. Директива 2003/55/ЄС від 26 червня 2003 року Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС встановила вимогу про необхідність поділу вертикально інтегрованих компаній. Слід зазначити, що ця вимога стосувалася саме видів діяльності та бухгалтерської звітності, але не права власності.

У зв'язку із скаргами дрібних трейдерів, які заявляли, що великі енергетичні концерни не дають їм доступу до розподільних мереж, виникла необхідність розробки Третього енергетичного пакету (далі - ТЕР).

ТЕР було підготовлено Єврокомісією у 2007 році, але його прийняття постійно відкладалося, здебільшого через лобі великих енергоконцернів та держав, які займали монопольне становище на ринку видобутку та транзиту природного газу.

У липні 2009 року Європейський парламент та Рада Європейського Союзу ухвалили Третій Енергетичний Пакет, який набрав чинності у 2011 році.

ТЕП складається з п'яти документів, три з яких регулюють ринок електроенергії, а дві ринок газу, а саме Регламент ЄС №715/2009 від 13 липня 2009 року про умови доступу до мереж транспортування природного газу, який скасовує Регламент ЄС №1775/2005 та Директива 2009/73/ЄС від 13 липня 2009 року щодо загальних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 2003/55/ЄС.

Новий, Третій енергетичний пакет заборонила компанія одночасно продавати і транспортувати газ. Юридичні особи мають обрати один вид діяльності, а другий відати незалежним операторам. До речі, ця вимога розповсюджується не лише на компанії, які зареєстровані в країнах – членах ЄС, а й із третіх країн. Мета ТЕП - це підвищення конкуренції. Але, розділення двох видів діяльності постачання і транспортування природного газу, це у першому чергу, забезпечення внутрішньої енергетичної безпеки країн-членів ЄС, зменшення можливості впливу на внутрішню та зовнішню політику залежних від енергоресурсів країн та диверсифікації ринку природного газу.

Важливе значення серед нормативно-правових актів, які регулюють газовий сектор енергетики відіграє Регламент (ЄС) №994/2010 від 20 жовтня 2010 року стосовно заходів на забезпечення безпеки постачання газу, яким скасовується Директива Ради 2004/67/ЄС. Регламент встановлює такі засоби вирішення кризових ситуацій: гарантування належного та постійного функціонування внутрішнього ринку природного газу; надана дозволів щодо застосування виключних заходів у випадках, коли ринок не здатен надати потрібне постачання газу; забезпечення чіткого визначення та розподілу обов'язків між компаніями в галузі природного газу, державами-членами і Союзом щодо профілактичних дій та реакцій на конкретні перебої у постачання [3]

І хоча газова галузь ЄС виглядає як найбільш врегульований серед інших регіонів світу, проте залишаються питання від законодавчого врегульованих яких залежить майбутнє європейської енергетичної безпеки. Регламенти і Директиви ЄС у більшій своїй масі регулюють економічну складову газової сфери, намагаються лібералізувати ціни та створити умови для відкритої економічної конкуренції. Але, питання енергетичної безпеки у газовій сфері потребують більш детального регулювання шляхом створення окремого механізму, який передбачав би встановлення імперативних норм стосовно екологічної безпеки, доступу до енергетичних ресурсів та унеможливлення впливу на національні інтереси тих чи інших країн через питання енергетичної безпеки.

Література

1. Електроенергетика та охорона навколишнього середовища. Функціонування енергетики в сучасному світі / Т. О. Бурячок, З. Ю. Буцьо, Г. Б. Варламов, С. В. Дубовської, В. А. Жовтянський; Наук. ред. В. Н. Клименко, Ю. О. Ландау, І. Я. Сігал – К.: 2013. – 158 с.
2. Правове регулювання газової сфери та нафтопостачальної сфери у Європейському Союзі та в Україні // За заг.ред. к.е.н. В.Г. Дідика. – К., 2007.
3. Грабович Т.А. Правові основи політики енергетичної безпеки ЄС : афтореф. дис... к.ю.наук : 12.00.11 / Національний університет «Одеська юридична академія». – О., 2016 – 24с.
4. Deshko L. Berko A. Key features of the concepts “legal protection” and “legal security” / L.N. Dshko, A.O. Berko // *Legea și viața*. – 2014. – №12/2. – С. 35-38.

Нижній Т.В.,

аспірант 1-го року навчання, Київський національний торговельно-економічний університет Київ, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ СВІТОВОГО ДОСВІДУ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ (ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)

В умовах розвитку глобального інформаційного суспільства, виконання державою її конституційних обов'язків, надання державно-управлінських послуг громадянам супроводжується розширенням використання інформаційно-комунікаційних технологій. При цьому найбільш ефективним засобом таких комунікацій у мережі Інтернет, є система електронного урядування. Електронний уряд – це модель державного управління, яка заснована на використанні сучасних інформаційних та комунікаційних технологій з метою підвищення ефективності, економічності і прозорості уряду і можливості громадського контролю над ним [2].

Останнім часом у провідних країнах світу реалізуються національні програми адаптації державного управління до умов інформаційного суспільства, що передбачають упровадження системи електронного урядування як нової форми взаємодії влади і суспільства для підвищення якості державно-управлінських послуг. У контексті інтеграційних прагнень України особливого значення набувають запровадження європейських норм і стандартів реалізації державної інформаційної політики, використання вітчизняного та зарубіжного

досвіду. Впровадження системи електронного урядування дозволяє владі коригувати адміністративні процеси у визначеному напрямку, удосконалювати організаційний, правовий, ресурсний механізми державного управління.

Розвиток електронного урядування, є сучасною глобальною тенденцією, яка веде до істотних змін у суспільних відносинах, законодавстві та в економіці. Це вимагає низки соціально-політичних та нормативних рішень, що відповідають трансформаціям в усіх сферах життєдіяльності, зокрема, в процесах підготовки та прийняття рішень, в змісті та формах публічного управління, в уявленнях про права людини, національну та особисту безпеку, в оцінюванні стратегічних ресурсів. Нових форм набувають й критерії розвиненості та конкурентоспроможності країн, не кажучи про форми спілкування, праці тощо.

Якщо раніше, акцентувалася увага на тому, що держава має обслуговувати своїх громадян, то сьогодні мова має йти про формування партнерських відносин між державою і громадянами, про їх спільний внесок і дії щодо вирішення назрілих питань. Електронне урядування - це, по суті, модернізація всієї системи державного управління, яка охоплює як надання якісних послуг для громадян і бізнесу, так і налагодження новітніх комунікативних каналів між владою і громадянським суспільством, реінжиніринг всієї державної служби.

Зарубіжні країни не лише ефективно вирішують свої проблеми за допомогою електронного урядування, але й пропонують своїм громадянам більш якісні послуги, які вони можуть отримати будь-де і будь-коли, тобто 24 години на добу 7 днів на тиждень. Завдяки використанню технологій електронного урядування відбувається скорочення часу, коштів та ризиків порушення антикорупційного законодавства, водночас підвищується ефективність, якість, правильність, гарантія виконання роботи. Досягненням цієї системи є те, що всі переваги стосуються як управління адміністрації, так і підприємця, громадянина.

Одним із механізмів участі громадськості в прийнятті рішень є електронне нормотворення (e-rulemaking), яке дозволяє громадянам впливати на процес ухвалення регуляторних актів. У цьому інструменті електронне урядування поєднуються ключові елементи демократичного впливу на процес прийняття рішень, що притаманні електронним консультаціям та електронному голосуванню.

Так, у Сполучених Штатах така можливість пропонується з січня 2003 р. в рамках Федеральної ініціативи електронного урядування для

того, щоб "зробити легкою для громадян участь у демократичному і законодавчому процесі через удосконалення доступу і якості нормотворення" [2]. Коли громадяни надсилають коментарі до регуляторних актів, федеральний орган має враховувати їх погляди та обґрунтовувати регуляторну діяльність.

Для формування нормативно-правових засад побудови інформаційного суспільства та повноцінного функціонування електронного урядування в Україні варто звернути увагу на законодавчу основу електронного урядування в Естонії. Окрім звичних законів про інформацію доцільно виокремити такі документи:

"Закон про інформаційні послуги" Він здійснював забезпечення директиви ЄС - 2000/31/ЕС щодо визначення юридичних аспектів інформаційних послуг, зокрема у сфері комерції, електронної торгівлі на внутрішньому ринку.

"Закон про електронні комунікації". Цей закон покликаний забезпечити імплементацію нової європейської структури електронних комунікацій.

"Закон про цифровий підпис". Цей законодавчий акт надає цифровому підпису таку ж юридичну силу, яку має підпис, зроблений від руки, і зобов'язує всі державні установи приймати до розгляду документи з цифровим підписом.

Понад 450 млн громадян ЄС щоденно використовують власний підпис у різних справах [1]. Наскільки він є важливим, кожен може переконатися при сплаті рахунків у банку, отриманні кредиту чи купуючи щось у супермаркеті. Таким чином, підпис надає документам особливої важливості та засвідчує їх дійсність.

За доби інформаційного суспільства вже не можемо користуватися лише підписом від руки. Звичайно, ще якийсь час ми зможемо користуватися ним, проте згодом його цілком змінить електронний підпис.

Щодо факту необхідності введення в національних програмах пункту про запровадження е-підпису, то тут навіть не виникає суперечок. Законодавчо закріпленим він також мусить бути. Питання лише в тому, як це зробити, аби народне господарство тієї чи іншої країни отримало вигоди, прибутки. Документом, що регулює електронний підпис в ЄС, є директива Європейського Парламенту і Ради 1999/93/ЕС від 13 грудня 1999 р. щодо електронного підпису. Її головною метою є окреслення рамок застосування е-підпису та правове визнання його дійсності. Директива визначає електронний підпис як: "... дані в електронній формі, що додаються до інших електронних

даних чи логічно з ними пов'язані, та такі, що служать методом їх затвердження" [3].

Після досліджень переваг, які впливають із запровадження електронного урядування, Європейська Комісія розділила їх по кільком категоріям:

1. Покращення якості інформації.
2. Скорочення часу, що витрачається на очікування інформації.
3. Розвантаження адміністраційних структур.
4. Скорочення коштів.
5. Підвищення рівня послуг, що надаються.
6. Підвищення продуктивності.
7. Підвищення задоволеності клієнтів.

Таким чином, електронна адміністрація (як установа) подібна до комерційних установ за цілями та структурою, хоч не спрямована на отримання прибутку, проте націлена так само на заощадження видатків - коштів платників податків.

Реалізація концепції електронного уряду не просто підвищує ефективність роботи державного апарату, а, по суті, створює передумови для формування принципово нової моделі демократії - електронної демократії, заснованої на повнішому підпорядкуванні урядової діяльності суспільству й на можливості прямої участі громадян у вирішенні державних і місцевих питань шляхом он-лайн голосування. І це головна відмінність електронного уряду від традиційного.

Якщо хочемо бути творцями майбутнього та учасниками Суспільства третьої хвилі, маємо вже зараз пильно пригледітися до істотних елементів розвитку електронного урядування, які відіграють провідну роль в його провадженні.

Література

1. Steven Clift. The E_DemocracyE_Book: Democracy isOnline 2.0. //http://www.publicus.net
2. Недбай В. Електронний уряд: теорія і практика / В. Недбай // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї – 2004. – №5. – С. 33. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/pidruchnuku/21/33.pdf>
3. Parlament Europejski i Rada: "dyrektywa 1999/93/EC". Studium dla Komisji Europejskiej: "The legal and market aspects of electronic signatures". Czesc pt. 'Technologia' -Malgorzata Rucinska-Wagemann

Степанюк М.С.,
студентка 5 курсу Київського національного торговельно-економічного
університету
Плахотнюк Н. В.,
к. ю. н., доц. кафедри міжнародного публічного права Київського
національного торговельно-економічного університету

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ ФІЗИЧНИМИ ОСОБАМИ

У сучасному світі електронна комерція набирає все більших обертів. На сьогоднішній день майже кожна людина хоча б раз, але використовувала електронну комерцію. Це настільки укорінюється в наше життя, що ми майже цього не помічаємо. А проявляється це у використанні пластикових карток як у магазинах, так і в інтернеті. При чому в інтернеті ми можемо здійснювати операції не лише покупок товарів, а й послуг. Наприклад поповнення рахунку, грошовий переказ, оплата товарів, оплата послуг (в тому числі і комунальних), замовлення квитків тощо. Як бачимо електронна комерція займає вагому частину у повсякденному житті сучасної людини.

Оскільки електронна комерція є невід'ємною складовою нашого життя потрібно виділити її переваги та недоліки. До переваг електронної комерції можна віднести:

- Швидкість (без додаткових часових затрат здійснюєте необхідну операцію);

- Дешевизна комісії за проведення операції по карті чи рахунку (при здійсненні операції в банку, банк бере комісію за свої послуги, аналогічно відбувається і в інших подібних установах; виконуючи операції через інтернет така комісія зазвичай відсутня, або в десятки разів менша);

- 24/7 доступ для здійснення операції (ви можете здійснити операцію в будь який час доби, що дуже зручно для людей в яких ненормований робочий графік);

- Можливість здійснення операції у будь якій частині світу з будь якого пристрою за умови доступу до мережі інтернет;

- Можливість контролю за тим, які операції були здійснені.

До недоліків можна віднести:

- Велика кількість інтернет-шахраїв\інтернет-грабіжників;

- Недостатній контроль з боку банку;

- Відсутність запиту пін-коду при розрахунку картою в магазині;

- Можливість здійснення операцій лише за умови доступу до мережі інтернет.

Пропоную детальніше розглянути недоліки, які в свою чергу є проблемами. Перші два недоліки перегукуються, так як саме через недостатній контроль за здійсненням операцій з боку банку в мережі інтернет з'являється дедалі більше кібер-злочинців (інтернет-шахраїв та інтернет-грабіжників). Банки частково повідомляють, як не попасти на гачок шахрая, проте вони не використовують всіх своїх можливостей. В першу чергу банк звільняє себе від такої відповідальності у Договорі з клієнтом. Зазвичай у Договорі є пункт «Відповідальність» де прописується, що *«Держатель Картки несе відповідальність за всі операції, що супроводжуються авторизацією, включаючи операції, що супроводжуються правильним введенням нанесених на карті даних, до моменту звернення Власника Картки в Банк та блокування Картки і за всі операції, які не супроводжуються авторизацією, до моменту постановки Картки в СТОП-ЛИСТ Платіжною системою.»*[4, 300]. Таким чином, банк не лише знімає з себе відповідальність, але й також не надає клієнту необхідної правової підтримки та не забезпечує безпеку. Вирішення цих двох проблем досить просте. На мою думку, перше, що необхідно зробити, це внести зміни до ЗУ «Про банки та банківську діяльність», а саме у ст. 47 «Види діяльності банку» надати тлумачення поняттю «ведення поточних (кореспондентських) рахунків клієнтів», і крім цього, закріпити за цим поняттям забезпечення безпеки. Тобто, необхідно законодавчо закріпити за всіма банківськими установами обов'язок безоплатного миттєвого інформування по розхідним операціям по рахунку клієнта. А зробити це пропоную у вигляді смс-повідомлення, або дзвінка уповноваженого працівника банку. Це дозволить оперативно реагувати на протиправні дії злочинців, а також знешкоджувати їх (так як банк має не лише інформацію про суми операцій, а й назву закладів чи сайтів, адреси та час операції тощо).

Наступною проблемою є відсутність запиту пін-коду при розрахунку картою в магазині. Дійсно з цією проблемою особисто я стикалась не одноразово. Наперед скажу, що це відбувається не з усіма картами. Проте мене завжди хвилювало питання, що буде якщо моєю картою скористається хтось інший. Як потім довести, що це не я, і чи повернуть мені кошти. Так як питання є актуальним і дуже важливим, то пропоную його вирішити наступним чином, а саме на законодавчому рівні закріпити перед банками обов'язок видавати клієнтам карти, при операціях з якими завжди вимагається пін-код. У випадку реалізації цієї та попередньої пропозиції кількість протиправних діянь суттєво

зменшиться, а кількість знайдених злочинців збільшиться. Тому, що навіть припустивши, що особа тримає пін-код разом із картою, і третя особа вирішила ними скористатись (маючи на руках пін-код), клієнт банку отримає смс-повідомлення або дзвінок спеціаліста банку, і або підтвердить цю операцію, або спростує її заблокувавши карту. На мою думку, для ефективної реалізації вище викладеного не вистачає лише одного, а саме закріпити на законодавчому рівні, що у випадку виявлення шахрайських операцій, працівник банку зобов'язаний негайно повідомити поліцію. Пропоную цю новацію закріпити у вигляді Постанови Національного банку України.

Стосовно останньої проблеми, а саме можливості здійснення операцій лише за умови доступу до мережі інтернет, то на мою думку з часом це питання вирішиться саме по собі, так як науково-технічний прогрес не стоїть на місці. А поки це питання вирішується, пропоную на законодавчому рівні внести зміни до ЗУ «Про банки та банківську діяльність», де, на мою думку, необхідно додати положення про можливість здійснення певних операцій по телефону у випадку ідентифікації клієнта. Наприклад, такими операціями може бути покупка квитків, сплата податків, оплата кредитів, оплата телекомунікаційних та комунальних послуг, грошові перекази тощо. Тут же пропоную у випадку використання такого способу здійснення електронної комерції клієнтом, заборонити стягнення додаткової плати, тобто комісії, у випадку сплати податків чи телекомунікаційних та комунальних послуг, так як саме вони безпосередньо наповнюють бюджет нашої країни.

Підсумовуючи вище викладене хочу звернути увагу на те, що реалізація вище зазначених пропозицій не лише захистить права фізичних осіб при здійсненні ними електронної комерції, а й розширить коло цих прав. А це в свою чергу не лише скоротить численність злочинів проти приватних осіб, при здійсненні останніми комерційних операцій, але також надасть можливість контролювати рух коштів по рахунках, і особливо, сплату податків. Ще одним, не менш важливим плюсом реалізації наведених вище рекомендацій, буде приток вкладів фізичних осіб, що безпосередньо пов'язано з забезпеченням вищого рівня безпеки, а також можливістю використання додаткових сервісів для цілодобового та безперервного користування та розпорядження коштами. Впевнена все це допоможе нам в майбутньому не лише слідувати до Європи, але й бути на рівні з нею.

Література

1. Електронна комерція і право/ уклад. А.А. Маєвська -Х., 2010.- 256 с.
2. О. Воробйова. Нормативно-правове забезпечення електронної комерції: міжнародний досвід // Збірник наукових праць. – 2012. – вип. 30 “Ефективність державного управління”. – С. 269-275.
3. Закон України «Про банки і банківську діяльність» – [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14/page>
4. Повний договір(актуальний_на_01.11.2015р.) ПриватБанк – [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://privatbank.ua/terms/>
5. Короткий курс лекцій з дисципліни «Міжнародне приватне право» – [Електронний ресурс] – режим доступу:http://studme.com.ua/158407207606/pravo/mezhdunarodnoe_c_hastnoe_pravo.htm

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Аль Саєд Ахмед Мохаммед
студент 3 курсу
групи А
юридичний факультет
Донецький Національний Університет
Імені Василя Стуса

ЗВЕРНЕННЯ З КОНСТИТУЦІЙНОЮ СКАРГОЮ ДО КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ ЯК ЗАСІБ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

В зарубіжних країнах інститут конституційної скарги є дієвим засобом захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина. Так, на сьогоднішній день близько 95% всіх справ у німецькому конституційному суді пов'язані з індивідуальними скаргами. Протягом року Федеральний Конституційний Суд розглядає приблизно 4 800 конституційних скарг громадян, які поступають з різних земель Німеччини. Звичайно, це не означає, що всі скарги задовольняються. Як зазначає голова Федерального Конституційного Суду Ютта Лімбах: «лише 2,7% всіх звернень до конституційного суду мають успіх. Причому ця цифра залишається практично незмінною протягом півстоліття існування суду. Законодавством ФРН створені умови, які дозволяють уникнути перевантаження суду і визначити правомірність і обґрунтованість подання конституційної скарги. По-перше, Федеральний Конституційний Суд Німеччини складається з двох

сенатів, в кожен з яких входять по вісім суддів. Один із сенатів займається переважно спорами і конфліктами, які стосуються прав і свобод громадян і тому іменується в побуті «сенатом основних прав». По-друге, встановлена спеціальна процедура досудового розгляду скарг. Приблизно, три чверті скарг, перш ніж потрапити на розгляд сенату Федерального Конституційного Суду, розглядаються спеціальним «комітетом по передній перевірці скарг» і частіше всього далі не йдуть. Протягом року приймаються рішення лише у 120 справах. Однак існує категорія справ, які підлягають розгляду в обов'язковому порядку. Це справи за скаргами з приводу ув'язнення та справи з приводу халатної судової практики. У таких випадках навіть у незначних справах приймається рішення [1, с. 8].

В Німеччині вважають, що позитивно вплинути на судову практику і змусити органи державної влади з повагою ставитись до конституційних прав і свобод громадян вдалось багато в чому саме завдяки інституту конституційної скарги. Рішення Федерального Конституційного Суду стали ефективним засобом контролю за діяльністю органів державної влади [2, с.87].

Значущість індивідуальної конституційної скарги постійно зростає, оскільки вона розширює правові можливості в захисті прав і свобод. Це, насамперед, надає право людині охоронятися від загрози, що походить від виконавчої влади з її чиновницьким апаратом, який розрісся до неймовірних розмірів, від суддівського корпусу, який може вирішити справу на підставі протиправного закону.

Індивідуальна скарга ставить заслін і законодавчій влади, сприяючи скасуванню законів, які порушують права і свободи людини. Отже, якщо особа вважає, що державна влада порушила одне з її основних прав, вона може звернутись до Конституційного Суду у зв'язку з будь-якою дією державної влади.

Венеційська Комісія звертає увагу і на те, що наявність ефективного інституту індивідуальної скарги надає національній системі конституційного правосуддя якісно нову властивість і багато в чому може сприяти зменшенню навантаженості Європейського Суду з прав людини, що на теперішній час стає надзвичайно складним і майже нездоланим завданням.

Актуальною також є й та обставина, що за допомогою індивідуальної скарги захищаються права не тільки конкретної особи, але й людина стає активним учасником процесів конституціоналізації суспільних відносин, певною мірою здійснюючи своє право на безпосереднє народовладдя. Таким чином, будь-яка індивідуальна конституційна скарга становить певний суспільний інтерес. Хоча інститут індивідуальної конституційної скарги має особливе значення з точки зору захисту прав і свобод людини і громадянина, однак його роль у цій сфері може вважатись ефективною лише в тому випадку, коли він діє в рамках необхідних і достатніх функціональних, інституціональних і процесуальних рішень, які сприяють результативності цього інституту [3].

Отже, розвиток сучасного конституціоналізму вимагає конституційного визнання та забезпечення реалізації прав і свобод осіб через запровадження юридичних інструментів взаємної відповідальності людини та держави, суспільного контролю над органами публічної влади та правомірністю їх рішень, дій чи бездіяльності. Одне з першорядних місць серед таких засобів посідає конституційна скарга, яка є формою прямого індивідуального доступу до конституційного правосуддя, забезпечує можливість зворотного впливу індивідів та їх об'єднань на публічну владу в разі державного свавілля, сприяє утвердженню демократії та верховенства права.

За загальним підходом терміном «конституційна скарга» охоплюються всі моделі прямого індивідуального доступу до конституційного правосуддя. До них належать засоби, які ініціюють здійснення органами конституційної юрисдикції абстрактного контролю, тобто контролю поза зв'язком із конкретною справою (публічна скарга, «квазіпублічна скарга», «індивідуальна пропозиція»), а також звернення, пов'язані з розглядом конкретної справи: моделі повної та нормативної конституційної скарги. У буквальному розумінні індивідуальна скарга зводиться до повної та нормативної конституційної скарги, які ініціюють конкретний конституційний контроль.

Конституційна скарга дозволяє особі реалізувати право на судовий захист у порядку конституційного судочинства. Право на конституційну скаргу є одним з процесуальних прав, які забезпечують можливість ефективного захисту прав і свобод, одночасно виступаючи гарантіями їх реалізації. У системі юридичних гарантій прав людини інститут конституційної скарги належить до національних конституційних судових процесуальних гарантій.

На сьогодні законодавче запровадження інституту конституційної скарги потребує внесення змін, насамперед, до Конституції України, оскільки його існування Основним Законом не передбачене. Для цього доцільно запропонувати доповнити ч.2 ст.147 Конституції України словами “а також захищає порушені права і свободи громадян, іноземців, закріплені в Конституції України”. Таким чином, стаття 147 Конституція України набуває наступного змісту: “Конституційний Суд України є єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні. Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність законів та інших правових актів Конституції України і дає офіційне тлумачення Конституції України та законів України, а також захищає порушені права і свободи громадян, іноземців, закріплені в Конституції України”.

Механізм реалізації запропонованих змін передбачатиме доповнення Закону України “Про Конституційний Суду України”, Регламенту Конституційного Суду України, внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України.

Література

1. Свистунова М. А. Судебный конституционный контроль в Федеративной Республике Германия: конституционно-правовой статус Федерального конституционного суда: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 – Москва, 2007. –20с.
2. Барли К. Конституционная жалоба в Германии // Вестник Конституционного Суда Азербайджанской Республики. – 2003. – №:1. – С. 86-92.
3. Добродумов П.О. Інститут індивідуальної конституційної скарги в системі захисту прав людини / П.О. Добродумов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7992/1/Dobrodumov_tezu_2012_1.pdf

Бохан А.В., к.е.н., доцент
докторант кафедри міжнародних економічних відносин
Київського національного торговельно-економічного університету

ДИПЛОМАТИЗАЦІЯ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВОВІДНОСИН

За умов динаміки економічної глобалізації питання екологічності «ойкумени» людствасьогодення та майбутнього постаю актуальними. Інтернаціональний характер дії екологічних законів спонукає країни до прийняття конструктивних і ефективних рішень у правовому полі на засадах превентивності та дипломатичності.

Важливим аспектом у реалізації даного формату є удосконалення міжнародних еколого-економічних правовідносин. Множинність форм права власності на природні ресурси, права природокористування, права громадян на екологічну й економічну безпеку життя, охорону довкілля та збереження здоров'я – свідчить про їх екосистемну взаємопов'язаність і взаємозалежність. Наразі утворюється інтерактивна міжнародна платформа, яка спроможна виявляти спільність інтересів країн, а також ризики й конфронтації в ресурсно-екологічному сценарії їх взаємодій. Дипломатичне сприяння в екологізації такого роду політичних, економічних, ділових і культурних контактів набуває своєї апробації шляхом міжнародно-правової легітимації.

Оновлення зовнішньополітичного курсу держав відбувається у рамках світоглядних парадигм ХХІ ст., що надають цим процесам певну конфігурацію ресурсного забезпечення на практиці. У зв'язку з цим,

застосування багатосторонньої екологічної дипломатії передбачає стимулювання міжнародної торгівлі та її регулювання з боку таких інституцій як: Комітет торгівлі та навколишнього середовища СОТ, Всесвітній фонд охорони навколишнього середовища, Організація економічного співробітництва та розвитку, Міжнародне агентство з атомної енергетики, Міжнародна продовольча і сільськогосподарська організація, Організація з безпеки і співробітництва в Європі та ін.

Внаслідок цього формуються різні міжнародні інституціональні кластери, які впливають на удосконалення сфери екологічного права з огляду на: 1) сукупність еколого-правових норм, що утворюють інтегровану екоправову спільність країн; 2) правові норми, які регулюють або забезпечують реалізацію прав міжнародних суб'єктів екологічних відносин; 3) спектр національних еколого-правових норм природно-ресурсного, природоохоронного і антропоохоронного змісту; 4) правові норми, що виконують важливу екологічну функцію в зовнішньоекономічній стратегії розвитку держав.

Наприклад, з метою розширення ділового співробітництва та підвищення конкурентоспроможності на світових ринках, країнами БРІКС ініційована Стратегія економічного партнерства до 2020 р. Особлива увага в ній приділяється секторам екологічної дипломатії, яка орієнтована на координацію зусиль усередині цього співтовариства шляхом створення науково-дослідних, правових та інноваційних платформ для забезпечення реалізації технічної кооперації за такими узгодженими напрямками як: упередження та пом'якшення негативних наслідків природних катаклізмів (Бразилія); водні ресурси та боротьба з їх забрудненням (Росія); запровадження геопросторових технологій (Індія), розвиток нових і відновлювальні джерела енергії (Китай); астрономія (Південна Африка). Передбачається також створення мережі контактів в галузях: біомедицини, здоров'я людей, нейронауки; інформаційних технологій, програмного забезпечення; досліджень океанів і полярних широт; нанотехнологій, фотоніки тощо.

Особливістю практики міжнародних еколого-економічних правовідносин є те, що вона є досить масштабною, оскільки охоплює різні сфери господарювання за ознаками: ідентифікації потенціалу природних властивостей (земельні, гірські, водні, енергетичні, кліматичні); використання природних ресурсів (надра, земля, вода, рослинний і тваринний світ); встановлення належності природних ресурсів (на праві користування або власності); застосування настанов до експлуатації (відтворення природних ресурсів, покращення якості довкілля, охорона навколишнього природного середовища) та ін.

Зокрема, проблематика електронних відходів є домінуючою в міжнародних конвенціях кольорових методів і диверсифікаційною в співробітництві дослідно-конструкторських організацій світу. Так, за даними Програми ООН з навколишнього середовища впродовж 2007-2020 рр., кількість електронних відходів зросте на 200% в Південній Африці, на 400% – в Китаї, на 500% – в Індії. За інформацією агентства IANS, лише в Індії щороку генерується 1,8 млн. тон електронних відходів. До 2020 р. цей рівень може сягнути 5,2 млн. тон, так як щорічний приріст становить 30%. На даний момент лише 2,5% від Е-відходів у світі переробляється. Міжнародними угодами ОЕСР заборонено перевезення небезпечних відходів та їх накопичення без відповідної екологічної обробки, проте це не перешкоджає зростанню торговельного потоку й контрабанді Е-відходів.

У зв'язку з цим, оновлення засад стійкості економічного прогресу, встановлення критеріїв екологічного правопорядку та посилення міжнародного екологічного контролю є стратегічними орієнтирами країн у розвитку системності їх дипломатії, права та безпеки.

Дерунець Н.О.,

аспірантка 3 року навчання кафедри міжнародного публічного права Київського національного торговельно-економічного університету

ПОНЯТТЯ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА ТА ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ МІСІЇ

Сучасні глобалізаційні процеси мають особливий вплив на зовнішню політику будь-якої держави. Наразі досить активно розвиваються такі напрями як економічна чи комерційна дипломатія, особлива увага приділяється радникам з торгових питань чи торговим аташе. Незважаючи на те, що монополія на зовнішню торгівлю була притаманна Радянському Союзу та окремим соціалістичним державам, торговельні представництва таких країн як Канада, Сполучене Королівство, США, Німеччина, Китай та ін.

Така роль економічної складової зумовлена поглибленням міжнародного поділу праці, інтенсифікацією процесів обміну товарами, послугами, капіталом, переходом до ринкової економіки, науково-технічним прогресом та взаємозалежністю національних економік. Варто наголосити, що основною формою міжнародних відносин була і залишається саме міжнародна торгівля, цивілізовані держави відмовились від силового способу вирішення конфліктів та захисту національних інтересів.

В Україні торговельна складова дипломатичної діяльності в радянський час обмежувалася авторитарним характером розвитку країни, яка базувалася у тому числі і на державній монополії зовнішньої торгівлі [1, с. 100]. Відомо, що у 1918 році Рада Народних Комісарів РРФСР прийняла декрет «Про націоналізацію зовнішньої торгівлі», яким було встановлено монополію держави на зовнішню торгівлю, а для її реалізації були створені спеціальні органи зовнішніх зносин – торговельні представництва [2, с. 485].

Нагадаємо також, що Декретом Всеросійського центрального виконавчого комітету та Ради народних комісарів від 16 жовтня 1922 року було нормативно закріплено, що Народний комісаріат зовнішньої торгівлі виконує свої повноваження за кордоном через функціонування торговельних представництв. Отже, вказаний Декрет визначав правовий статус торговельних представництв «як органів радянської держави, які реалізують за кордоном політику державної монополії на зовнішню торгівлю». Важливо також зазначити, що відомі окремі випадки, коли у судах «капіталістичних країн» були спроби кваліфікувати торговельні представництва Радянського Союзу як юридичних осіб, які несуть універсальну відповідальність. Однак, торговельні представництва належать до органів держави, на яких поширюється державний імунітет, і, відповідно, не є юридичними особами [3].

Таким чином, за часів Радянського Союзу торговельні представництва – це частина дипломатичного представництва, яка відповідала за зовнішньоекономічну діяльність, забезпечувала захист торговельно-політичних та економічних інтересів держави.

Цілком очевидно, що після розпаду Радянського Союзу, спричинений зокрема і державним політичним та економічним монополізмом, інститут торговельних представництв зазнав змін. Однак, незалежна Україна тривалий час зберігала радянську модель цих інституцій. Діяльність таких органів зовнішніх зносин регулювалась Положенням про торговельне представництво України за кордоном, затверджене Указом Президента України 17 серпня 1993 року. Чіткого визначення торговельного представництва дане Положення не закріплювало, однак у ньому зазначалося, що такий орган «представляє та захищає у державі перебування інтереси України у галузі зовнішньоекономічної діяльності». Також певною мірою визначено правовий статус дипломатичного представництва: «входить до складу дипломатичного представництва України та підпорядковується главі дипломатичного представництва». Відповідно до вказаного Положення, діяльність торговельного представництва регулюється положеннями Віденської конвенції про дипломатичні зносини від 18 квітня 1961 року,

міжнародними договорами України, Конституцією України та іншими актами законодавства України. Положення про торговельне представництво України за кордоном також визначає його основні завдання (п. 4) та функції (п. 5) та статус його співробітників.

Торговельні представництва були замінені на торговельно-економічні місії Положенням про торговельно-економічну місію у складі закордонної дипломатичної установи України, затвердженим Указом Президента України від 30 квітня 1994 року. Серед аргументів наводилась їх низька ефективність та необхідність контролю за їх діяльністю. Вказане Положення змінило правовий статус цього органу, адже місія функціонувала в складі закордонної дипломатичної установи України. На торгово-економічну місію покладалась фактично ті ж самі функції та завдання, вона підпорядковувалась главі дипломатичного представництва України, який здійснював контроль за її роботою. Однак, роботу місії в державі перебування організовувало Міністерство зовнішніх економічних зв'язків України, тобто виникло подвійне підпорядкування.

Для проведення аналізу досліджуваних понять звернемося також до міжнародних договорів. Зокрема, Віденська конвенція про дипломатичні зносини від 18 квітня 1961 року також чітко не визначає термін «представництво». Відповідно до її положень «дипломатичне представництво є постійним закордонним державним органом зовнішніх зносин, створеним на основі спільної угоди між однією державою на території іншої для підтримання постійних офіційних відносин». Відповідно до ст. 3 функції дипломатичного представництва серед іншого полягають зокрема і «в сприянні дружніх відносин між акредитуючою державою та державою перебування у сфері та в розвитку їх взаємовідносин у сфері економіки, культури та науки».

Слід зауважити, що закордонні державні органи зовнішніх зносин поділяються також на постійні (посольства та місії, представництва при міжнародних організаціях) та тимчасові (делегації, спостерігачі, окремі представники). Розглянемо детальніше окремі види дипломатичних представництв. Посольство є представництвом першого вищого класу, очолюється послом або повіреним у справах, місія – це представництво другого класу, очолюється посланником або повіреним у справах, також інколи зустрічаються інші назви (наприклад, Народні бюро зовнішніх зв'язків у Лівії)[4].

Таким чином, торговельні представництва (місії) є зарубіжними органами зовнішніх зносин, які представляють та захищають у державі перебування інтереси своєї держави у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Торговельні представництва є частиною дипломатичного

представництва, підпорядковуюються главі закордонної дипломатичної установи та/або підзвітні відповідному міністерству (Міністерству закордонних справ, Міністерству зовнішньої торгівлі, Міністерству економіки).

В Україні торговельно-економічні місії у складі закордонних дипломатичних установи України були ліквідовані у 2010 році. Міністерство закордонних справ було зобов'язане забезпечити утворення у складі дипломатичних представництв відділів з економічних питань [5].

Цілком очевидно, що таким чином була зруйнована успадкована радянська модель торговельних представництв, однак не було вироблено ефективного інституційного механізму, який би міг замінити попередню структуру. Міністерством економічного розвитку та торгівлі анонсувалось створення у 2015 році 8 торговельних представництв. Наразі, призначено лише торгового представника України, який очолює місії до іноземних держав із метою розвитку двосторонніх торгових відносин, а створення повноцінних торговельних представництв лише планується.

Література

1. Машталір Я. П. Місце економічної дипломатії у розвитку зовнішньоекономічних зв'язків країни / Я. П. Машталір // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 6. – С. 100-102.
2. Баймуратов, М. О. Міжнародне публічне право [Текст] : навч. посібн. / М. О. Баймуратов. – Х. : Одісей, 2008. – 704 с.
3. Дахно І. І. Зовнішньоекономічний менеджмент : навч. посібн. / І. І. Дахно, Г. В. Бабіч. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 568 с.
4. Пронюк Н. В. Сучасне міжнародне право : навч. посібник. – К. : КНТ, 2008. – 280 с.
5. Про деякі питання представництва економічних інтересів України за кордоном: Указ Президента України №522 від 8 квітня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/522/2010>

Іващенко Д.Є.,

КОНЦЕПЦІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ЛЮДСТВА

Сьогодні в науковому світі аналізують чимало наукових концепцій і теорій світового розвитку, серед яких розрізняють дві основні [3, с. 5–8]:

1) *концепцію техногенного типу економічного розвитку* (домінував до 70-х рр. ХХ ст.) – природомісткого / природоруйнівного, що базується на використанні штучних засобів виробництва, створених без урахування екологічних обмежень, характерними ознаками якого є швидке і виснажливе використання невідновлюваних видів природних ресурсів (перш за все, корисних копалин), надексплуатація відновлюваних ресурсів (грунти, ліси і т.д.) зі швидкістю, яка перевищує можливості їх відтворення і відбудови;

2) *концепцію охорони довкілля / екологоорієнтованого розвитку* (з'явилася у 50–60-ті рр. ХХ ст.) – розуміння тенденції зростання екологічної загрози, що стало поштовхом до швидкого розвитку у світі законодавчої діяльності, пов'язаної з прийняттям законів і актів, які регламентували норми і процедури природокористування, а також до появи в 70х рр. наукових досліджень, присвячених проблемам глобального моделювання, яке враховує взаємозв'язки різних аспектів людського життя – соціального, політичного, морального, культурного, економічного (дослідження Римського клубу на чолі з А. Печчеї). У межах цієї концепції виділяють кілька основних поглядів: а) *концепцію екотонії* (передбачає повернення до природи, біологічне і культурне розмаїття, прості технології, відмова від НТП, приділення уваги моральному вдосконаленню, соціальним, релігійним і духовним аспектам розвитку людини); б) *антропоцентризм* (система уявлень групового егоїзму, в якій світ людей протиставлений світу природи, де тільки людина має вищу цінність; домінує те, що корисно людині, людям, а природу

розглядають як знеособлене довкілля); в) *екоцентризм* (виходить із уявлення про об'єктивне існування єдиної системи, в якій всі живі організми планети Земля, включаючи людей з їхніми ресурсами, господарством, технікою й культурою, взаємодіють між собою і довкіллям; прогрес цивілізації обмежується безумовною залежністю людини, людського суспільства від стану живої природи, вимогою підпорядкування її законам); г) *біоцентризм* (крайній екоцентризм, або етика дикої природи, коли дику природу бачать священною, яка має внутрішню цінність і володіє моральними правами й волею); г) *ноосферну концепцію / вчення про ноосферу* (первісно, за Є. Леруа, який в 1927 р. уперше ввів у науковий обіг термін *ноосфера*, й П. Тейяром де Шарденом, – ідеальне утворення, позабіосферна оболонка думки, що оточує Землю; пізніше, за В. І. Вернадським, – системна основа взаємодії людини й природи, у межах якої розумна людська діяльність стає визначальним чинником розвитку, де передбачено гармонічний взаємозв'язок усіх структурних складників ноосфери – людства, суспільних систем, наукових знань, техніки й технологій в єдності з біосферою, що є основою її стійкого існування й розвитку).

Відтак, автори видання “Національна парадигма сталого розвитку України” (2012) доводять, що *концепт сталого розвитку* формувався суспільством поступово, а тому є всі підстави назвати його *новою соціально-економічною парадигмою*, яка ввібрала в себе позитивні ознаки всіх попередніх концепцій і має три основні центри – Природа, Суспільство і Виробництво [3, с. 7].

Інші дослідники вважають, що на часі говорити про формування *нової підгалузі міжнародного економічного права – міжнародного права розвитку* як “системи міжнародно-правових норм і принципів, яка динамічно розвивається в умовах глобалізації та спрямована на регулювання міждержавних економічних відносин між різними за рівнем розвитку країнами у сфері забезпечення сталого розвитку кожної окремої країни та міжнародної спільноти загалом” [1, с. 38]. А концепцію сталого розвитку розглядають у системі “природа – суспільство – техносфера” [2, с. 232–235].

Є чимало визначень поняття *сталого розвитку*. Проте власне у міжнародному праві його вперше було засвідчено в 1987 р., зокрема в доповіді “Наше спільне майбутнє” Комісії Брунтланд

(Міжнародної комісії з навколишнього середовища й розвитку), у якій *сталий розвиток* визначено як “розвиток, який задовольняє потреби сьогодення й не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби” (“development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs”) [2, p. 43]. Як зазначає Р. Емас, запропонована цією комісією концепція сталого розвитку пропагує ідею рівності та справедливості між поколіннями, збереження ресурсів для майбутніх поколінь [6]. Її мета – це довгострокова стабільність економіки й довкілля, чого можна досягти тільки шляхом інтеграції та розв'язання в сукупності економічних, екологічних і соціальних проблем, пов'язаних із проблемою достатнього рівня капіталу – соціального, природного і техногенного [5].

На думку деяких дослідників [2, с. 232–235], концепт-поняття *сталого розвитку* базується на двох ключових поняттях – *потреб*, зокрема потреб, необхідних для існування найбідніших верств населення, які повинні бути предметом першочергового пріоритету, та *обмежень*, зумовлених станом технології та організації суспільства, які накладаються на здатність довкілля задовольняти потреби сьогодення й майбутнього [4, с. 50].

Концепція сталого розвитку передбачає *сталий розвиток економіки*, що, за спостереженням В. Трегобчука, визнано світовою спільнотою народів домінантною ідеологією розвитку людської цивілізації у ХХІ ст., стратегічним напрямом забезпечення матеріального, соціального і духовного прогресу суспільства. Необхідність переходу на модель сталого розвитку всіх країн світу об'єктивно зумовлена й сучасною науково-технічною революцією, а також нинішнім кризовим станом земної біосфери. Однією з найважливіших передумов переходу на цю модель є розширення масштабів міжнародного співробітництва у сфері ефективного розв'язання ресурсо-екологічних проблем, застосування в національній економіці найновіших світових досягнень науково-технологічного і соціально-екологічного прогресу, зосередження уваги науково-технічних працівників не лише на реалізації заходів з екологізації технологічних процесів, запровадженні природонеруйнівних, природонезабруднювальних, ресурсозберігальних та екологобезпечних видів техніки і технології, способів організації виробництва, форм господарювання тощо.

Література

1. Братко І. В. Міжнародне право розвитку: питання теорії // Інформація і право. – 2012. – № 2(5). – С. 33–38.
2. Мамедова О. О., Гринь С. А., Шестопапов А. В. Проблема реализации концепции устойчивого развития в системе “природа – общество – техносфера” // Молодий вчений. – 2014. – № 11. – 232–235.
3. Національна парадигма сталого розвитку України / За заг. ред. Б. Є. Патона. – К.: Державна установа “Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України”, 2012. – 72 с.
4. Наше общее будущее: Доклад Международной комиссии по окружающей среде и развитию (МКОСР). – М., 1989. – 411 с.
5. A Pocket Guide to Sustainable Development Governance / Ed. by H. Stoddart. – 2011. – <http://www.stakeholderforum.org/fileadmin/files/sdgpocketguideFINAL-no%20crop%20marks.pdf>
6. Emas R. The Concept of Sustainable Development: Definition and Defining Principles // Brief for GSDR 2015. – https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5839GSDR%202015_SD_concept_definiton_rev.pdf
7. Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future // UN Documents Gathering a body of global agreements. –Oslo, Norway: United Nations General Assembly, Development and International Co-operation: Environment, 1987. – <http://www.un-documents.net/ocf-02.htm#I>

Уманців В.Ю.,

студент ФМТП, II к., 11 гр., Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Посилення інтеграції України у світову економіку зумовлює зростаюче значення міжнародно-правових актів, що регулюють економічні зв'язки. Сталий розвиток національної економіки неможливий без інвестицій в економіку та безперервного і швидкого кругообігу капіталу. Тому актуальною є проблема пошуку можливих

джерел формування інвестиційних ресурсів, серед яких особливого значення для національної економіки набувають іноземні інвестиції.

У силу специфіки економічних процесів, що відбуваються в Україні, особливого інтересу набувають питання міжнародної інвестиційної співпраці та її законодавчого регулювання. На сьогодні, поряд з міжнародними договорами, Україна структурувала і національне законодавство, що регулює іноземні інвестиції.

На національному рівні у 1991 р. було прийнято Закон України «Про інвестиційну діяльність», що визначає загальні правові умови інвестиційної діяльності на території нашої країни, а у 1996 р. – і спеціальний Закон України «Про режим іноземного інвестування». Новим етапом у розвитку національного законодавства стало ухвалення у 1996 р. Конституції України, яка визнала пріоритет правил міжнародних договорів над нормами законів у разі виникнення суперечностей між ними [4, с. 223-225].

Правовий статус, порядок утворення та діяльності підприємств з іноземними інвестиціями визначаються Господарським кодексом України, Законом України «Про режим іноземного інвестування в Україні» та іншими законодавчими актами. Однак іноземні інвестиції не можуть вкладатися у галузі, які мають стратегічне значення для безпеки держави.

Однак деякі важливі питання залучення іноземних інвестицій регулюються не тільки зазначеним базовим законодавством, але ще й митним та іншим спеціальним законодавством України. При цьому, незважаючи на декларування у базових законах та міжнародних договорах принципів та норм, безпосередньо спрямованих на надійний правовий захист іноземних інвестицій, податкове та митне законодавство України не спрямоване на захист прав інвесторів, що суттєво відрізняє його від законодавства європейських країн, основною метою якого є мінімізація податкового та митного навантаження на інвестора [1].

Економічний розвиток будь-якої країни значною мірою обумовлений рівнем інвестиційної активності. За умов ефективного використання прямих іноземних інвестицій уряди багатьох країн змогли стабілізувати свої макроекономічні показники, забезпечити підприємців новітніми технологіями та сучасними методами управління, підвищити конкурентоспроможність вітчизняних товарів на внутрішньому та зовнішньому ринках, вирішити соціальні питання. Залучення іноземного капіталу в економіку України й акумулювання його з вітчизняним дало б змогу вирішити низку економічних проблем та подолати економічну кризу [3].

Іноземні інвестиції є вкрай необхідними вітчизняній економіці, оскільки без сторонньої допомоги і кредитів, серйозних валютних ін'єкцій з боку розвинутих країн сьогодні прорив у технологіях, структурній перебудові, вирішенні соціальних проблем здійснити вкрай важко. Одними з найбільших проблем у процесі залучення іноземних інвестицій в економіку України протягом тривалого періоду є недосконалість законодавчої бази щодо регулювання інвестиційної діяльності та несприятливий інвестиційний клімат практично за усіма його базовими складовими.

Недоліками нормативно-правового забезпечення здійснення інвестиційної діяльності є перш за все неоднозначність тлумачення деяких положень нормативних документів, що призводить до правових колізій та необхідності вирішення спорів у судовому порядку, а також велика кількість законодавчих актів, які прямо чи опосередковано регулюють власне інвестиційну діяльність та пов'язані з нею зовнішньоекономічну, промислову, торговельну та інші види діяльності [1].

Погіршення інвестиційного клімату в Україні на різних етапах розвитку інвестиційної діяльності було пов'язано, головним чином, з розширенням та згортанням пільг для іноземних інвесторів, тобто з низьким рівнем захисту їх комерційних інтересів. Також негативний вплив на інвестиційний клімат чинили такі фактори, як загальний незадовільний рівень соціально-економічного розвитку національної економіки, низький рівень життя населення; нераціональна галузева структура залучення іноземних інвестицій, де частка високотехнологічних та наукомістких виробництв протягом тривалого періоду була вкрай низькою; неоптимальна географічна й регіональна структура надходження інвестиційних ресурсів, результатом чого стала висока залежність від незначного числа зарубіжних країн-інвесторів та поглиблення нерівномірності соціально-економічного розвитку регіонів України [5, с. 57-59].

Невирішеність цих проблем призводила і призводить до негативних наслідків як для іноземних інвесторів, які втрачають прибутки і змушені йти з українського ринку, так і для держави у цілому внаслідок погіршення інвестиційного іміджу, скорочення робочих місць та зниження рівня життя населення.

Тому проблема залучення іноземних інвестицій в економіку України є дуже актуальною. Конкурентними перевагами при залученні іноземних інвестицій в Україну є вигідне географічне розташування, потенційно великий ринок, висока кваліфікація робочої сили та її відносна дешевизна; низький курс національної валюти; можливість

вивезення прибутку. Загалом можна вказати на формування певних тенденцій, які тією чи іншою мірою якісно характеризують розвиток іноземного інвестування в Україні.

Іноземні інвестиції відіграють значну роль в економічному розвитку будь-якої держави та сприяють економічному зростанню на основі ефективнішого використання національних ресурсів. Крім того, діяльність іноземних інвесторів вирішує й низку соціальних проблем у сфері зайнятості, створюючи нові робочі місця. Іноземні компанії беруть участь у формуванні загального рівня заробітної плати у національній економіці, оскільки частина працівників зайнята на їхніх підприємствах.

Дочірні компанії іноземних інвесторів впливають на формування попиту на робочу силу з боку національних фірм і на рівень оплати місцевих працівників. Іноземний капітал змінює умови конкуренції місцевих виробників і таким чином також впливає на рівень оплати праці у національній економіці у цілому. Оптимальна інвестиційна політика, спрямована на активізацію притоку іноземних інвестицій в Україну, має ґрунтуватися на засадах створення стабільного законодавства, яке покликане забезпечувати державні гарантії захисту іноземних інвестицій протягом усього періоду реалізації інвестиційного проекту [3].

Фахівці з інвестиційного підприємництва відстоюють думку про те, що для кардинального покращення умов для реалізації іноземних інвестицій слід запровадити кваліфікаційні вимоги для керівників підприємств і майбутніх власників компаній, як це прийнято у Нідерландах. У цій країні для того, щоб зареєструвати компанію або стати приватним підприємцем, спочатку потрібно пройти навчальний курс управління підприємством або мати ступінь бакалавра, підтвердити володіння державною мовою на високому рівні.

Це дає змогу прибрати з ринку всіх спекулянтів і недобросовісних підприємців, значно скоротити кількість фіктивних підприємств, які часто використовуються для відмивання грошей і мінімізації оподаткування. Також слід ввести реєстр недобросовісних осіб, які не мають права реєструвати компанії, обіймати керівні посади і бути власниками часток у підприємстві. Очевидно, що ці перетворення повинні бути підкріплені на законодавчому рівні [2].

Такі заходи дозволять врегулювати ділові відносини між учасниками ринку, підвищити рівень відповідальності за ухвалені рішення, дисциплінувати як підприємців, так і керівників вищої ланки. При цьому йдеться про те, щоб чітко позначити межі дозволеного і визначити міру відповідальності. Це допоможе відновити довіру до

української підприємницької спільноти, створити сприятливий інвестиційний клімат і будувати довгострокові довірчі партнерські відносини.

Література

1. Герзанич В. М. Основні недоліки та проблеми залучення іноземних інвестицій в Україні / В. М. Герзанич // Ефективна економіка. – 2014. – №4. Електронне видання. Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2929>
2. Креймер С. Інша реальність: як вижити іноземному інвестору в Україні / С. Креймер // Електронний ресурс. Режим доступу: <http://forbes.net.ua/ua/opinions/1422697-insha-realnist-yak-vizhiti-inozemnomu-investoru-v-ukrayini>
3. Товкун І. М. Законодавче регулювання захисту іноземних інвестицій в Україні / І. М. Товкун // Право та інноваційне суспільство: Електронне видання. – 2014. – Вип. 2. – Режим доступу: <http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2014/11/Tovkun.pdf>
4. Хрімлі О. Інститут захисту прав інвесторів: поняття й особливості / О. Хрімлі // Право України. – 2016. – №2. – С. 222-228.
5. Штань М. Інвестиційна діяльність у системі чинників активізації розвитку національної економіки / М. Штань // Банківська справа. – 2016. – №4. – С. 55-63

Щебетун І.С.,

к.ю.н., доцент, доцент кафедри конституційного, міжнародного і кримінального права Донецького національного університету
Імені Василя Стуса

РОЗВИТОК ТЕРИТОРІЙ В РАМКАХ «ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ»

Як показує досвід сучасної національної економіки, напрямок її розвитку залежить від безлічі різноманітних тенденцій і факторів, які не зводяться лише до ринкової еволюції. Так, для забезпечення ефективного розвитку економічних систем найважливіше значення мають питання раціонального використання природних ресурсів та

екологічної безпеки. В даний час спостерігається все більше ознак появи нової економічної моделі, в рамках якої принциповий аспект очевидний: економічне зростання може сприяти нормальному розвитку тільки в тому випадку, якщо в суспільстві забезпечено раціональне використання природних ресурсів.

Слід зазначити, що в останні роки європейські країни активно проводять політику, спрямовану на зниження природоємності національної економіки. Так, яскравим прикладом такої політики є стратегія «Європа 2020», що задає вектор розвитку країн Європейського Союзу до 2020 року. Основними ключовими цілями стратегії є проблема зміни клімату та розвиток енергетики, у її рамках передбачається скорочення на 20% викидів парникових газів, виробництво 20% енергії з поновлюваних джерел і збільшення ефективності використання енергії на 20% (так звана стратегія 20/20/20) [1].

Згідно з положеннями даної стратегії, застосування екологічно безпечних технологій допоможуть європейським країнам у цілому прискорити темпи розвитку і економічного зростання.

Кризові явища останніх років змусили багато міжнародних організацій почати пошук інноваційних моделей, що забезпечують гармонійний розвиток природи і людини. Однією з них є запропонована ООН концепція «зеленого зростання», або «зеленої» економіки, суть якої полягає в якісній зміні моделей виробництва і споживання та інтеграції «зелених» принципів ведення господарства в систему економічних відносин [2].

Очевидність і необхідність розробки і реалізації такої економічної моделі «зеленої» економіки – розкривається в концептуальних документах ООН, Світового банку, Європейського співтовариства, Організації економічного співробітництва та інших міжнародних організацій [3].

Справедливості заради відзначимо, що в останні роки в Україні, прийняті документи, які багато в чому визначають її державну екологічну політику, зокрема, Закони України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року», «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини»; Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку "Україна - 2020"; розпорядження Кабінету Міністрів України «Про Національний план дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 року», «Про затвердження плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку "Україна-2020" у 2015 році», «Про схвалення розроблених

Міністерством екології та природних ресурсів планів імплементації деяких актів законодавства ЄС», «Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2030 року» та інші. В цих документах зазначено, що до основних цілей розвитку України слід віднести формування і реалізацію екологічно орієнтованої моделі економіки, впровадження ресурсозберігаючих екологічно безпечних технологій з активною участю держави, бізнес-спільнот, організацій науки і освіти, а також громадських об'єднань.

Зазначимо, що діючі в даний час в Україні стратегії соціально-економічного розвитку не завжди носять системний характер і найчастіше не призводять до ефективних змін в еколого-економічній ситуації. На наш погляд, однією з причин такого стану речей є та обставина, що при розробці і реалізації подібних документів найчастіше не вдається узгодити економічні інтереси природокористувачів, з одного боку, і суспільства, і держави, з іншого.

Чималою проблемою залишається розвиток віддалених територій, зокрема, гірських населених пунктів, чий статус врегульовано Законом України від 15 лютого 1995 року «Про статус гірських населених пунктів в Україні» [4]. Це пов'язано з рядом проблем і обмежень, найбільш істотними з яких є складна демографічна ситуація і низький рівень розвитку інфраструктури. Впровадження «зелених» технологій може стати основою для подолання інфраструктурних обмежень, розвитку економіки і системи розселення на основі ефективного використання місцевих ресурсів.

«Зелені» міста, селища та села являють собою модель населених пунктів, життєдіяльність яких заснована на скороченні забруднень, ефективному використанні місцевих ресурсів, переробки відходів в енергію. При цьому мова йде не тільки про сталий розвиток територій, але і про усунення інфраструктурних обмежень і нові можливості для розвитку місцевої економіки. Сьогодні земельні ресурси у багатьох населених пунктах використовуються вкрай неефективно, що пов'язано з незадовільним станом або повною відсутністю комунальних і енергетичних мереж. У віддалених територіях з низькою інвестиційною привабливістю ця проблема є ще більш гострою.

Місцеве самоврядування в силу обмеженості бюджетних коштів самостійно вирішити цю проблему не може, а підприємці не готові до таких серйозних інвестицій. Передбачається, що зниження залежності від централізованої інфраструктури, насамперед енергетичної, дозволить зняти просторові обмеження розвитку населених пунктів.

Чинниками, стримуючими розвиток системи віддалених (периферійних) територій, є:

- несприятлива соціально-економічна ситуація;
- «стиснення» виробничого та економічного потенціалу району (насамперед, банкрутство і закриття провідних підприємств);
- низький рівень розвитку транспортної інфраструктури та важкодоступність віддалених територій;
- наявність великої кількості сировинних населених пунктів, які залишилися без містоутворюючих підприємств і будь-якої сфери зайнятості населення;
- обмеження, пов'язані зі слабким розвитком і неефективністю житлово-комунальної та енергетичної інфраструктури.

Розвиток вказаних територій може бути пов'язаний з реалізацією наступних функцій:

1) розвитком культурного, пізнавального, водного, екологічного туризму як інструменту підвищення ефективності використання наявного туристично-рекреаційного потенціалу;

2) розробкою та впровадженням технологічних рішень і проектів, що дозволяють забезпечити автономне функціонування виробничих об'єктів та житлово-комунального сектора;

3) розробкою та впровадженням технологічних рішень у галузі енергозабезпечення, що дозволяють використовувати гідроенергетичний потенціал (малі ГЕС) і місцеві відновлювані ресурси (наприклад, торф, відходи лісозаготівлі і деревообробки).

Комплексним вирішенням проблеми можуть з'явитися проекти створення еко - і етнопоселень на місцях, де зникли або зникають населені пункти. Їх реалізація дозволить дати друге життя цим територіям, залучити нове населення на ці території, а також відпрацювати технологічні рішення, пов'язані з підвищенням енергоефективності, автономності та екологічної безпеки функціонування соціальних, житлових, виробничих та туристичних об'єктів.

У зв'язку з цим, на нашу думку, основними завданнями можуть стати:

- по-перше, оцінка ресурсного потенціалу територій і пропозиція комплексних проектів з її використання, включаючи інвестиційні проекти у сфері виробництва, послуг і в соціальному секторі;

- по-друге, розробка та пропозиція технологічних рішень, що дозволяють забезпечити автономність функціонування віддалених соціальних, виробничих і житлових об'єктів (лісові селища);

- по-третє, вироблення пропозицій, спрямованих на «закріплення» та залучення трудових ресурсів на відповідні території.

Повертаючись до питання про економічний механізм природокористування, зокрема, в зазначених регіонах, вважаємо, що перевагу тут слід віддати господарського механізму стимулюючого типу, центральне місце в якому повинні зайняти податкові та кредитні методи.

Таким чином, модель екологічно безпечного розвитку віддалених регіонів та процес формування у них «зеленої» економіки, з одного боку, повинні в максимальній мірі задовольняти потреби людей, а з іншого – зберігати і покращувати навколишнє природне середовище як джерело задоволення цих потреб. Досягненню таких результатів можуть сприяти різні напрями інституційних та економічних перетворень в сфері природокористування, засоби і методи яких підлягають подальшій розробці, вдосконалення та ефективної реалізації.

Література

1. Арабей Е. Новая европейская стратегия «Европа–2020» // Право Европейского союза. [Электронный ресурс]. URL: <http://eulaw.ru/content/307> (дата обращения 14.06. 2015).
2. Доклад Подготовительного комитета Конференции ООН по устойчивому развитию. Первая сессия (17–19 мая 2010 г.). [Электронный ресурс]. URL: <http://www.unepcom.ru/unep/gei/215-aconf216rc5.html> (дата обращения 05.07. 2015).
3. Decoupling natural resource use and environmental impacts from economic growth. UNEP, 2011; Towards a green economy in Europe. EU environmental policy targets and objectives 2010–2050. European Environment Agency Report, No 8. 2013.
4. Про статус гірських населених пунктів в Україні: Закон України від 15 лютого 1995 року // Відомості Верховної Ради України.-1995.-№ 9.-Ст.58

ПРАВОПОРЯДОК В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГОВЕЛЬНІЙ СИСТЕМІ

Бурман В.В.,
студентка 1 курсу магістратури Київського національного торговельно-економічного університету, м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТОРІВ В УКРАЇНІ

Залучення іноземних інвестицій впродовж багатьох років є пріоритетним напрямом розвитку економіки України, який в умовах економічної кризи потребує особливої уваги з боку держави.

Регулювання суспільних відносин у сфері захисту прав та інтересів інвесторів в Україні діє відповідно до норм системи законодавства про інвестиції, яка складається приблизно зі 100 нормативно-правових актів, за допомогою яких регулюються відносини інвестиційної діяльності та державні гарантії щодо захисту права інвесторів.

Основним нормативним актом, що регулює відносини інвестиційної діяльності, є інвестиційний договір, який встановлює суб'єктивні права та обов'язки сторін, учасників інвестиційних відносин. Крім того, він гарантує виконання взятих обов'язків відповідно до домовленості сторін та захищає інтереси кожного з учасників цих відносин.

Під захистом права іноземних інвесторів розуміється комплекс організаційних, технічних, правових заходів, спрямованих на створення умов, що сприяють збереженню інвестицій, досягненню мети інвестиційної діяльності, ефективної діяльності об'єктів інвестування та реінвестування, захисту законних прав і інтересів інвесторів, у тому числі й права на отримання прибутку (доходу) від інвестицій[3, с. 206].

Для іноземних інвесторів на території України відповідно до ст. 7 Закону «Про зовнішньо-економічну діяльність» можуть запроваджуватися такі правові режими господарської діяльності, що передбачають найбільше сприяння, та, відповідно, дають можливість отримати певні преференції. Режим найбільшого сприяння – це режим, на основі якого іноземному інвестору надаються права, що є не менш сприятливими, ніж права, передбачені для суб'єктів іншої держави, тобто створюються однакові конкурентні умови для інвесторів з різних країн [2].

Законом України «Про захист іноземних інвестицій» встановлюються державні гарантії захисту іноземних інвестицій: гарантії від зміни законодавства; гарантії від примусових вилучень, а також незаконних дій державних органів та їх посадових осіб; компенсація і відшкодування збитків інвесторам; гарантії в разі припинення інвестиційної діяльності; гарантії переказу доходів, прибутків та інших сум у зв'язку з іноземними інвестиціями[1].

Встановлення умов здійснення і гарантій захисту прав іноземних інвесторів, безумовно, є позитивом, однак через відсутність дієвих законодавчих механізмів їх реалізації права і гарантії інвесторів здебільшого залишаються деклараціями. Крім того, не слід забувати, що

така сфера діяльності, як здійснення іноземного інвестування, регулюється не лише законодавством про інвестиційну діяльність, а й податковим, митним та іншим спеціальним законодавством.

При цьому податкове та митне законодавство України жодним чином не спрямоване на захист прав інвесторів, що суттєво відрізняє його від законодавства європейських країн, основною метою якого є мінімізація податкового та митного навантаження на інвестора.

Серед найбільших перешкод для інвестування є проблеми із поверненням податку на додану вартість, відсутність хеджування валютних ризиків (що є нормою у європейських країнах) та проблеми, пов'язані із розрахунком обґрунтування роялті. Однак, глобальною проблемою, яка супроводжує всі кроки по залученню інвестицій, є непослідовна політика, відповідно до якої інвестору спочатку надаються пільги і гарантується захист його інвестицій, а через декілька років всі пільги скасовуються, а самі інвестиції стають заручниками нововведень у податковій чи регуляторній політиці[4].

З розвитком економіки та залученням до неї іноземного капіталу в Україні дедалі важливішим стає питання захисту іноземних інвестицій не лише на національному, а й на міжнародному рівнях. Українське законодавство, підписані й ратифіковані Україною міжнародні договори та конвенції надають іноземним інвесторам доволі широкий вибір засобів захисту своїх інтересів у разі виникнення інвестиційних спорів будь-якого роду. Одним з можливих варіантів є звернення до Європейського суду з прав людини. Положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод з протоколами до неї та практика Європейського суду з прав людини закріплюють право фізичних та юридичних осіб звертатись до Європейського суду з прав людини із заявами про порушення гарантованих Конвенцією прав з боку держави Україна.

Порушеннями вимог Конвенції можуть бути визнані не лише безпосередні дії державних органів, а й їхня бездіяльність чи просто відсутність в національному законодавстві дієвих механізмів для ефективного захисту інвестором своїх прав. Найбільше значення для захисту інвестицій має норма ст. 1 Протоколу № 1 Конвенції, яка гарантує недоторканість та захист права власності. Найбільшого значення та резонансу набули рішення Європейського суду з прав людини, в яких було встановлено порушення Україною прав інвесторів. Вони були наслідком порушення державою саме права власності заявників.

Отже, можна зазначити, що існують певні проблеми в забезпеченні правового захисту іноземних інвесторів. Потрібні зміни та

вдосконалення правових механізмів з гарантування ринкових прав і свобод інвесторів, а також підвищення їх рівня захисту.

Література

1. Закон України «Про режим іноземного інвестування» // Відомості Верховної Ради України, - 1996, N 19, ст. 80. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80>
2. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, N 29, ст. 377. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/959-12/page>
3. Чернадчук В.Д., Сухонос В.В., Чернадчук Т.О. Основи інвестиційного права України: Навчальний посібник / За заг. ред. В.Д. Чернадчука. - 2-ге вид., перероб. і доп. - Суми: ВТД «Університетська книга»; К.: Видавничий дім «Княгиня Ольга», 2005. - 384 с. . [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://buklib.net/books/37105/>
4. Особливості інвестування в Україну [Електронний ресурс]Правовий тиждень.–2009.– №32. Режим доступу:<http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&newsid=121413>

ТЕНДЕНЦІЇ У ВИРІШЕННІ МІЖНАРОДНИХ СПОРІВ МИРНИМИ ЗАСОБАМИ

Венкова Н.В.,

ФМТП 4-1, Київський національний торговельно-економічний
університет (м. Київ, Україна)

МЕХАНІЗМ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ У СОТ ЯК ЗАСІБ ЕФЕКТИВНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ МИРНОГО ВИРІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СПОРІВ

Згідно зі статтею 33 Статуту ООН, міжнародні спори можуть вирішуватися шляхом переговорів, обстеження, посередництва, примирення, арбітражного та судового розгляду суперечок, звернення до регіональних органів чи угод або іншими мирними засобами. Відповідно, і в спорах, що стосуються сфери міжнародних торгових відносин, спори між державами можуть вирішуватися у рамках багатосторонніх, двосторонніх та регіональних угод. Використання саме

таких механізмів врегулювання суперечок є найпоширенішим у світовій практиці. А найпопулярнішим, та, як гадаємо, найефективнішим способом мирного вирішення спорів є механізм вирішення суперечок у рамках СОТ.

Механізм врегулювання спорів у Світовій організації торгівлі викладений у документі під назвою «Домовленість про правила та процедури, що регулюють вирішення спорів», який є Додатком 2 до Марракеської угоди про створення СОТ 1994 року. Цей механізм, який діє сьогодні є удосконаленою версією попереднього, і склався у результаті майже 50-річної практики врегулювання суперечок у рамках ГАТТ-47.

Щоб зрозуміти, чому спосіб вирішення спорів у ГАТТ/СОТ видозмінили та модернізували під час створення Світової організації торгівлі, а не залишили його в первозданному вигляді, варто розглянути недоліки, якими володіла система, яка існувала під час дії ГАТТ-47.

По-перше, вся система була більш пристосована до інтересів сильних країн, тому існувала певна дискримінація найменш розвинених країн. Наприклад, рішення у сфері встановлення компенсаційних засобів, за завдану шкоду, де позови подані біднішими чи слабшими країнами проти високорозвинених та впливових, були неефективними.

По-друге, замість однієї загальної та прийнятної процедури вирішення спорів, існували декілька різних процедур, що затягувало процес та перед сторонами поставала проблема обрання якогось певного виду процедури для конкретного виду спору.

Також існувала проблема недостатньої кваліфікації та безсторонності груп експертів. Дуже складними у розрізі розгляду спору, були спори, які мали політичне підґрунтя. Самі терміни розгляду справ були досить значними (терміни варіювалися від трьох до дев'яти місяців), а велика кількість спорів, які були на розгляді спонукала країни утриматися від подання нових позовів. До того ж, часто розгляд спорів значною мірою затягувався, а отже це відкладало прийняття рішення, а прозорість врегулювання спорів була недостатньою. Більше того, навіть якщо справа була розглянута, а рішення винесене, могли виникнути проблеми, щодо виконання прийнятих рішень.

Також виникали колізії та непорозуміння, у зв'язку з тим, що сторони спору, які були учасниками ГАТТ-47, могли брати участь і в інших регіональних об'єднаннях, де були свої способи вирішення міжнародних торгових спорів.

Наявність цих проблем вимагала докорінного реформування механізму врегулювання суперечок та стала одним з чинників, які спонукали держави до створення Світової організації торгівлі.

Тож, з перетворенням Генеральної угоди з тарифів та торгівлі у повноцінну міжнародну організацію, було удосконалено правила та процедури, що регулювали вирішення спорів.

Сучасний механізм вирішення спорів має такий вигляд.

Перша стадія це консультації між безпосередніми сторонами спору. Цей етап є втіленням мети механізму врегулювання торговельних спорів у СОТ – забезпечити позитивне врегулювання спору [1].

Якщо консультації не дають необхідного результату, сторони за взаємною згодою можуть звернутися до Генерального директора СОТ, який надає можливість скористатися добрими послугами, процедурами примирення чи посередництвом [1]. Е. А. Пушмін виокремлює добрі послуги та посередництво в якості самостійних засобів мирного врегулювання спорів [2, с. 35].

Коли закінчується термін у 60 днів, у разі, якщо за допомогою консультацій не вдалося вирішити суперечку, позивач може звернутися до Органу з вирішення спорів (далі - ОРС) з проханням створити групу експертів для розгляду цієї справи.

ОРС не пізніше другого засідання приймає рішення щодо створення такої групи експертів автоматично, якщо не має консенсусу щодо неприйняття такого рішення [1].

Група експертів створюється протягом 30 днів, починаючи з дня, коли рішення ОРС було винесено. Вона складається з трьох осіб, кандидатури яких були запропоновані сторонам спору Секретаріатом СОТ з наявного переліку кваліфікованих осіб, а склад групи експертів узгоджується впродовж 20 днів [3]. Спеціальне коло повноважень групи експертів має бути узгоджено сторонами протягом 20 днів, якщо за закінченням цього терміну, сторони їх не погодили, то застосовуються стандартні правила процедури.

Розгляд справи групою експертів можна поділити на декілька етапів. Загалом, розгляд справи і прийняття остаточної доповіді по справі повинні відбутися у рамках терміну в 6 місяців – таким є загальне правило. Проте, існують і термінові випадки, термін може бути скорочено до трьох місяців.

Коли доповідь групи експертів прийнята, вона передається на розгляд ОРС, де протягом 60 днів, вона має бути схвалена. Звичайно, одна зі сторін може подати апеляцію, тоді доповідь не підлягає схваленню. Також доповідь не схвалюється якщо досягається консенсус проти її схвалення.

Кожна зі сторін має право звертатися до Апеляційного органу (далі – АО) для перегляду доповіді групи експертів. АО – це постійний орган СОТ, який створюється ОРС. До його складу входять сім членів. Вони

повинні бути незалежними від своїх урядів та обиратися на чотири роки з кола осіб, які мають значний авторитет в галузях права та міжнародної торгівлі. Слухання по справах проводяться колегією з трьох осіб. АО може як підтвердити, так і змінити або видозмінити висновки та рекомендації, які надала група експертів.

Стадія апеляційного розгляду завершується прийняттям доповіді, причому предмет розгляду обмежений лише питаннями застосування права та правової інтерпретації, що містяться в доповіді групи експертів [1].

Апеляційний процес, за загальним правилом, не має тривати довше ніж 60 днів. У будь-якому випадку – він не триватиме більше 90 днів [4]. Доповідь АО схвалюється ОРС протягом 30 днів і підлягає безумовному прийняттю сторонами до виконання, якщо тільки її не буде відхилено на основі консенсусу [3].

Рекомендації підлягають негайному виконанню, проте, якщо таке негайне виконання не є доцільним, то ОРС встановлює певний прийнятний термін часу.

Якщо відповідна сторона – член СОТ не дотримується встановленого «прийнятного терміну часу», вона зобов'язана вступити у переговори з позивачем, з тим щоб визначити взаємоприйнятну компенсацію. Така компенсація може надаватися у вигляді тарифних знижок у тих сферах, які представляють найбільший інтерес для позивача чи в іншому вигляді. У тому разі, якщо протягом 20 днів не буде узгоджена задовільна компенсація, позивач може звернутися до ОРС з вимогою санкціонувати призупинення поступок чи зобов'язань щодо відповідача [1].

У такому разі, ОРС надає позивачеві дозвіл на призупинення поступок або інших зобов'язань, якщо не буде вирішено консенсусом відхилити таку вимогу позивача.

Загалом, припинення поступок має застосовуватися у тій самій сфері, що є об'єктом спору. Проте, якщо цього не можливо досягти на практиці, або буде зрозуміло що припинення поступок в цьому секторі буде неефективним, припинення поступок буде стосуватися інших секторів угоди, на якій ґрунтуються відповідні правовідносини.

Якщо ж і це є неможливим або неефективним, тоді, за наявності досить серйозних обставин, припинення поступок може бути санкціонованим і за «іншою охопленою угодою» [1].

Застосовувані до відповідача санкції, звичайно ж будуть тимчасовими. Їх метою є виконання рішення та усунення наслідків її правопорушення та виконання норм ГАТТ-94.

Після винесення рішення, ОРС продовжує наглядати за перебігом виконанням затверджених рекомендацій та постанов, і справа не знімається з порядку денного до її повного врегулювання [3].

Також у статті 22 Домовленості про правила і процедури врегулювання суперечок передбачена можливість вдаватися до арбітражного розгляду щодо рівня чи принципів застосування санкцій.

Отже, положення статті 3 Домовленостей, яке визначає, що система врегулювання суперечок СОТ є центральним елементом у справі забезпечення безпеки і передбачуваності багатосторонньої торговельної системи, на нашу думку, видається справедливим. Система врегулювання суперечок в рамках СОТ із суто дипломатичного підходу щодо розв'язання спорів, який не вирізнявся особливою ефективністю та мав низку значних недоліків, набула юридичної сутності, яка була визнана багатьма вченими-практиками більш ефективною. Сучасний механізм зміг подолати ті недоробки, які існували в рамках дії ГАТТ-47, а одним з основних його нововведень, гадаємо, є створення Апеляційного органу.

Звичайно ж, ця нова система має свої огріхи. Деякі вчені, коло інтересів яких складає діяльність СОТ, наголошують на тому, що механізм вирішення суперечок вимагає доопрацювання та певних реформ, серед яких надання приватним особам більшої кількості прав, уточнення повноважень органів цієї інституції тощо. Проте, існування механізму вирішення спорів у рамках СОТ є взірцевим прикладом забезпечення виконання такого основного принципу міжнародного права як принцип мирного вирішення спорів. Адже цей інституційний механізм дозволяє ефективно врегулювати відносини, які можуть привести до конфлікту між державами, не допускаючи цього і забезпечуючи міжнародний правопорядок.

Література

1. Гаркуша А. О. Еволюція механізму вирішення спорів ГАТТ/СОТ і його сучасний стан / А. О. Гаркуша // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. / [голов. ред. В. В. Корженко]. – Х., 2008. – № 2 (34). – С. 427–437.
2. Пушмин Э.А. Посредничество в международном праве. – М., Междунар. отн., 1970. – 167 с.
- 3 Домовленість про правила і процедури врегулювання суперечок СОТ; Домовленість, Міжнародний документ від 15.04.1994 – Електронний ресурс – [Режим доступу]:http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/981_019/page

5. Смбадян А.С. Международные торговые споры в ГАТТ/ВТО: избранные решения (1952 – 2005 гг.). – М.: Волтерс Клувер, 2006. – 344 с.

Бондарєва К.Д.,
студентка факультету міжнародної торгівлі та права Київського
національного торговельно-економічного університету,
4 курс, група 4-1
Домченко О.О.,
студентка факультету міжнародної торгівлі та права Київського
національного торговельно-економічного університету,
4 курс, група 4-1

АРБИТРАБЕЛЬНІСТЬ СПОРІВ У МІЖНАРОДНОМУ КОМЕРЦІЙНОМУ АРБИТРАЖІ

Питання про підсудність спорів, на перший погляд, досить простий. Інститут арбітрабельності спорів є одним з ключових у міжнародного арбітражу, оскільки передбачає процесуальну законність арбітражної угоди і можливості арбітражу компетенції в цілому. Використовуючи термін «арбітрабельність» окреслюється ряд суперечок, що відносяться до компетенції арбітражних судів і можуть бути предметом третейського розгляду.

Так, наприклад, згідно з п. 2 ст. 1 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» міжнародним арбітражам підсудні спори з договірних та інших цивільно-правових відносин, що виникають при здійсненні зовнішньо-торговельних та інших видів міжнародних економічних зв'язків, якщо комерційне підприємство хоча б однієї зі сторін знаходиться за кордоном, а також спори між українськими підприємствами, якщо хоч одне з них є підприємством із іноземними інвестиціями. Не кожен спір, однак, за зовнішньо-економічним договором може розглядатися міжнародним арбітражем. Низка законодавчих актів окремо врегульовує питання арбітрабельності, і таке регулювання не суперечить вищезазначеному п. 2 ст. 1, оскільки відповідно до п. 4 ст. 1 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» цей Закон не зачіпає дії будь-якого іншого закону України, в силу якого певні спори не можуть

передаватися до арбітражу або можуть бути передані до арбітражу тільки згідно з положеннями іншими, ніж ті, що є в цьому Законі[1].

Отже арбітрабельності можна визначити як здатність, властивість спору, який передбачений арбітражною угодою, що укладена правосуб'єктними сторонами, бути предметом арбітражного розгляду компетентного міжнародного комерційного арбітражу відповідно до матеріального права, яке застосовується під час арбітражного розгляду, оспорування, визнання і приведення до виконання арбітражного рішення [4].

Звертаючись до іноземної практики та доктрини, можна спостерігати що у закордонному правознавстві термін «арбітрабельність» досить поширений і спирається на чітко сформульовану доктрину. Наприклад в німецькому праві доктрина арбітрабельності спорів деталізована до найдрібніших нюансів. Виділяється об'єктивна арбітрабельність, яка визначає, які види спорів можуть бути предметом третейської угоди (характер матеріальних правовідносин, що передаються на вирішення третейського суду), і суб'єктивна арбітрабельність (*ratione personae*), під якою мається на увазі здатність сторін укласти дійсну третейську угоду, тобто бути суб'єктами третейської угоди [3].

В австрійському праві під об'єктивною арбітрабельністю розуміється можливість укладення арбітражної угоди відносно предмета спору; суб'єктивна ж арбітрабельність розуміється як здатність сторони до укладення арбітражної угоди, що розглядається в цілому як аналог відповідної процесуальної дієздатності[3].

Суб'єктивна арбітрабельність визначає можливість передання спору на розгляд арбітражу, виходячи із статусу сторін спору. Наприклад, відповідно до ст. II Європейської конвенції держава-учасниця може обмежити право юридичних осіб публічного права на укладення арбітражних угод. Відповідно до Нью-Йоркської конвенції сторонами спору, що може бути переданий на вирішення арбітражу, може бути як фізична, так і юридична особа. Типовий закон ЮНСІТРАЛ, хоча і не розкриває зміст поняття «сторони арбітражної угоди», проте не містить і обмежень щодо суб'єктного складу. Водночас, законодавець, дещо перефразувавши зміст аналогічної норми Типового закону ЮНСІТРАЛ у ч. 2 ст. 1 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж», зафіксував, що за угодою сторін до міжнародного комерційного арбітражу можуть передаватися спори сторін, якщо комерційне підприємство хоча б однієї зі сторін знаходиться за кордоном; а також спори підприємств з іноземними інвестиціями і міжнародних об'єднань та організацій, створених на

території України, між собою, спори між їх учасниками, а так само їх спори з іншими суб'єктами права України. Відповідно до ст. 5 Закону України «Про третейські суди» право передати спір на вирішення третейського суду мають як юридичні, так і фізичні особи. Хоча винятків щодо суб'єктного складу спору законом прямо не встановлено, такі обмеження випливають зі змісту ст. 6 Закону. Таким чином, межі суб'єктивної арбітрабельності встановлені безпосередньо Законом України «Про міжнародний комерційний арбітраж» та Законом України «Про третейські суди»[1]. На законодавчому рівні в Україні міститься велика кількість обмежень щодо арбітрабельності певних категорій спорів. Зокрема, у ст. 77 Закону України "Про міжнародне приватне право" зазначається, які спори підсудні виключно судам України: щодо нерухомого майна, що знаходиться на території України; спори, пов'язані з оформленням права інтелектуальної власності; спори, пов'язані з ліквідацією або реєстрацією іноземних юридичних осіб, або фізичних осіб підприємців; певні адміністративні спори (предмет таких спорів виходить за межі приватної сфери); щодо банкрутства; цінних паперів, що були оформлені в Україні та трудові спори. Також неарбітрабельними є спори із споживачами. Споживачем, відповідно до українського законодавства, є винятково фізична особа, що виключає можливість юридичних осіб бути споживачами.[2] Очевидно, що спори зі споживачами не можуть розглядатись як «комерційні», тобто господарські, а відтак не можуть розглядатися в міжнародних арбітражах.

Щодо змісту предметної арбітрабельності визначається виходячи з категорій спорів, що можуть бути предметом арбітражного розгляду. Міжнародні угоди (наприклад, Нью-Йоркська конвенція, Типовий закон ЮНСІТРАЛ) не містять визначених обмежень щодо можливості передання певного спору на розгляд арбітражу. Типовий закон ЮНСІТРАЛ встановлює прив'язку до терміну «торговельний», що повинен розумітися у найширшому значенні та включати спори, які виникають як із договірних, так і з недоговірних торговельних відносин. Наведений у Типовому законі ЮНСІТРАЛ перелік таких відносин не є повним та, зокрема, включає будь-які торговельні угоди про поставку товарів або надання послуг чи обмін товарами або послугами; угоди про розподіл, торговельне представництво; інвестування; спільні підприємства та інші форми промислового або підприємницького співробітництва; а також низку інших. Положення Типового закону ЮНСІТРАЛ продубльовані в Законі України «Про міжнародний комерційний арбітраж», однак термін «торговельний» замінено на його ширший за змістом відповідник – «комерційний». Таким чином, одним із критеріїв для

встановлення підвідомчості певного спору міжнародному комерційному арбітражу є «комерційність» відносин, з яких він виникає[1].

Законодавство містить низку імперативних норм щодо підвідомчості певних категорій спорів виключно судам України. Такими спорами є:

1. Спори, пов'язані з нерухомістю.
2. Корпоративні спори
3. Трудові спори
4. Спори із державних замовлень
5. Адміністративні спори

Отже, на законодавчому рівні в Україні міститься значна кількість обмежень щодо арбітрабельності певних категорій спорів. Такий підхід відрізняється від підходу більшості західноєвропейських держав які зазвичай не містять обмежень предметної арбітрабельності комерційних/торговельних спорів. У зв'язку із цим постійно діючі арбітражні суди таких держав на практиці розглядають спори, навіть якщо вони неарбітрабельні згідно з національним законодавством однієї зі сторін. Якщо спір у державі відповідача є неарбітрабельним, у тому числі й в Україні, таке рішення арбітражного суду, швидше за все, буде не визнане національними судами та не зможе бути виконаним у примусовому порядку. Арбітражний розгляд і вирішення спору в таких випадках є неефективним засобом захисту своїх прав.

Література

1. Олексій Фелів, Христина Федунішин Арбітрабельність спорів за законодавством України // Юридична газета 22 жовтня 2013 р., №43 ст. 31-33 [Електронний ресурс] – Режим доступу:<https://international-arbitration-attorney.com/wpcontent/uploads/arbitrationlaw131022>
2. Лариса Данченко Арбітрабельність спорів: значення та вплив на розвиток міжнародного арбітражу [Електронний ресурс] – Режим доступу:<http://arbitration.kiev.ua/Uploads/kucher/First-Ukrainian-essay-competition-in-international-commercial-arbitration.pdf>
3. М. В. Купцова Арбітрабельність спорів у міжнародному комерційному арбітражі [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://docviewer.yandex.ua/?url=http%3A%2F%2Ffirbis-nbuv.gov.ua%2Fcgi-bin%2Ffirbis_nbuv%2Fcgiiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_na

me%3DPDF%2Fadv_2012_5_8.pdf%26P21DBN%3DUJRN&page=2&lang=uk&c=5841cf918777

4. Притика Ю.Д. Амборський А.В. Щодо поняття і складових арбітрабельності: теоретичний аналіз // Науковий вісник Херсонського державного університету Випуск 1. Том 2. 2016 ст 10-13 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://lj.kherson.ua/2016/pravo01/part_2/4.pdf

Загура В.К.

студентка групи 13м Факультету міжнародної торгівлі та права Київського національного торговельно-економічного університету, м. Київ, Україна

КОНЦЕПЦІЯ СПАДЩИНИ У ДІЯЛЬНОСТІ ЗМІШАНИХ СУДОВИХ УСТАНОВ

В постконфліктних ситуаціях національні суди нерідко страждають від проблем системного характеру, які включають в себе не готове до подібних викликів законодавство, всепроникаючу корупцію, некомпетентність, погані умови для виконання службових обов'язків і низьку винагороду службовців, відсутність доступу до правосуддя, включаючи неадекватну адвокатську підтримку.

Створення змішаних судів не вирішує всіх цих проблем, але, будучи стратегічно запланованим і продуманим, такий цілеспрямований спосіб міжнародного втручання, може залишити після себе більшу спадщину, ніж просто ряд обвинувальних і виправдувальних вироків.

Концепція спадщини змішаних судових установ стала предметом вивчення з моменту створення змішаних судів і трибуналів. У цьому контексті спадщина визначається як довгостроковий ефект, спричинений змішаним судом в плані зміцнення верховенства права в тому чи іншому суспільстві шляхом здійснення ефективних судових розглядів, що сприяють викоріненню безкарності, а також зміцнення національного потенціалу в здійсненні правосуддя. При цьому переслідується мета збереження цього впливу навіть після завершення діяльності такого змішаного суду. Необхідність максимізації спадщини вже утвердилася в якості складової частини політики Організації Об'єднаних Націй. Так, в своїй доповіді, присвяченій верховенству права і правосуддя перехідного періоду в конфліктних і

постконфліктних суспільствах, Генеральний секретар ООН Кофі Аннан зазначає: «Принципово важливо також забезпечити від самого початку заснування майбутніх міжнародних або змішаних трибуналів приділення першочергової уваги кінцевій стратегії завершення роботи і спадщини, яку було б бажано залишити у відповідній країні».

Практично у всіх правових системах забезпечення навіть початкового рівня правової підготовки суспільства є багаторічним процесом. За своєю суттю реформування розваленої системи правосуддя та затвердження такої культури, яка базувалася б на верховенстві права та повазі прав людини, являють собою довгострокові цілі. Незважаючи на весь широкий діапазон риторики, що лунає з приводу потенційного впливу змішаних судів, важливо мати реалістичні очікування щодо зусиль по максимізації спадщини.

З одного боку, з уже наявного досвіду можливо зробити висновок про те, що спадщина вимагає чітко визначеної стратегії і аж ніяк не обов'язково буде реалізована автоматично або за допомогою поступового усвідомлення суспільством. З іншого боку, надання спадщині занадто великої ваги може створити нереалістичні очікування щодо її значущості у побудові правової культури держави та забезпеченні верховенства права. Змішані суди практично завжди являють собою приклад цілеспрямованого впливу ззовні в умовах тимчасової компетенції і обмеженості по термінах, будучи при цьому поставлені в жорсткі умови в ході вирішення завдань ведення судових процесів, що стоять перед ними. Тому є важливим встановлювати реалістичний рівень очікувань щодо спадщини.

У той же час за допомогою реалістичних і цілеспрямованих додаткових зусиль можна домогтися максимально ефективного довгострокового впливу. До таких сфер, де можна очікувати практичного ефекту в плані спадщини, входять підвищення кваліфікації та правова реформа. Однак тема спадщини повинна сягати далі, ніж вплив на національну правову систему, і охоплювати зрушення в плані довіри до правової системи в якості життєздатного механізму протистояння майбутнім конфліктам і нинішнім порушенням прав людини.

Вищезазначене можна охарактеризувати як «ефект демонстрації», який може бути посилений за допомогою ефективної роз'яснювальної роботи та шляхом широкого залучення громадянського суспільства. Самі по собі змішані суди не можуть забезпечити успішне здійснення стратегії спадщини.

У доповіді Генерального секретаря ООН Кофі Аннана вказується те, що національні правові реформи повинні мати національну

приналежність і національний механізм і що «в кінцевому рахунку можна сподіватися на успіх або стабільність реформ в інтересах панування права, перебудови системи правосуддя або ініціативи в сфері правосуддя перехідного періоду, які насаджуються ззовні». Якщо який-небудь змішаний суд не включає в свою програму дій реформування національної системи правосуддя, включаючи налагодження позитивної взаємодії з місцевими діячами права, то прогрес в справі максимізації спадщини буде тимчасовим і незадовільним [1].

Всі ці фактори вказують на необхідність реалістичного підходу в плані очікувань практичного характеру, а також на необхідність такого підходу до змішаних судів, який розглядає їх не як рушійну силу, а як каталізатор мотивації для учасників або ініціатив, потенційно здатних сприяти спадщині.

Зокрема, в тих випадках, коли змішані суди мають компетенцію розглядати злочини, що вже були скоєні, на відміну від, злочинів поточного періоду або майбутніх злочинів, значимість спадщини усвідомлюється найкращим чином, якщо функція початку переслідувань за масові порушення прав людини не розглядається лише як продовження існуючого звичайного кримінального правосуддя, а скоріше, як екстраординарна можливість для суспільства здійснити перехід до культури верховенства права. Початок переслідування за масові порушення прав людини є прийнятним та обґрунтованим, якщо суспільство усвідомлює злочинність даних дій і підтримує відповідні демократичні цінності (включаючи неупереджений судовий розгляд). Для переконання громадян та інститутів щодо особливої ролі прав людини і демократичних цінностей, може застосовуватися енергійно заявлене формальне засудження з боку органів державної влади, які поділяють ці цінності [2].

За наявності успішної пропагандистської кампанії змішані суди, займаючись установленим визначенням стандартів за допомогою так званого «ефекту демонстрації», можуть виконувати функцію, яка далеко виходить за рамки відведеного їм терміну. Змішані суди можуть сприяти здійсненню змін в культурі і виникненню потреби в зсуві або її зміцненню через зростання правової самосвідомості. Істотна роль в цьому процесі відводиться демонстрації верховенства права та його незалежного статусу від політичної кон'юнктури. У зв'язку з цим істотно важливим є орієнтувати ініціативи змішаного характеру на найвищі стандарти незалежності, неупередженості та застосування норм відправлення правосуддя і міжнародних стандартів в галузі прав людини [3].

У перехідний період у змішаних судів є унікальна можливість спрямувати свою роботу для досягнення цілей по відновленню культури поваги до верховенства права та прав людини в якості фундаменту суспільства. Найважливішою складовою частиною цього процесу є партнерство з громадянським суспільством на місцях. У змішаних судів є можливість грати активну роль в утвердженні значущої функції такого суспільства, а тому їм необхідно прагнути безпосередньої участі місцевого громадянського суспільства до своєї роботи. Таке підключення може дати значний позитивний ефект, включаючи доступ до цінної інформації і доказів, додаткову технічну консультативну підтримку, політичну підтримку і ще один спосіб інформування та мобілізації громадськості. Аналогічним чином, пов'язаний з діяльністю тієї чи іншої змішаної установи приплив міжнародних професіоналів-правників здатний в ще більшій мірі дати найважливіший позитивний поштовх громадянському суспільству в плані зміцнення його технічного потенціалу та політичних позицій. У контексті постконфліктних суспільств спостерігається тенденція до бурхливого зростання числа НУО. Як наслідок такої ситуації, судам важливо представляти загальну картину стану громадянського суспільства і розуміти існуючу динаміку з моменту свого створення і протягом усього терміну своїх повноважень. У зв'язку з чим, може бути доцільним створити посаду представника зі зв'язків з НУО в штатному розкладі змішаних судів, що дозволило б мати регулярний форум для спілкування між такими судами і громадянським суспільством [4].

Щодо поняття спадщини можна зробити наступні висновки. По-перше, однаково важливо, яким чином створюється змішаний судовий орган та чи враховується стратегія його спадщини. По-друге, якщо якийсь змішаний суд не впорався з ключовим завданням, що складається, наприклад, в вираженні несхвалення кримінальних діянь, не зумівши здійснити незалежну юрисдикцію щодо тих, хто замислював і організував злочини масового характеру, або з завданням відновлення демократичних цінностей (включаючи право на неупереджений судовий розгляд), то це безумовно применшує його спадщину.

Змішані суди можуть сприяти здійсненню змін в культурі і виникненню потреби в зсуві або зміцненню зростання правової самосвідомості. Істотна роль в цьому процесі відводиться демонстрації верховенства права та його незалежного статусу від політичної кон'юнктури. У зв'язку з цим істотно важливим є орієнтувати ініціативи змішаного характеру на найвищі стандарти незалежності, неупередженості та застосування норм відправлення правосуддя і

міжнародних стандартів в галузі прав людини. Завдяки «ефекту демонстрації» цих норм і цінностей, змішані суди, ймовірно, здатні впливати на національні системи і сприяти утвердженню культури верховенства права.

Ефективна роз'яснювальна робота та інформування громадськості мають найважливіше значення для успіху спадщини і повинні фінансуватися з основного бюджету. Ефективна робота з населенням повинна включати в себе: стратегію активних дій, спрямовану на різні сегменти населення; мережеву структуру, здатну займатися поширенням достовірної інформації в короткий термін на великі географічні райони; реальний двосторонній зв'язок, що припускає наявність діалогу та механізму отримання відгуків.

Найважливішою умовою максимізації спадщини є партнерство з громадянським суспільством на місцях. У змішаних судів є можливість грати активну роль в утвердженні значущої функції такого суспільства. З цієї причини їм необхідно прагнути до прямого підключення місцевого громадянського суспільства до своєї роботи.

Література

1. Доклад Генерального секретаря. Господство права и правосудие переходного периода в конфликтных и постконфликтных обществах. S/2004/616. // Организация Объединенных Наций – Веб-сайт [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/395/31/PDF/N0439531.pdf?OpenElement>
2. Доклад миссии по оценке о создании международной комиссии по судебному расследованию в Бурунди. S/2005/158. // Организация Объединенных Наций – Веб-сайт [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/264/73/PDF/N0526473.pdf?OpenElement>
3. Обновленный свод принципов защиты и поощрения прав человека посредством борьбы с безнаказанностью. E/CN.4/2005/102/Add.1. // Организация Объединенных Наций – Веб-сайт [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G05/109/02/PDF/G0510902.pdf?OpenElement>
4. Распоряжения МООНК №2003/25 и №2003/26. UNMIK/DIR/2003/25. UNMIK/DIR/2003/26. // Місія Організації Об'єднаних Націй в Косово – Веб-сайт [Електронний ресурс] –

Кірда А. В.,

ФМТП 4-1, Київський національний торговельно-економічний
університет (м. Київ, Україна)

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СПОСОБИ ЗАХИСТУ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Головним питанням, яке досі є актуальним, є питання з приводу надання та забезпечення захисту іноземних інвестицій. В процесі здійснення інвестиційної діяльності в країнах, котрі розвиваються чи в країнах з перехідною економікою, інвестор ризикує, що його інвестиції можуть бути націоналізовані чи реквізовані без виплат відповідних компенсацій. З метою уникнення цих ризиків та заохочення іноземних інвестицій існує ряд способів.

Наразі в науці міжнародного економічного права виокремлюють самостійну підгалузь, яка врегульовує міжнародні інвестиційні відносини – міжнародне інвестиційне право.

Країна, що бере на себе гарантії перед інвестором, зобов'язана не здійснювати проти інвестора певні дії, а саме не перешкоджати репатріації капіталу, не вилучати інвестиції, які можуть бути знищені під час війни або цивільних безладів та ін. [2]. Та незважаючи на те, що правові гарантії зафіксовані на законодавчому рівні, держава не завжди спроможна гарантувати обов'язкове додержання зазначених гарантій. Україна в цьому питанні, нажаль, також не є винятком.

Одним з основних правових інструментів удосконалення правового захисту іноземних інвестицій є міжнародно-правова практика, яка передбачає міжнародні двосторонні договори про взаємне заохочення і

захист іноземних інвестицій, так звані двосторонні інвестиційні угоди [3].

Велике значення мають міжнародні інвестиційні угоди, в яких закріплюється гарантування певної стабільності режиму для іноземних інвестицій та інвесторів, а також в них закріплюється взаємозв'язок інтересу інвесторів та країни, в яку здійснюється інвестиція.

Національні підприємці разом з іноземними інвесторами прагнуть залучити іноземний капітал і стараються виробити додаткові гарантії, котрі захищали б інвесторів від некомерційних ризиків. Одним з компонентів додакових гарантій виявляється страхування некомерційних ризиків.

Страхування від некомерційних ризиків в більшості розвинутих країн забезпечується різноманітними організаціями, які поділяються на приватні (недержавні) організації та державні організації, що здійснюють страхування некомерційних ризиків національних підприємців, що виступають у ролі іноземних інвесторів за кордоном, а також міждержавні регіональні організації, що здійснюють страхування некомерційних ризиків на регіональному рівні [1, с. 164.].

Як вже було зазначено, в багатьох країнах страхування інвестицій від некомерційних ризиків покладається на державні організації, котрі займаються страхуванням. Так, за англійським законом 1972 р. про інвестиції за кордоном експортних гарантій (Overseas Investment & Export Guarantees Act) функції страховика від політичних ризиків були покладені на Департамент гарантій експортних кредитів (Export Credit Guarantees Department). Тим же шляхом пішли Японія, Канада та інші [3].

Головною вадою державного страхування є загальнонаціональна обмеженість, тобто національний агент страхує лише вітчизняних інвесторів і не приділяє уваги до інвесторів, які мають різну державну належність. Це інвестиції, котрі реалізуються в рамках міжнародних консорціумів.

Консорціумні угоди зосереджені в капіталомістких секторах економіки (енергетика, розробка корисних копалин тощо) [4]. І через те, що національний агент страхує та співпрацює загалом зі своїми інвесторами, кожний з учасників консорціумної угоди має власноруч знаходити свого національного агента, щодо страхування його частини. В цьому випадку учасники такої угоди, якщо вони зазнають збитків, отримують різні виплати від страховиків.

Одним із способів захисту іноземних інвестицій є принцип національного режиму. Цей принцип був закріплений в наукових роботах юриста з Аргентини К. Кальво, відомий також як «доктрина

Кальво». В працях вченого зазначалось: «Нерезиденти, що беруть участь у комерційному обороті країни перебування, мають право на отримання аналогічного захисту, як і резиденти, але вони не мають права вимагати більшого рівня правового захисту» [5].

Це положення про захист прав нерезидентів у рамках національного режиму міститься в заключному документі Першої міжнародної конференції американських держав (Вашингтон, 1889 р.), а також в Конвенції про права і обов'язки держав, прийнятій на VII Міжнародній конференції американських держав (Монтевідео, 1933 р.). [5].

За доктриною Кальво вводиться значення загальнонаціонального шаблону, і в його фундаменті знаходяться принципи територіальногосуверенітету держав:

1. Принцип рівноправності резидентів і нерезидентів перед законом.
2. Принцип налагодження правового положення нерезидентів за внутрішнім законодавством.
3. Принцип невтручання держав, особливо держав, громадяни котрих є іноземними інвесторами, при вирішенні спорів між іноземними інвесторами і національними урядами з приводу правового положення нерезидентів та їх власності.
4. Принцип відсутності зобов'язання держави, щодо виплати компенсацій іноземним інвесторам, з втратами заподіяними в результаті громадянської війни чи у зв'язку з порушенням громадського порядку, оскільки законодавством держави не передбачається така компенсація [5].

Відповідно до цієї доктрини, зазначені принципи несуть не міжнародно-правову, а національно-правову природу, і всі суперечки, котрі виникають, мають бути вирішені в національних судах у відповідності до внутрішнього законодавства. Тільки після проходження всіх національних способів правового захисту, якщо не було отримано задовільне вирішення спору, іноземний інвестор може звернутись в міжнародні органи, котрі компетентні вирішувати подібні суперечки.

До міжнародних судів, котрі компетентні розглядати інвестиційні спори відносяться:

1. Міжнародний арбітражний суд Міжнародної торгівельної палати – створений 1923 року і є однією з найвпливовіших арбітражних установ в світі;
2. Арбітражний інститут Торгової палати м. Стокгольма – є самостійним підрозділом Торгової палати м. Стокгольма і був заснований у 1917 р. У 70-ті рр. XX ст. у зв'язку із загостренням

радянсько-американських торгівельних відносин Стокгольм був визнаний як нейтральне місце вирішення суперечок [2];

3. Лондонський міжнародний арбітражний суд – надає організацію здійснення арбітражного розгляду справи в великій кількості країн;

4. Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті України - здійснює свою діяльність відповідно до Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» від 24 лютого 1994 р., Положення про Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті України і Регламенту [4];

5. Міжнародний центр із врегулювання інвестиційних суперечок - заснований відповідно до Конвенції із врегулювання інвестиційних суперечок між державами і громадянами інших держав 1965 р. [4]. За цією конвенцією спори розглядаються за двома основними способами – це примирення сторін та арбітражне провадження. Юрисдикція МЦВІС розповсюджується на всі правові суперечки, котрі виникають із відносин, які зв'язані зі здійсненням інвестиційної діяльності. Положення про звернення з приводу суперечок в МЦВІС є обов'язковою частиною всіх міжнародних інвестиційних угод і договорів.

В підсумку, можна сказати, що економічна активність країн з кожним роком все збільшується, що також породжує збільшення кількості інвестиційних суперечок. У зв'язку з цим, надзвичайно важливе значення мають міжнародні засоби вирішення інвестиційних спорів, які були б найкращим способом вирішення суперечок для осіб, котрі здійснюють інвестиційну діяльність. Специфіка інвестиційних спорів проявляється в неоднорідності міжнародних економічних відносин. Загалом інвестиційні суперечки врегульовуються під час переговорів, а іноді і в арбітражному розгляді. Щодо держав, то вони прагнуть розвивати практику застосування мирних способів для вирішення міжнародних інвестиційних спорів та намагаються вдосконалити механізм їх використання. Варто також зазначити, що будь-який інвестиційний спір має негативний характер для держави, що вказує на деякий дискомфорт для інвестора. Тому надзвичайно важливим є удосконалення мирних засобів вирішення спорів, задля привернення іноземних інвесторів в країну, яка їх потребує.

Література

1. Комаров В. В. Международный коммерческий арбитраж / В. В. Комаров, В. Н. Погорельский. – Харьков : Право, 2009. – 164 с

2. Лабин Д. К. Международно право по защите и поощрению иностранных инвестиций / Д. К. Лабин. – М. : Волтерс Клувер, 2008. – С. 87–196.
3. Рибій О. В. Аналіз деяких аспектів міжнародних двосторонніх інвестиційних договорів / О. В. Рибій // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2004. – № 5–6 (17). – С. 47–52.
4. Цірат Г. А. Міжнародний комерційний арбітраж : навч. посіб. / Г. А. Цірат. – К. : Істина, 2002. – С. 19.
5. Доктрина Кальво. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rua.pp.ua/313-doktrina-kalvo.html>

Сергійчук Л.Ю.,
студентка 1 курсу освітнього ступеня магістра, групи 10-м
Київський національний торговельно-економічний університет,
(м. Київ, Україна)

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПУ МИРНОГО ВИРІШЕННЯ СПОРІВ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Міжнародні відносини - складне соціальне явище, обумовлене безліччю чинників. Держави, будучи основними учасницями цих відносин, перебувають на різних рівнях соціально-економічного розвитку, мають специфічні політичні та інші інтереси, забезпечення яких періодично призводить до сутичок і конфліктів між ними. У Статуті ООН і більшості міжнародно-правових актах розбіжності між державами позначаються поняттями "ситуація" і "спір". Час від часу держави в односторонньому порядку намагаються вирішити те або інше міжнародне питання. Подібна поведінка може призвести до ситуацій, що загрожують міжнародному миру і безпеці. Міжнародний спір, на відміну від ситуацій, характеризується наявністю виявлених і сформульованих суперечностей між державами щодо предмета спору. Держави свої претензії одна до одної обґрунтовують законними інтересами і нормами міжнародного права. Не можна визнати наявності міжнародного спору, якщо одна держава пред'являє претензії до іншої, що не приймає їх або погоджується з претензіями частково. Міжнародний Суд ООН зазначав, що "односторонні домагання не

утворюють спору". Для будь-якого міжнародного спору характерна наявність розбіжностей з питання факту або норми права, конфлікту юридичних поглядів або інтересів між двома суб'єктами міжнародного права. У положеннях розділу VI "Мирне вирішення спорів" (ст. 33-38) і розділу VII «Дії щодо загрози миру, порушень миру і актів агресії» (ст. 39-51) Статуту ООН використовують терміни "спір" і "ситуація". Наприклад, ст. 34 Статуту ООН свідчить: "Рада Безпеки уповноважується розслідувати будь-який спір або будь-яку ситуацію, яка може призвести до міжнародного напруження або викликати спір, для визначення того, чи не може продовження цього спору або ситуації загрожувати підтримці міжнародного миру і безпеки"¹. Водночас ні ця стаття, ні інші положення Статуту ООН не надають визначення понять "спір" і "ситуація". Статут ООН показує лише, що ситуації і спори можуть бути двох видів: такими, що або загрожують міжнародному миру і безпеці, або ні. Зрозуміло, що ця диференціація є відносною, оскільки і ситуація, і спір за певних обставин можуть містити загрозу для міжнародного миру і безпеки.

У західній доктрині міжнародного права здійснювалися спроби поділяти міжнародні спори на політичні та юридичні. Процедура судового або арбітражного вирішення спору, на думку прихильників цієї концепції, має поширюватися тільки на юридичні спори. Політичні спори слід вирішувати іншими засобами, наприклад, шляхом переговорів, посередництва, примирення і т. ін. Польський юрист-міжнародник М. Ляхс, висловлюючи поширену позицію, зазначав, що майже всі спори між державами мають як політичний, так і юридичний аспект, оскільки право і політика перехрещуються у багатьох напрямках. У зв'язку з цим навряд чи можна кваліфікувати якусь міжнародну суперечку як суто політичну або суто юридичну. Згідно із сучасним міжнародним правом держави зобов'язані вирішувати свої спори мирними засобами.

Однією з відмітних рис сучасного міжнародного права є наявність у ньому принципу мирного вирішення міжнародних спорів. У п. 3 ст. 2 Статуту ООН проголошується: "Всі Члени Організації Об'єднаних Націй вирішують свої міжнародні спори мирними засобами так, щоб не піддавати загрозі міжнародний мир і безпеку та справедливість".

Загальновідомо, що головна мета ООН - підтримка міжнародного миру і безпеки. Один із напрямів досягнення цієї мети - залагодження мирними засобами згідно з принципами справедливості і міжнародного права міжнародних спорів та ситуацій, які можуть призвести до порушення миру (п. 1 ст. 1). Він отримав підтвердження в Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і

співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН 1970 р. та багатьох інших документах Організації Об'єднаних Націй. Внесення принципу мирного вирішення міжнародних спорів і тісно пов'язаного з ним принципу незастосування сили або погрози силою до Статуту ООН, на думку багатьох юристів-міжнародників, ознаменувало початок якісно нового етапу в розвитку правового регулювання міжнародних відносин - сучасного міжнародного права [1].

Історія формування принципу мирного вирішення міжнародних спорів розпочалася з Гаазьких конференцій миру 1899 і 1907 рр., ініційованих Росією. Серед 13 конвенцій, прийнятих на них, були: Конвенція про мирне вирішення міжнародних сутичок і Конвенція про обмеження у використанні сили при стягненні за договірними борговими зобов'язаннями. Обидві конвенції передбачали обмеження застосування збройної сили для вирішення міжнародних суперечностей. Проте такі формулювання, як "по можливості", "наскільки дозволять обставини" залишали державам - учасникам право вибору між воєнними і мирними засобами вирішення міжнародних спорів.

У Статуті Ліги Націй було зафіксовано зобов'язання вдаватися до мирних засобів для врегулювання спорів, що "можуть спричинити собою розрив" (ст. 12). Статутом заборонялося застосування сили проти члена Ліги Націй, що виконував рішення третейського суду по суті спору, або одноголосне рішення Ради, або резолюцію Асамблеї Ліги, прийняту більшістю голосів (ст. 15). Проте якщо не було одностайного рішення Ради або рішення Асамблеєю Ліги не приймалося, члени цієї організації були вільні чинити так, як вважали належним для збереження права і правосуддя. Іншими словами, після вичерпання процедури мирного врегулювання спору держави - члени Ліги Націй були вільні вдаватися до сили. У 1924 р. Ліга Націй прийняла Протокол про мирне вирішення міжнародних спорів, який так і не набув чинності [2].

Значний внесок у формування принципу мирного вирішення міжнародних спорів зробив Паризький договір про відмову від війни як знаряддя національної політики 1928 р. (Пакт Тріана - Келлога). У ст. 2 Договору його учасники визнали, що "врегулювання або вирішення всіх спорів, що можуть виникнути між ними, якого б характеру або якого б походження вони не були, повинні завжди відбуватися тільки мирними засобами". Паризький договір 1928 р. заборонив війну як "знаряддя національної політики", проте в ньому не містилося повної заборони застосування сили або погрози силою в міжнародних відносинах

Тільки зі створенням Організації Об'єднаних Націй і схваленням Статуту ООН принцип мирного вирішення спорів став

загальнообов'язковим правилом поведінки держав, тобто отримав характер імперативної норми міжнародного права. Статут ООН закріпив зобов'язання вирішувати міжнародні спори суто мирними засобами, забороняючи вдаватися до сили або погрози силою.

Надалі цей принцип був закріплений у багатьох міжнародно-правових актах: засновницьких документах регіональних організацій (ЛАД, ОАД, ОАЄ та ін.); Основах взаємовідносин між СРСР і США 1972 р.; Заключному акті НБСЄ 1975 р.; Конвенції ООН з морського права 1982 р.; Декларації про попередження і припинення спорів і ситуацій, що можуть спричинити порушення міжнародного миру і безпеки 1988 р.; Паризькій хартії для нової Європи 1990 р. та ін. [3].

Із поданого вище формулювання принципу мирного вирішення міжнародних спорів можна підсумувати, що принцип ставить за обов'язок кожній державі вирішувати будь-які міжнародні спори мирними засобами. Сторони в суперечці не вправі відмовитися від мирного врегулювання і не можуть виключити з-під дії принципу будь-які спори.

Принцип не поширюється на спори, котрі стосуються справ, що входять, по суті, у внутрішню компетенцію будь-якої держави (принципневтручання).

Отже, з усього вищесказаного можна зробити висновок, що офіційно можливим принципом вирішення міжнародних спорів є мирний спосіб. Так як, часи йдуть і людство еволюціонує, колись буденні способи розв'язання спорів війною увійшли в минуле. Міжнародним правом заборонена агресивна поведінка на міжнародній арені. Тому попередження і вирішення спорів здійснюються на базі принципів суверенної рівності і сумлінного виконання зобов'язань з міжнародного права. Визначається і самостійне значення принципу сумлінності для держав, вони повинні діяти в дусі сумлінності, із тим щоб уникати виникнення спорів, повинні прагнути до якнайшвидшого і справедливого вирішення своїх спорів. Також дотримуватися принципу співробітництва та невтручання: «Духом співробітництва і сумлінності слід керуватися в пошуках раннього і справедливого вирішення спорів, та мирно врегульовувати спори без застосування прийомів втручання у внутрішні справи. Особливого дотримання потребує принцип незастосування сили, тобто ніяких силових засобів вирішення конфлікту та застосування зброї, щоб не порушувати мир між державами.

Література

1. Міжнародне право: Навч. посібник / За ред. М. В. Буроменського – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 336 с.
2. Міжнародне право: Підручник. Затверджено МОН / Тимченко Л.Д., Кононенко В.П. — К., 2012. — 631 с.
3. Міжнародне право: Навч. Посібник / За ред. М.О. Баймуратов - Х.: Одісей, 2002. -672 с.

СУЧАСНІ ВІЙСЬКОВІ КОНФЛІКТИ І ВИКЛИКИ МІЖНАРОДНОМУ ГУМУНІТАРНОМУ ПРАВУ

Вишневський О. С.,

здобувач ступеня вищої освіти магістр
факультету №2 НАВС

Забезпечення миру та міжнародної безпеки залишаються основною проблемою сучасності. Уже минув той час, коли держави сподівалися захистити себе тільки шляхом створення власної оборони. Характер сучасної зброї не залишає жодній державі надії забезпечити свою безпеку лише військово-технічними засобами, нарощуванням озброєнь і збройних сил, оскільки не тільки саму ядерну війну, а й гонку озброєння виграти не можна.

Стало очевидним, що безпека держав може бути забезпечена за допомогою не військових, а політичних і міжнародно-правових засобів. Шлях до гарантій безпеки кожної окремої держави лежить через всесвітнє зміцнення загальної безпеки. Глобальна система міжнародної колективної безпеки актуалізує новий підхід до проблеми забезпечення миру та безпеки на планеті. У процесі створення і розвитку всеосяжної системи міжнародної безпеки, переконані, особлива роль належить праву міжнародної військової безпеки.

Можливо, розглядаючи проблему забезпечення міжнародної безпеки в широкому її розумінні варто включати як проблеми забезпечення миру, так і проблеми запобігання війні та іншого виду конфліктів.

Безумовно, різного роду питання про війну і мир – не є новими для міжнародної спільноти. Це одне з визначальних питань і античних, і сучасних міжнародних відносин. Протягом всієї історії людських цивілізацій різні суспільства прагнули досягти кращого майбутнього і процвітання. Водночас, бажання процвітати перетиналося з необхідністю співіснування з іншими групами людей, що володіють відмінними традиціями і що говорять на різних мовах. Наявність в межах обмеженого географічного простору з обмеженими ресурсами різних за своїм характером культур з ідентичними амбіціями робило вкрай складним мирне співіснування всіх зароджуються народностей. У міру того, як вищезгадані фактори посилювалися, конфлікти між різними спільнотами людей ставали неминучими.

Роль права міжнародної безпеки у створенні всеосяжної системи миру та безпеки полягає у вирішенні двоєдиного завдання: забезпеченні ефективного функціонування механізму підтримки миру, який світове співтовариство вже має, максимального використання потенціалу, закладеного в діючих нормах, зміцнення існуючого міжнародного правопорядку; виробленні нових міжнародно-правових зобов'язань, принципів, норм.

Питання міжнародної безпеки в сучасних умовах постало надзвичайно гостро. Ми не можемо не згадати про конфлікт в Українському Криму та на Донбасі, що розпочалися в 2014 році та початок активних дій ІДІЛ в тому ж самому 2014 році, що продемонструвало неефективність та цілковиту неспроможність сучасного механізму підтримання безпеки у всьому Світі.

Стосовно ситуації в Україні, всі сторони потребують політичного виходу з конфлікту, який матиме тривалу і стійку дію. Це рішення має бути вигідним для всіх сторін. Першим кроком має бути виконання в повному обсязі під контролем ОБСЄ угоди про припинення вогню, яку було прийнято в Мінську 5 вересня 2014 р. Це означає, що Росія повинна прийняти територіальну цілісність і суверенітет України з урахуванням децентралізації, як і пропонує український уряд. Будь-яка підтримка зусиллям щодо від'єднання регіонів від України має бути припинена.

У той же час, український уряд повинен рішуче протидіяти радикальним групам, які застосовують насильство щодо російськомовного населення та інших груп українського населення. Безпека кордону між Росією і Україною має бути гарантована. Необхідно покласти край поставці через кордон військової техніки та бійців. ОБСЄ уповноважена контролювати цей прикордонний режим. Іноземні солдати повинні піти з України. Учасникам незаконних

збройних формувань на Сході України має бути забезпечена амністія, якщо вони не скоїли тяжких злочинів.

Для стабілізації ситуації в Україні та відновлення інфраструктури необхідні спільні зусилля Заходу і Росії. Програми всіх країн-донорів повинні координуватися через загальні комітети. Умови для видачі кредитів на відновлення потрібно збалансувати. Росія повинна адекватно надати ті ж послуги, як країна донор, і мати ті ж права, що й країни ЄС.

Статус Криму може бути визначений тільки через угоду між Україною і Росією, яка має бути підтверджена і гарантована міжнародним співтовариством. Предметом цієї угоди повинен бути обширний захист прав людини для всіх жителів Криму, включаючи: право на вільне пересування російських і українських громадян, право на вільний вибір місця проживання і вільну економічну діяльність, а також обширний захист інвестицій та приватної власності. Статус російської військової бази в Севастополі має бути позначений. Україна повинна забезпечити безперешкодне необхідне водо- і енергопостачання Криму, а також вільний транспортний рух.

У будь-якому випадку, подальші послідовні реформи в Україні є неминучими і вкрай необхідними. У добробуті, стабільності та безпеці зацікавлені і ЄС, і Росія, і власне народ України.

Література

1. Бостан Л.М. Історія держави і права зарубіжних країн. 2-е вид. перероб. й доп: Навч. посібник./ Л.М. Бостан, С.К. Бостан – К.: Центр учбової літератури, 2008 – 730 с.
2. Ігнатенко Г.В. Международное право: Учебник.: 3-е изд., измен. и доп. / Под ред. Г.В. Ігнатенко, О.И. Тиунова. – М.: НОРМА, 2005. – 419 с.
3. Каламкарян Р.А. Международное право: Учебник.: 2-е изд., перераб. и доп./ Р.А. Каламкарян, Ю.И.Мигачов. – М., 2006. – 736 с.

Deshko L.N.,
PhD., Head of Public International Law department
Kiev National University of trade and economics

CONTEMPORARY HUMANITARIAN LAW AND UKRAINIAN LEGISLATION ON INTERNALLY DISPLACED PERSONS

The most important task of the contemporary humanitarian law is the protection of military conflict's victims. These are the persons who do not take part in a military conflict or have ceased to part take in it. Norms of the international humanitarian law, stipulated in the Geneva conventions and Additional Protocols thereto as well as in other agreements envisage international legal protection for all civilian population of the parties taking part in the conflict and for other civilians regardless of gender, age, race, nationality, political or religious beliefs. International humanitarian law norms also envisage special international legal protection to such categories of civilians as: the wounded, the sick, the disabled, pregnant women, children under 15 years old, civilian medical personnel, civilian defence organizations' staff.

With the problem of increasing of internal non-voluntary displaces the world community's concern with humanitarian problems became deeper. Traditionally it was considered that internally displacements are in the competence of sovereign states, not international institutions (except for Red Cross which observed the implementation of Geneva Conventions of 1949 Protection of Civilian Persons in Time of War. However, gradually the understanding of the necessity of common approaches to internally displaced persons' problems solving and providing international assistance to sovereign states in this sphere was formed.

In 1972 the UN General Assembly expanded the mandate of the United Nations High Commissioner for Refugees Agency (UNHCR) which encompassed refugees and asylum seekers or people who were forced to flee their countries and seek international protection. Internally displaced persons became a part of the UNHCR mandate.

In 1998 the UN approved the Guidelines On the movement of persons within the country. The international community proceeded with the assumption that existing international humanitarian law and the norms of human rights are not sufficient to ensure adequate protection of internally displaced persons. The Guidelines is not a legally binding document, however is based on the norms of international law, principally International Covenant on Civil and Political Rights, International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, the Convention on Refugee status. It specifies the provisions of these acts which meet the specific needs of IDPs and explain how they need to be applied in terms of internal non-voluntary movements.

Since Ukraine urgently needs to develop legislation on internally displaced persons, which has not existed till this time, the Guidelines seem to be a reliable road map for the lawmakers and should be accurately analyzed and considered. It includes main conclusions on world's position towards the

problem and norms of main international legal documents on the protection of human rights on which the Guidelines is based.

It is specified in the Guidelines that the main duty and responsibility for providing protection and humanitarian assistance to IDPs lie on the government.

Pursuant to the Decree of the President of Ukraine on April 14, 2014 № 405/2014 a decision of National Security and Defense Council of Ukraine of 13 April 2014: “On urgent measures to overcome terrorist threats and secure the territorial integrity of Ukraine“ was enacted. The Anti-terrorist operation was started. According to the Constitution of Ukraine a human, his life and health, honour and dignity, inviolability and security are believed to be the highest social value in Ukraine. Human`s rights and freedoms as well as their guarantees determine the direction of the state. The state is responsible for its activities to the people. Affirming and assuring of human rights and freedoms are state`s main responsibilities.

On April 15, 2014 Ukrainian Parliament adopted the Law on the rights and freedoms of citizens and legal regime on the temporarily occupied part of the Ukrainian territory.

The temporarily occupied territory is:

- 1) the land territory of the Autonomous Republic of Crimea and the city Sevastopol, Ukrainian internal waters of these territories;
- 2) internal sea waters and territorial sea of Ukraine around Crimean peninsula, the area of the exclusive (maritime) economic zone of Ukraine along the coast of the Crimean peninsula and a continental shelf of Ukraine adjacent to the coast which is subject to the jurisdiction of the Ukrainian government in accordance with international law, the Constitution and the laws of Ukraine;
- 3) airspace over the territories mentioned above.

Pursuant to the directive of the Cabinet of Ministers of Ukraine a list of settlements on which Anti-terrorist operation is held was established (Annex to the directive of the Cabinet of Ministers of Ukraine as of 2 December, 2015 №1275-p). This list encompasses 28 cities of regional significance, 18 districts in the Donetsk region; 18 cities of regional significance, 18 districts in the Luhansk region; 1 city of regional significance and 1 district in the Kharkiv region.

In such a way Ukrainian legislation defines temporarily occupied territory and area of the Anti-terrorist administration.

In order to prevent the growth of the military actions` consequences into the humanitarian catastrophe state public authorities, international charitable organizations, as well as international community take a number of urgent measures.

On 2 September, 2014 Ukrainian Parliament adopted the law *On temporary measures for the period of Anti-terrorist operation*. This law defines temporary measures for the support of business entities which operate on the area of the Anti-terrorist operation or moved from it for the period when the operation is held.

On 20 October, 2014 Ukrainian Parliament adopted the law *On ensuring rights and freedoms of internally displaced persons*. This law guarantees rights, freedoms and legal interests of the internally displaced persons in accordance with the Constitution of Ukraine and laws of Ukraine, as well as international agreements ratified by the Ukrainian Parliament.

According to Article 6.8 of this Law the state ensures the rights of IDPs to obtain documents which confirm Ukrainian citizenship, identify a person or special status, ensure the rights of registered IDPs in employment, pensions, compulsory state social security, social services, education, and voting rights.

Article 9 of this law contains a list of "other rights" of the internally displaced persons. Thus, an internally displaced person has the right to:

- safe living conditions and health;
- reliable information about the presence of threat to life and health, condition of the infrastructure and environment on the abandoned residence territory and place of temporary settlement, ensuring his rights and freedoms;
- appropriate conditions for permanent or temporary residence;
- free temporary residence (only if the person paid the cost of utilities services) to executive authorities, local governments and private law entities within six months from the date of registration of the internally displaced person; for large families, the disabled, the elderly this period may be extended;
- facilitation in movement of its movable property;
- facilitation in return of the permanent place of residence;
- medical supply as determined by legislation;
- necessary medical care in state and municipal health care institutions;
- pre-school and general education for children;
- social and administrative services at home;
- state registration of civil status, changes in records of civil status, renewal and cancellation by the place of stay;
- free transportation to the abandoned permanent residence places by all kinds of public transport in case that circumstances that led to such move no longer exist;
- humanitarian and charitable assistance;

– other rights stipulated in the Constitution and laws of Ukraine.

Pursuant to the above-mentioned laws Ukrainian Government adopted a number of regulations.

At the same time, internally displaced persons, public servants and civic organizations draw attention to the number of problems that prevent the realization and protection of internally displaced persons' rights and freedoms. These problems should to be solved.

Thus, the international community has already a reliable benchmark for countries faced with the problem of IDPs. They are the Guidelines on the issue of displaced persons within the country approved by the UN. It goes without saying that the core element in addressing the problem of internal migrants in Ukraine must be humanitarian component.

Кривов В.А.,

студент 1 курсу освітнього ступеня магістра, групи 10м
Київський національний торговельно-економічний університет,
(м.Київ, Україна)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА НА ФОНІ СУЧАСНИХ ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ

У всьому світі у різних регіонах збільшуються випадки збройних міжнародних конфліктів, становлячи загрозу миру та безпеки для всіх верств населення включаючи дітей. Вирішення цих проблем є великим викликом міжнародному гуманітарному праву.

Міжнародний збройний конфлікт державою-агресором може починатися без оголошення війни. І вестися нетрадиційною формою, наприклад як Росія введе війну проти України. Дана форма війни називається «гібридною», це визначення відсутнє у міжнародному гуманітарному праві. Сторона-агресор не може нести відповідальність за такі дії через відсутність норм у сфері міжнародного гуманітарного права.

Метою тез є з'ясування можливостей удосконалення чи змін норм міжнародного гуманітарного права, в умовах ведення сучасних збройних війн.

Норма про заборону застосування сили або погрози силою була вперше сформульована в п. 4 ст. 2 Статуту ООН: "Всі члени Організації Об'єднаних Націй утримуються в їх міжнародних відносинах від

погрози силою або її застосування як проти територіальної недоторканності або політичної незалежності будь-якої держави, так і будь-яким іншим чином, несумісним з цілями Об'єднаних Націй".[1]

Відповідно до ст. 42 Статуту ООН, Рада Безпеки ООН має право ухвалити рішення про застосування збройної сили для підтримки або відновлення міжнародного миру і безпеки, якщо заходи, передбачені в ст. 41 (повне або часткове переривання економічних відносин, залізничних, морських, повітряних, поштових, телеграфних, радіо або інших засобів спілкування, а також розрив дипломатичних відносин), виявилися недостатніми.

В даному випадку держави мають право на використання сили для досягнення головної мети ООН - підтримки міжнародного миру і безпеки. Але ці випадки швидше є винятком із загального правила неприпустимості застосування сили або погрози силою. Проте право на подібні винятки містить потенційну загрозу, оскільки, як показали події останніх десятиріч, воно дає можливість легалізації застосування сили для реалізації геополітичних інтересів наймогутніших гравців міжнародних відносин. Їх мета: захоплення територій, природних ресурсів і ринків збуту.

Агресія (від лат. *aggressio* — напад) поняття сучасного міжнародного права, яке охоплює будь-яке незаконне, з точки зору Статуту ООН застосування збройної сили однією державою проти суверенітету, територіальної цілісності і політичної незалежності іншої держави чи народу (нації). Агресія є найтяжчим міжнародним злочином проти миру і безпеки всього людства. Неодмінною ознакою агресії є застосування державою збройної сили першою. 29-я сесія Генеральної Асамблеї ООН 1974 прийняла «Визначення агресії». У Резолюції про визначення агресії перераховано сім видів дій, що розглядаються як акти агресії[2]:

1.Вторгнення або напад збройних сил держави на територію іншої держави або будь-яка військова окупація, який би тимчасовий характер вона не носила, що є наслідком такого вторгнення чи нападу, або будь-яка анексія із застосуванням сили території іншої держави або її частини.

2.Бомбардування збройними силами держави території іншої держави або застосування будь-якої зброї державою проти території іншої держави.

3.Блокада портів чи берегів держави збройними силами іншої держави.

4.Напад збройними силами держави на суходільні, морські чи повітряні сили або морські чи повітряні флоти іншої держави.

5. Застосування збройних сил однієї держави, що знаходяться на території іншої держави згідно угоди з державою, яка їх приймає, в порушення умов, передбачених цією угодою, або будь-яке продовження їх перебування на такій території після припинення дії угоди.

6. Дії держави, яка дозволяє, щоб її територія, надана нею у розпорядження іншої держави, використовувалася цією іншою державою для здійснення акта агресії проти третьої держави.

7. Заслання державою чи від імені держави озброєних банд, угруповань та регулярних сил або найманців, що здійснюють акти застосування збройної сили проти іншої держави настільки серйозного характеру, що це дорівнює перерахованим вище актам, або її істотна участь в них.

Отже, кожен із семи пунктів ст 3 «Визначення агресії», включаючи так звані співучасть у агресії та непрямую агресію, вказує на різновид збройного нападу. Проти кожного з семи зазначених дій можливе застосування права держави на самооборону. Хоча Міжнародний суд ООН підтвердив, що на державу, яка застосовує збройну силу, посилаючись на право держави на самооборону, лягає тягар доведення перед Судом: вона зобов'язана доводити факт агресії, спрямованого проти неї[2].

Тобто збройний конфлікт міг бути внутрішнім або зовнішнім. Внутрішній конфлікт здійснюється між громадянами однієї країни, зовнішній навпаки між громадянами різних країн. На сьогодні «визначення агресії» застаріле. Сучасні війни вимагають внести поправки в список дій, що вважаються агресією. Хоча б враховувати появу нових «технологій» нанесення шкоди та нові типи загроз (втручання у роботу автоматизованих інформаційних систем, нетрадиційні форми війни).

Змінюючи перелік пунктів, що вважатимуться агресією, слід бути вкрай обережним, бо законною реакцією на агресію є право держави на самооборону, а це сьогодні залишається підставою для застосування сили, на яку держави найчастіше посилаються для виправдання агресивної політики.

Література

1. Статут Організації Об'єднаних Націй[Електронний ресурс]. Режим доступу:http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_010
2. Резолюція 3314 (XXIX) Генеральної Ассамблеї от 14 декабря 1974 года[Електронний ресурс]. Режим доступу:

http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/aggression.shtml

Шкрєбтїєнко А.Г.,
студентка 1 курсу магістратури Київського національного торговельно-
економічного університету, м.Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ

У сучасних умовах проблема тероризму належить до найбільш суперечних міжнародно-правових, політичних та соціальних питань. Найкращим інструментом боротьби з цим злочином є, безперечно, міжнародне право, а все більша кількість актів міжнародного тероризму ставлять перед наукою міжнародного права і практикою міжнародних відносин питання про необхідність вироблення ефективних правових засобів для боротьби з цим явищем.

Для ефективності таких засобів, необхідним є, як мінімум, єдиний міжнародно-правовий понятійний апарат [4]. Однак, на жаль, на сучасному етапі, ані у доктрині, ані в договірних нормах міжнародного права немає єдності щодо визначення видів міжнародних злочинів, так само як і єдності у використанні термінології [1, С. 48].

Сам термін «тероризм» свідчить про те, що корені цього явища походять від латинського слова «терор», яке означає страх, жах. Перші спроби визначення тероризму і прийняття міжнародного договору по боротьбі з тероризмом на міжнародному рівні були прийняті ще в 30-тих роках ХХ століття в рамках Ліги Націй, а саме у 1937 році була відкрита для підписання Конвенція про попередження і припинення тероризму, під яким розумілися «злочинні дії, направлені проти держави, ціль або характер яких полягають у тому, щоб викликати жах у певних осіб або серед населення»[3, с. 213].

Міжнародним правом вироблено низку інших міжнародних документів універсального і регіонального характеру. Водночас у міжнародному праві досі немає єдиної універсальної угоди, що визначає поняття міжнародного тероризму, його юридичну природу і відповідальність. Відсутній вичерпний перелік актів міжнародного тероризму.

Фактично боротьба з тероризмом може мати характер співробітництва у сфері вироблення єдиної політики держав світу щодо запобігання тероризму, оперативного обміну інформацією між органами

кримінальної юстиції, переслідування терористів і притягнення їх до відповідальності.

Міжнародне співробітництво у боротьбі з сучасним тероризмом ґрунтується на таких принципах: 1) принцип осуду тероризму, незалежно від цілей терористів, що закріплено практично в усіх міжнародних конвенціях про боротьбу з тероризмом; 2) відмова від будь-яких форм (фінансова, військово-технічна та ін.) сприяння терористам; 3) співробітництво на світовому рівні в боротьбі з фінансовими й технологічними можливостями сучасного тероризму; 4) захист світових культур і релігій від екстремістського впливу тероризму; 5) дотримання норм міжнародного права[2, с. 142].

Правову основу співробітництва у сфері боротьби з тероризмом в даний час складають універсальні антитерористичні конвенції: Конвенція про злочини та деякі інші акти, що вчиняються на борту повітряних суден, 1963 р., Конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден, 1970 р., Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації, 1971 р., Конвенція про запобігання та покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів, 1973 р., Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників, 1979 р., Конвенція про фізичний захист ядерного матеріалу, 1980 р., Протокол про боротьбу з незаконними актами насильства в аеропортах, що обслуговують міжнародну цивільну авіацію, 1988 р., Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства, 1988 р., Протокол про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки стаціонарних платформ, розміщених на континентальному шельфі 1988 р., Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом 1997 р., Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 р., Міжнародна конвенція про боротьбу з актами ядерного тероризму 2005 р.

Україна є учасником всіх міжнародних конвенцій, що регулюють боротьбу з тероризмом. На даний час Верховною Радою України ратифіковано, зокрема Міжнародну конвенцію про боротьбу з фінансуванням тероризму (підписана 09.12.99, ратифікована із заявою Законом України від 12.09.2002 № 149-IV, набрала чинності для України 05.01.2003); Європейську конвенцію про боротьбу з тероризмом (ETS №90)(підписана 27.01.77, ратифікована Законом України від 17.01.2002, набрала чинності для України 14.06.2002); Конвенцію Ради Європи про запобігання тероризму (підписана 16.05.2005, ратифікована з заявами і застереженнями Законом України

від 31.07.2006 № 54-V, набрала чинності для України 01.06.2007); Міжнародну конвенцію про боротьбу з бомбовим тероризмом (підписана 15.12.97, Україна приєдналась до Конвенції із застереженнями Законом України від 29.11.2001 № 2855-III); Конвенцію Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму (підписана 16.05.2005, ратифікована з заявами і застереженнями Законом України від 17.11.2010, набрала чинності для України 01.06.2011). Крім цього, Україною ратифіковано також Протокол, що вносить зміни до Конвенції Ради Європи про запобігання тероризму (від 20.09.2006).

Зауважу, що хоча є велика кількість законодавчих актів, проте чинне законодавство в Україні не відповідає реаліям сьогодення боротьби з тероризмом. Зокрема, відсутня фіксація деяких проявів тероризму. Наприклад, це стосується саме загрози застосування насильства, в тому числі заподіяння тілесних ушкоджень стороннім особам та цивільному населенню. Також наявна невідповідність санкцій деяких норм Кримінального кодексу, якими встановлена відповідальність за конкретні злочинні діяння, пов'язані з тероризмом. Необхідно доповнити чинне законодавство України і приєднатися до низки міжнародних конвенцій з питань боротьби зі злочинністю, проте суперечливим є питання чи боротьба з тероризмом стане наслідком виникнення нових збройних конфліктів в світі.

На мою думку, сьогодні нагальною потребою є створення і прийняття міжнародним співтовариством єдиної конвенції з питань боротьби з тероризмом, в якій, з урахуванням міжнародної практики захисту прав людини, було б визначено поняття тероризму та терористичного акту, передбачено чіткий порядок взаємодії держав та умови обов'язкової видачі терористів країні та правовий статус держав, які здійснюють терористичну політику.

Література

1. Гликман О. В. Компетенція міжнародногокримінального суду / О.В. Гликман // Російськийщорічник міжнародного права. Спеціальний випуск. – Спб, 2003. – С. 44-51.
2. Глотова С.В. Правові аспекти боротьби з тероризмом і Рада Безпеки ООН [Текст] / С.В. Глотова // Москов. журн. міжнар. права. –2005. – №4. – С. 142–165.
3. Соколов О. С. Борьба з тероризмом і міжнародне гуманітарне право / О. С. Соколов // Російський щорічник міжнародного права. Спеціальний випуск. – Спб., 2003. – С. 210-218.

4. Deshko L. Structural Elements of International Legal Mechanisms for Ensuring The Everyone's Right to Seek Rights Protection in International Judicial Institutions or in the Relevant Bodies of International Organizations / L.N. Deshko // Законижити. – 2013. – № 12/3. – С. 64-67.

Яковенко К.С.

студентка 13м групи Київського національного торговельно-економічного університету

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА ПРАЦЮ ЯК ОДНА ЗІ СКЛАДОВИХ СТАТУСУ БІЖЕНЦЯ НА ТЕРЕНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Європейський простір історично здобув репутацію "континенту притулку", зокрема, сьогодні на тлі локальних військових конфліктів Близького Сходу (Ірак, Сирія, Афганістан) та Африки (Еритрея, Нігерія, Сомалі) Європа стала «рятівною ойкуменою» не тільки для цивільного населення цих територій, але і для потенційно небезпечних військових найманців в особі бойовиків «Ісламської держави», які терористичними актами намагаються підірвати стабільний простір свободи, безпеки і юстиції без внутрішніх кордонів, що склався на європейському континенті. За даними Євростату на початок 2016 року 1,322,825 осіб подали запит на отримання притулку у країнах ЄС, що на 48% більше ніж на початок 2015 року. Основними «країнами порятунку» серед біженців стали Німеччина – 35%, Угорщина -13,9%, Австрія – 6,8%. Серед шукачів притулку основною масою є сирійці – 29%, афганці - 14% та іракці - 10%, албанці - 5% і пакистанці - 4%. [1] Як наслідок, масовий вплив мігрантів загрожує існуванню Шенгенської угоди, а протиріччя між країнами ЄС щодо розселення мігрантів поглиблюють розкол в ЄС. Зокрема, сьогодні відкрито можна констатувати кризу міграційної політики ЄС, наслідком якої стали позитивні настрої

британців щодо виходу з «Єдиної Європи» в результаті референдуму у Великобританії 23 червня 2016 року. Європейські політичні лідери і політологи наголошують, що кількість осіб, які шукають притулку буде тільки зростати, і до кінця 2016 року може досягти рекордної відмітки – близько 2-х млн. осіб, тому сьогодні Європейський Союз як ніколи переживає одне з найсерйозніших випробувань та "повинен в цих умовах довести, що він континент цінностей" і є гарантом дотримання прав людини (ст.2) і надання притулку (ст.3), проголошених Договором про Європейський Союз у редакції Лісабонського договору, що набув чинності у 2009 році.

Країни ЄС є учасницями міжнародних актів, що регулюють статус біженців. До них відносяться Женевська Конвенція про статус біженців 1951 року і Нью - Йоркський протокол 1967 року, що стосується статусу біженців. Крім того, право Європейського Союзу містить ряд актів вторинного законодавства, що регулюють питання статусу біженців. Воно включає як регламенти («Дублінську конвенцію 1990 року, що визначає державу, відповідальну за розгляд клопотань про надання притулку, поданих в одній з держав - членів Європейського Співтовариства», Регламент №343/2003 що встановлює критерії та механізми визначення держави-члена, відповідальної за розгляд заяви про надання притулку, поданої в одній із держав-членів громадянином третьої країни (Дублін II, 2003 року), Регламент №604/2013 (Дублін III, 2013 року)), так і директиви (Директива 2003/9 / ЄС від 27 січня 2003 року, що визначає мінімальні стандарти прийому осіб, які шукають притулку, Директива 2005/85/ ЄС від 1 грудня 2005 року про мінімальні стандарти для процедур держав-членів з надання та скасування статусу біженця) органів Європейського Союзу. Дотримання імперативних міжнародних актів, зобов'язання захищати біженців є обов'язком держав не тільки за міжнародним гуманітарним правом, але і міжнародним правом у цілому.

Біженці та особи, що шукають притулок, мають ряд прав, які закріплені в Женевській конвенції 1951 року та національному законодавстві кожної країни-члена ЄС. Зазвичай, це право залишатися в країні (тимчасово або безстроково), право на отримання житла і соціальної допомоги, право на навчання, роботу і возз'єднання сім'ї. Крім цього, біженці мають ряд переваг. По-перше, біженці нарівні з іншими категоріями населення, незалежно від того, законним чи незаконним є їх перебування на території держави, користуються основними правами людини, які носять універсальний характер. По-друге, біженці користуються притаманними лише їм правами та привілеями, передбаченими положеннями універсальних та

регіональних міжнародних договорів, що безпосередньо регулюють їх правовий статус. По-третє, до моменту отримання рішення щодо надання особі статусу біженця чи відмови у такому наданні така особа ще не підпадає під поняття „біженець”, а є лише шукачем притулку, обсяг прав якого – набагато вужчий порівняно з правовим статусом біженців.

Женевська конвенція не регулює процедуру подання та розгляд клопотання від особи, що шукає притулок. Ці процедури належать до компетенції держав. Зокрема, установчі договори ЄС такі питання віднесли до сфери регулювання держав-членів, тому процедури значно різняться в країнах Європейського Союзу. Питання працевлаштування біженців, як і сама процедура, визначаються внутрішнім законодавством держав-членів, наднаціональні органи та інституції встановлюють лише загальні засади та мінімальні стандарти політики притулку в рамках імміграційної політики у цілому.

Так, відповідно до Директиви 2003/9/ЄС [2] країна-член визначає період, починаючи з дати подачі прохання про надання притулку, протягом якого заявник не буде мати права на працевлаштування. Наприклад, у ФРН біженець може отримати дозвіл на роботу тільки через рік, за умови отримання дозволу Управління у справах іноземця та Федерального відомства з працевлаштування. На той час, поки йде розгляд клопотання про надання статусу, така особа отримує житло та соціальну підтримку. Перші тижні особа живе в таборі для біженців, пізніше її розподіляють в один з регіонів Німеччини, де отримає житло. Якщо рішення місцевими органами (імміграційними центрами) країни-члена, що здійснює політику у сфері надання притулку не буде винесено протягом року з моменту подачі прохання про надання притулку, і така затримка не пов'язана із заявником країна-член визначає інші умови, за яких заявник має право на працевлаштування.[3] При цьому, для цілей політики у сфері ринку праці держави-члени можуть віддавати перевагу громадянам ЄС і громадянам держав - учасниць Угоди про Європейський економічний простір. Однак, прийняття на роботу біженця може мати ряд переваг:

- багато біженців володіють іноземними мовами, як правило, більше ніж однією, і знають культуру і відносини, прийняті на іноземних ринках;
- специфічний зовнішній вигляд біженця може сприяти формуванню міжнародного та егалітарного іміджу роботодавців;
- біженці відкриті до спілкування, можуть успішно взаємодіяти з клієнтами та спроможні бачити різні сторони проблеми;

- працевлаштування біженця не несе жодних додаткових витрат для роботодавця, які б впливали з юридичного статусу таких осіб.

Наприклад, у Данії уряд домовився із представниками бізнесу, щоб ті допомогли мігрантам за грошову винагороду в розмірі близько 5,5 тисяч євро. На роботу їх беруть на термін до 2 років із заробітною платою від 7 до 16 євро з годину. Працевлаштовані біженці можуть також пройти курси підвищення кваліфікації та мають право на житло в межах муніципалітету роботодавця. [4]

До того ж, у цих людей, незалежно від того, до якої країни було подано запит є право на базове медичне забезпечення та психологічну допомогу, якщо їм завдано шкоди унаслідок тортур або переслідувань. Країна-член повинна надати заявнику можливість професійного навчання незалежно від того, чи має він дозвіл на роботу. Також заявник має однакову з громадянами країн-членів доступ до соціального забезпечення, включаючи право на отримання допомоги із безробіття.

Сьогодні на порядку денному стоїть питання не тільки розподілу квот між державами-членами щодо розселення біженців та контролю на внутрішніх кордонах, але й прискорення процедур отримання статусу біженця та їх працевлаштування. Планується, що у майбутньому шукачі притулку зможуть працювати вже через дев'ять місяців після прибуття, замість 12 місяців. Це пояснюється тим, що багато людей цієї категорії мають змогу і хочуть працювати, щоб прогодувати себе. Ще одна важлива новація - шукачі притулку отримуватимуть такі самі соціальні гарантії, що й громадяни ЄС, лише не зможуть отримувати готівкових грошей, а тільки купони на придбання продуктів та одягу. Однак абсолютно однаковими процедури надання притулку в країнах Євросоюзу не стануть.

Євросоюзу необхідно мінімум 30 мільярдів євро для реалізації комплексної стратегії щодо біженців. Ці кошти необхідні як всередині ЄС (для посилення кордонів і створення ефективних установ, які будуть займатися питаннями міграції, для забезпечення належних умов для біженців, розробки справедливих процедур з надання притулку і створення можливостей для інтеграції), так і за його межами — для підтримки країн, які приймають біженців, та збільшення кількості робочих місць в Африці і на Середньому Сході. [5] Утім, доки у країнах цих континентів будуть продовжуватися масові вбивства на політичному підґрунті, Європа буде потерпати від напливу мігрантів, і лише вдала соціальна та податкова політика залишатимуться останніми «цеглинами» існування Шенгенського простору. Відтак, сьогодні світ потребує не боротьби з міграцією, а правильного управління нею.

Література

1. Офіційний сайт Євростату. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/tps00191>
2. Директива Ради Європейського Союзу 2003/9/ЄС від 27 січня 2003 року, що визначає мінімальні стандарти прийому осіб, які шукають притулку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://evolutio.info/content/view/1033/175/>
3. Спілка Іммігрантів України. Процедура отримання статусу біженця в Німеччині. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uofukraine.wixsite.com/union-immigrants/germ>
4. The Local. Denmark has new plan to get refugees into work. Published: 18 Mar 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.thelocal.dk/20160318/denmark-has-new-plan-to-get-refugees-into-work>
5. George Soros «This Is Europe’s Last Chance to Fix Its Refugee Policy», July 19, 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://foreignpolicy.com/2016/07/19/this-is-europes-last-chance-to-fix-its-refugee-policy-george-soros/>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МІЖНАРОДНОГО МОРСЬКОГО ПРАВА

Гончаренко В. В.,

аспірант 2-го курсу навчання факультету міжнародного торговельного права Київського національного торговельно-економічного університету, місто Київ, Україна

РОЗВИТОК ЗРУЧНИХ ПРАПОРІВ ТА ЗАНЕПАД НАЦІОНАЛЬНОЇ РОБОЧОЇ СИЛИ

В статті досліджені особливості реєстрації суден у відкритих реєстрах та проблеми, які виникають у зв'язку з такою реєстрацією.

Ключові слова: Відкрита реєстрація, зручні прапори, морські перевезення, судно.

В статье исследованы особенности регистрации судов в открытых реестрах и проблемы, которые возникают в связи с такой регистрацией.

Ключевые слова: Открытая регистрация, удобные флаги, морские перевозки, судно.

The article deals with the aspects of ships registrations in open registers and problems, arising in connection with such registration.

Key words: Open registration, flags of convenience, shipping industry, vessel.

Актуальність теми дослідження. Розвиток міжнародних морських перевезень спричинив багато змін в управлінні галуззю морських перевезень: через появу інновацій розпочався пошук робочої сили із зовнішніх джерел, виникла вільна реєстрація суден, що призвело до зменшення національних робочих місць і погіршення умов праці. Поява зручних прапорів швидко привела до скорочення зайнятості національних моряків і небезпечного зниження рівня регулювання безпеки.

Проблеми реєстрації суден у відкритих реєстрах досліджували такі вітчизняні вчені як Ю. Сергєєв, а також західні вчені, як: І. Цамургеліс, Е. Боначіч, Р. П. Карлайл, С. Тенолд та інші.

Як зазначає зарубіжний вчений І. Цамургеліс, морська промисловість наразі характеризується «поступовим зниженням робочої сили, що складається з національних моряків, та заміною їх моряками, що походять з менш розвинених країн чи країн, що розвиваються», - результат інтернаціоналізації реєстрації флоту [1, 1].

Зручні прапори обирають для зниження ставок фрахту та здешевлення робочої сили. Проте мало хто звертає увагу на той факт, що з використанням зручних прапорів значно погіршуються умови праці для моряків. Трудові відносини на борту судна є дуже важливими і, тому керівництво повинно приділяти відповідну увагу до цього факту. Тим не менш, вони часто не розглядаються як визначальний фактор при виборі прапора.

Метою дослідження є виявлення та аналіз особливостей реєстрації суден у відкритих реєстрах.

Завдання дослідження полягають у розкритті змісту реєстрації суден у відкритих реєстрах, дослідженні проблем, які виникають у зв'язку з такою реєстрацією, розгляді розвитку відкритої реєстрації у таких державах, як Панама, Ліберія та Сінгапур.

Об'єктом дослідження є правовідносини, які виникають у зв'язку з відкритою реєстрацією суден.

Результати досліджень.

Як зазначає вітчизняний вчений Ю. Сергєєв, під «зручним прапором» прийнято розуміти прапор країни, яка надає право плавання на спрощених умовах, зокрема щодо реєстрації судна, сплати податків, регулювання умов праці, технічних вимог до суден, тощо [5].

Різниця між відкритою та закритою реєстрацією полягає в тому, що закрита реєстрація зобов'язує громадян реєструватися у власній країні, а відкрита реєстрація дозволяє реєструватися в інших країнах з менш суворим законодавством. Західна вчена Е. Боначич зазначає, що ефективне запровадження національних законів, які не підлягають виконанню на борту судна, має великі переваги для власника, зосередженого на вартості: він може «обійти трудові і морські закони» своєї рідної держави, насолоджуючись усіма перевагами роботи зі свого домашнього офісу (наприклад, доступ до капіталу) [2, 85].

Згідно міжнародного морського закону «судна мають плавати лише під прапором однієї країни і, окрім виключних випадків, прямо передбачених у міжнародних договорах, підлягають його виключній юрисдикції», що є дуже важливим, коли власник судна обирає місце реєстрації свого судна. Реєстрація не лише дає переваги для судна, але також надає захист судну при швартуванні.

Національність судна визначається при його реєстрації в певній країні, для того, щоб судно мало змогу плавати у відкритому морі. Система відкритої реєстрації почала працювати згідно багатьох законів, прописаних у Женевській конвенції 1958 року, яка стверджує, що «судна мають плавати під прапором лише однієї країни і, окрім виключних випадків, прямо передбачених у міжнародних договорах, підлягають його виключній юрисдикції. Цей документ започаткував багато розробок у цій темі, починаючи з 1958 року. Стаття 6 Конвенції передбачає прийняття відкритих реєстрів [6].

Центральне місце в обговоренні реєстрації займає національний екіпаж, і його присутність при наступній реєстрації. Відсутність «реального зв'язку» між національністю судовласника та реєстрацією судна дає можливість власнику за потреби замінити всю дорогу західну команду на дешевшу міжнародну.

Ставки оплати праці – це єдині найбільші операційні витрати, які судовласник може контролювати впродовж усього часу експлуатації судна. Судовласник згідно законодавства може змінювати структуру найму працівників, запроваджувати бонуси та премії за хорошу роботу. Але в той самий час він може знижувати заробітну плату працівників шляхом найму більш дешевої робочої сили.

Реєстри суден, незалежно від статусу зручності, мають під собою певний набір обов'язків. Вони виконуються із різним ступенем точності в залежності від країни прапора, але зазвичай країна має «видавати документацію, здійснювати ефективне правосуддя, приймати заходи із забезпечення безпеки», з яких ми можемо зробити висновок, що ліцензування моряка та інше є відповідальністю держави прапора, так

само як і стандарти праці та безпеки на борту. Відповідальність також стосується міжнародних правил, згідно яких країна приймає заходи для захисту морського навколишнього середовища, здійснює судові розгляди з питань зіткнень або інших питань, пов'язаних з навігацією, забезпечує підтримку, забороняє перевезення рабів, і допомагає у боротьбі з піратством.

Далі ми розглянемо розвиток Панами, Ліберії та Сінгапуру – трьох надзвичайно важливих місць реєстрації.

Панама стала справжнім зручним прапором після Другої Світової Війни, проте це не було початком відкритої реєстрації в країні. Панама була країною відкритої реєстрації протягом усього двадцятого сторіччя. Поєднання простих законів реєстрації та широкого доступу сприяло швидкому притоку власників, які бажали змінити прапор свого судна. Спрощена система реєстрації дозволяла зареєструвати судно в Панамі, ніколи навіть не ступивши на панамську землю, надаючи доступ не лише американським судновласникам у Нью-Йорку та Вашингтоні, але й європейським та азійським судновласникам у їх країнах.

Спочатку, коли було запроваджено реєстри, уряд обмежив реєстрацію суден, дозволяючи її лише суднам, власниками яких є громадяни Панами, проте у 1916 році це змінилося і реєстрація відкрилась для будь-якої корпорації, зареєстрованої в Панамі, навіть якщо її власником був іноземець. Як зазначає зарубіжний вчений *Р. П. Карлайл*, це створило унікальну можливість для судновласників зареєструватися в Панамі, а для посилення своєї привабливості Панама зробила англійські угоди юридично обов'язковими і нарівні з іспанськими версіями [3, 1].

Зарубіжний вчений *Р. П. Карлайл* також зазначає, що панамська система стала впорядкованою у 1920-х роках [3, 19].

Ліберійська зона вільної реєстрації відкрилась пізніше за панамську, проте швидко набула популярності і в деяких аспектах навіть перевершила Панаму.

Ліберія наразі залишається дуже популярною для реєстрації. Останнім часом Ліберія набула широкої слави завдяки пов'язаним з нею скандалам та політичним проблемам. Займає друге місце після Панами за величиною зареєстрованого флоту. Більшість судновласників обирають Ліберію за її гнучкі та сприятливі умови реєстрації суден, завдяки яким вони мають змогу наймати кого-завгодно і як-завгодно відноситись до безпеки праці на борту, оплачуючи при цьому мінімальні податки [7, 53].

Історія реєстрації суден у Сінгапурі суттєво відрізняється від Панами та Ліберії. Основною метою створення зони відкритої

реєстрації став національний розвиток та збереження контролю за перевезенням вантажів та торговою політикою, а не створення раю для іноземних судновласників або джерела доходу для уряду країни, що розвивається. Це дуже важливо для порівняння Сінгапуру з іншими країнами зручного прапора.

На відміну від інших країн, розвиток зони реєстрації у Сінгапурі почався у 1970 році і швидко набрав обертів. Реєстр був відкритий лише для громадян Сінгапуру та сінгапурських компаній. Репатріація існуючих активів була важливим аспектом політики [4, 260].

Створення експортно-імпоротної економіки є ключовим аспектом програми реєстрації Сінгапуру. Проте як тільки країна досягла своєї мети у кількості зареєстрованих суден та працевлаштуванні місцевих моряків(за 10 років, завдяки такій політиці флот Сінгапуру став 15-им за величиною у світі), уряд почав посилювати обмеження на реєстрацію суден. У 1981 році реєстрація стала суворо обмеженою лише для громадян Сінгапуру, а також були введені вікові обмеження для суден у якості засобу контролю рівня безпеки на борту. Сінгапур також збільшив використання «вибіркових перевірок» для перевірки та обов'язкової відповідності національного зв'язку, що дуже ускладнює для судновласника наймання дешевого інтернаціонального екіпажу.

Загальний висновок. Простий доступ судновласників до системи реєстрації суден – це те, що робить процес таким зручним. Така зручність дозволяє легше дивитись на зміну прапорів та вплив цього на моряків та економіку морського перевезення в цілому. Національне судноплавство – найбільш глобалізована галузь з усіх інших, але вона і постраждала від самої глобалізації. Вплив на життя моряків може біти дуже жорстким, а країна може втратити більшу частину свого флоту.

Література

1. Tsamourgelis I.: Selective Replacement of National by Non-National Seafarers in OECD Countries and Employment Function in Maritime Sector / I. Tsamourgelis – Maritime Policy & Management, October 2009 – 458 p.
2. Bonacich E. and Wilson J. B.: Getting the Goods / E. Bonacich and J. B. Wilson – Cornell University Press, New York, 2008 – 304 p.
3. Carlisle R. P.: Sovereignty for Sale: The Origins and Evolution of the Panamanian and Liberian Flags of Convenience / R. P. Carlisle – Naval Institute Press, Annapolis, 1981 – 89 p.

4. Tenold S.: A Most Convenient Flag: The Basis for the Expansion of the Singapore fleet, 1969-82 / S. Tenold – Maritime Policy & Management, Bergen, December 2003 – 268 p.
5. Сергєєв Ю. В. Застосування зручного прапору [Електронний ресурс] / Ю.В. Сергєєв - Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/morske-pravo/zastosuvannya-zruchnogo-praporu.html>
6. Конвенція про відкрите море ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 29.04.1958 – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_180
7. Gregory W. R.: Flags of convenience: the development of open registers in the global maritime business and implication for modern seafarers / W. R. Gregory – Georgetown University, Washington, D.C., November 1, 2012 – 118 p.

Жарікова Г.А.,

студентка 6 курсу факультету соціології та права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВОРУ ПРО ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВАНТАЖУ МОРСЬКИМ ШЛЯХОМ

Відповідно до п. 6 ст. 1 Конвенції ООН про морське перевезення вантажів 1978 р. (так звані Гамбурзькі правила) договір морського перевезення являє собою будь-який договір відповідно до якого, перевізник за сплату фрахту зобов'язується перевезти вантаж морем з одного порту в інший [1, ст. 1].

В Кодексі торговельного мореплавства України дається поняття договору морського перевезення, а саме, що за договором морського перевезення вантажу перевізник або фрахтівник зобов'язується перевезти доручений йому відправником вантаж з порту відправлення в порт призначення і видати його уповноваженій на одержання вантажу особі (одержувачу), а відправник або фрахтувальник зобов'язується сплатити за перевезення встановлену плату (фрахт).

Фрахтувальником і фрахтівником визнаються особи, що уклали між собою договір фрахтування судна (чартер) [2, ст. 133].

Виходячи в вказаного під договором морського перевезення вантажу необхідно розуміти договір, що учасниками договору є перевізник або фрахтівник, відправник чи фрахтувальник, а також одержувач; сторонами договору морського перевезення є перевізник або фрахтівник і відправник чи фрахтувальник, а одержувач – це третя особа, на користь якої й укладено договір [3, с.151].

Договір морського перевезення вантажу відноситься до найстаріших субінститутів договірного права і розвивався під впливом економічних, геополітичних чинників на засадах приватного права. Разом із розподілом праці та спеціалізацією суб'єктів господарської діяльності він модифікувався з урахуванням особливостей морської стихії та міжнародних економічних відносин. Він виокремився із договору морської торгівлі. На формування інституту договору морського перевезення справили значний вплив такі фактори:

- зовнішні і внутрішні економічні (торговельні) відносини;
- засади добросовісності, справедливості і порядності контрагентів;
- технічні передумови забезпечення стабільності вантажопотоків, що проявляються у наявності берегової інфраструктури;
- значна доля ризику, що пов'язується з морською стихією та іншими чинниками суб'єктивного та об'єктивного характеру;
- потреба спеціальної форми у вигляді чартеру та коносаментів;
- стан національного і міжнародного законодавства;
- захист держави в особі спеціальних державних інституцій;
- спеціальне правове становище його суб'єктів;
- процес становлення морських держав та їх флотів.

Договори міжнародного морського перевезення вантажів найчастіше укладаються між власниками вантажів та судновласниками або фрахтувальниками. Залежно від форми залучення судна під перевезення, договори морського перевезення поділяються на коносаменти та чартери. Коносамент є договором, що засвідчує звичайні перевезення вантажів, і здебільшого використовується у лінійному судноплаванні, в той час коли для перевезення великих обсягів вантажів, або вантажів, які вимагають особливого поводження під час транспортування використовуються договори чартеру суден, які за своєю природою схожі на договори оренди.

Отже, договір морського перевезення можна віднести до договорів із двосторонніми зобов'язаннями. У такому договорі права та обов'язки сторін є взаємо кореспондованими. У фідучіарних угодах такі права і обов'язки є рівносторонніми і засновуються на довірі.

Договір морського перевезення вантажу є різновидом договорів про приєднання і повинен бути укладений у письмовій формі.

Договір морського перевезення вантажу має особливу форму та порядок укладання. Із врученням перевізнику вантажного ордера тим самим відправник висловлює свій намір укласти договір з перевізником і на його підтвердження вимагає прийняту при морських перевезеннях вантажу підтвердження таких договірних відносин форму – коносамент.

Договір морського перевезення вантажу відноситься до підприємницьких договорів, що передумовлює його особливості. Він є відображенням співвідношення загального і спеціального, спеціального і окремого. Поняття та суттєві ознаки договору морського перевезення вантажу відображає загальну його природу (правочин та зобов'язання). Тож у подальшому доцільно виходити із взаємозв'язку: підстава виникнення цивільних прав та обов'язків – правочин – угода цивільно-правовий договір – підприємницький договір - договір перевезення – договір морського перевезення вантажу. Звідси просліджується такий логічний ряд: юридичний факт – правочин – угода – договір, що надає нам нові можливості для моделювання в межах загального особливе, у тому числі й договір морського перевезення вантажу. Мова йде про те, що особливе має ознаки загального. Тому й модельний ряд може бути визначено наступним чином: договір – договір перевезення – договір морського перевезення – договір морського перевезення вантажу. Останній рівень власне уже характеризує різновиди (субінститути) договору морського перевезення вантажу[4, с. 284].

Документами, що підтверджують наявність і зміст договору морського перевезення вантажу, є:

1) рейсовий чартер - якщо договір передбачає умову надання для перевезення всього судна, його частини або окремих суднових приміщень;

2) коносамент - якщо договір не передбачає умови, зазначеної в пункті 1 цієї статті;

3) інші письмові докази.

Основними джерелами правового регулювання договорів морського перевезення вантажів виступають міжнародні договори та норми внутрішнього права. Особливість морського транспорту полягає в тому, що по-перше, основна роль у питанні регламентації умов перевезень належить національному праву, та по-друге в тому, що у цій галузі величезну роль відіграють морські звичаї, які визначають відносно вузьку, але практично важливу сферу відносин в галузі морських перевезень.

Морські перевезення загалом регулюються диспозитивними нормами, тому в регулюванні питань морських перевезень договір набуває першочергового значення.

Література

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про морське перевезення вантажів 1978 року (Гамбургські правила) // [Електронний ресурс] Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_391/conv
2. Кодекс торговельного мореплавства України: від 23.05.1995 р. № 176/95-ВР // [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/176/95-вр>
3. Клепікова О. Правовий статус учасників процесу морського перевезення вантажів / О. Клепікова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. – 2007. – Вип. 74-76. – С. 150–154. – [Електронний ресурс] Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdi7VKNU_Yur_2007_74-76_41.pdf
4. Кокин А. С. Международная морская перевозка груза: право и практика. – 2-е изд. / А. С. Кокин. – М. : Инфотроник Медиа, 2012. – 784 с.

Жарікова Г.А.,

студентка 6 курсу факультету соціології та права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

СТАТУС УЧАСНИКІВ МОРСЬКОГО ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВАНТАЖУ

В Кодексі торговельного мореплавства України (далі – КТМ України) дається поняття договору морського перевезення, а саме, що за договором морського перевезення вантажу перевізник або фрахтівник зобов'язується перевезти доручений йому відправником вантаж з порту відправлення в порт призначення і видати його уповноваженій на одержання вантажу особі (одержувачу), а відправник або фрахтувальник зобов'язується сплатити за перевезення встановлену плату (фрахт).

Фрахтувальником і фрахтівником визнаються особи, що уклали між собою договір фрахтування судна (чартер) [1, ст. 133].

Учасниками процесу перевезення вантажу морським транспортом є суб'єкти господарювання, що безпосередньо здійснюють морські перевезення. Такими є сторони договору морського перевезення вантажу: відправник, перевізник, одержувач.

Відправником за договором морського перевезення вантажу згідно зі ст. 133 КТМ України є особа, яка доручає перевізнику перевезти вантаж з порту відправлення у порт призначення і зобов'язується сплатити за перевезення встановлену плату. Правовий статус відправника при цьому поєднується з таким учасником перевезення, як фрахтувальник. Також в даній статті говориться про те, що фрахтувальником і фрахтівником визначаються особи, що уклали між собою договір фрахтування судна (чартер). Однак, поняття договору фрахтування судна міститься у ст. 203 КТМ України, яка визначає сторонами договору судновласника і фрахтувальника, а не фрахтівника і фрахтувальника, а ст. 134 КТМ України відносить чартер до документів, що підтверджують наявність і зміст договору морського перевезення вантажу, а не договору фрахтування. Таким чином, в особі відправника на законодавчому рівні поєднано правовий статус відправника і фрахтувальника [1, ст.134].

Предметом зобов'язань відправника є подання вантажу для перевезення, а фрахтувальника – використання судна для перевезень або інших цілей торговельного мореплавства.

Правовий статус відправника характеризується такими ознаками: по-перше, відправник вступає у договір перевезення від свого імені; по-друге, предметом зобов'язань відправника є надання вантажу разом з перевізними документами перевізнику; по-третє, відправник повинен бути зазначений як такий у перевізних документах.

Юридичним фактом, з яким пов'язано виникнення правовідносин між відправником і перевізником, є передача вантажу останньому. Відправниками можуть бути суб'єкти господарювання, яким вантаж належить на праві власності або інших законних підставах [2, с. ____].

Перевізник є таким учасником процесу перевезення вантажів морським транспортом, функціональне призначення якого полягає у наданні транспортної послуги.

Існує два підходи у визначенні правового статусу перевізника: відповідно до першого, перевізник і фрахтівник є сторонами договору морського перевезення вантажу; відповідно до другого, – перевізник є стороною договору перевезення, а фрахтівник – стороною договору фрахтування, однак предмет зобов'язань однаковий – і одна, й інша сторона здійснюють переміщення вантажу.

Відповідно до ст. 1 Міжнародної конвенції про уніфікацію деяких правил про коносамент від 25 серпня 1924 р. (так звані Гаазькі правила) перевізником є власник судна або фрахтувальник, що є стороною в договорі перевезення із відправником [3, с.150].

Особливість правового статусу морського перевізника за Гаазькими правилами полягає в тому, що ним може виступати лише судновласник або фрахтувальник, який уклав із відправником договір перевезення, засвідчений коносаментом або іншим документом, що є підставою для морського перевезення вантажів.

Велике значення у регулюванні морських перевезень вантажів засвідчених коносаментом має питання з'ясування меж відповідальності перевізника, яке складає вагому частину договору морського перевезення вантажів. До початку ХХ ст. національні законодавства країн як континентальної, так і англо-саксонської системи права передбачали абсолютну відповідальність перевізника за втрату вантажу або пошкодження вантажу незалежно від причин, що викликали таке пошкодження або втрату [4, с. 217].

Звільнення перевізника від відповідальності було можливим лише у випадку втрати або пошкодження вантажу внаслідок стихійного лиха, дій ворожої держави, помилки відправника, дефекту, властивого конкретному вантажу або якщо вантаж було втрачено внаслідок аварії.

Конвенція ООН про морське перевезення вантажів визначає терміни "перевізник" і "фактичний перевізник". Згідно зі ст. 1 цієї конвенції перевізником є будь-яка особа, якою або від імені якої з вантажовідправником укладено договір морського перевезення вантажу. Фактичним перевізником є будь-яка особа, якій перевізником доручено здійснити перевезення вантажу або частину перевезення, і включає будь-яку іншу особу, якій доручено здійснити перевезення. Конвенцією передбачено, що в тих випадках, коли здійснення перевезення або частини його доручено фактичному перевізнику, навіть якщо це відображено в умовах договору морського перевезення, перевізник залишається відповідальним за все перевезення. Щодо перевезення, яке здійснюється фактичним перевізником, перевізник несе відповідальність за дії і упушення фактичного перевізника та його службовців і агентів, які діяли в межах своїх службових обов'язків. У тих випадках і в тій мірі, в якій і перевізник, і фактичний перевізник несуть відповідальність, ця відповідальність є солідарною [3, с. 153].

Таким чином, поняття "перевізник" і "фактичний перевізник" не є тотожними: - перевізником є будь-який суб'єкт господарювання, від імені якого укладено договір морського перевезення вантажу; - фактичним перевізником є такий господарюючий суб'єкт, якому перевізник доручив здійснити все перевезення або його частину.

Одержувачем вантажу, згідно з положеннями ст. 133 КТМ України, є особа, яка уповноважена на одержання вантажу. В юридичній

літературі склалися три наукові позиції з питання правового статусу одержувача:

- 1) одержувач як третя особа, на користь якої укладено договір морського перевезення вантажу;
- 2) одержувач разом з відправником є однією стороною в договорі морського перевезення вантажу;
- 3) одержувач є самостійною стороною в договорі морського перевезення вантажу.

Подібна конструкція міститься у ст. 1 Конвенції ООН про морське перевезення вантажів 1978 року, яка визначає три сторони договору морського перевезення вантажу: перевізник (фактичний перевізник), вантажовідправник, вантажоодержувач – особа, що уповноважена на отримання вантажу. Одержувач має права і обов'язки, відмінні від прав і обов'язків відправника та перевізника. Він вступає в договір від свого імені, а тому від свого імені несе відповідальність за невиконання або неналежне виконання своїх обов'язків [5].

Література

1. Кодекс торговельного мореплавства України від 23.05.1995 р. № 176/95-ВР // [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/176/95-вр>
2. Міжнародна конвенція про уніфікацію деяких правил про коносамент 1924 року (Гаазькі правила) Редакція від 21.12.1979 // [Електронний ресурс] Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_221
3. Клепікова О. Правовий статус учасників процесу морського перевезення вантажів / О. Клепікова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. – 2007. – Вип. 74-76. – С. 150–154. – [Електронний ресурс] Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdi7VKNU_Yur_2007_74-76_41.pdf
4. Рябікін Д. А. Основні особливості договорів міжнародного морського перевезення вантажів / Д. А. Рябікін // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. – 2013. – Вип. 22. Ч. I. Т. 1. – С. 216–219.

5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про морське перевезення вантажів 1978 року (Гамбургські правила) // [Електронний ресурс] Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_391/conv

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ І ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Білоус Т. В.,

студентка факультету міжнародної торгівлі та права Київського
національного торговельно-економічного університету
група 4-1, (м. Київ, Україна)

МІСЦЕ МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА В ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ ТА ЙОГО СПІВВІДНОШЕННЯ ІЗ МІЖНАРОДНИМ ПУБЛІЧНИМ ПРАВОМ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Поняття міжнародного приватного права досить обширне, тому універсального визначення цього поняття в правовій системі не існує. В цьому контексті виникає запитання: що собою являє міжнародне приватне право (МПрП) та яке його місце в правовій системі загалом. Перш за все варто зазначити, що міжнародне приватне право - це система юридичних норм, спрямованих на регулювання міжнародних невідомих (приватноправових) відносин з «іноземним елементом» [1, с.110]. Предметом МПрП є міжнародні приватні відносини, а також відносини міжнародного цивільного процесу, а основними методами: колізійно-правовий та матеріально-правовий. Зважаючи на те, що питання визначення місця МПрП у системі права все ще залишається дискусійним, а визначення місця МПрП залежить від того, якої філософської концепції права дотримується той чи інший автор. Так, наприклад, прихильники соціологічного напрямку в юриспруденції схильні вважати МПрП частиною міжнародного права в широкому смислі, а позитивісти розглядають його як окрему галузь внутрішнього права [1, с. 157].

Як відомо, МПрП, так само як і міжнародне публічне право (далі – МПП), регулюючи міжнародні відносини, торкається права кількох держав. Тому, на самому початку розвитку сучасної науки права робилися спроби розглядати МПП (в основному міжнародне звичаєве право) як фундамент МПрП. Погляд, відповідно до якого МПрП

стосується правових систем суверенних держав вперше з'явився у межах теорії міжнародної ввічливості (comitas gentium), згідно з якою застосування іноземного права визначається в силу міжнародної ввічливості [1, с.147]. Теорія, згідно з якою МПрП ґрунтується на МПП знайшла прихильників з-поміж таких вчених, як Цітльман (1852-1923) та Франкенштайн [2, с.21]. Причому, Цітльман вважав, що МПП допомагає заповнювати прогалини в національному МПрП, а Франкенштайн спирався в своїй концепції на мовні психологічні аспекти народів [2, с.18-22]. Загалом, спостерігається тісний взаємозв'язок міжнародного публічного і міжнародного приватного права, оскільки:

- вони у широкому розумінні регулюють міжнародні відносини;

- їх загальні засади стосуються основних принципів міжнародного публічного права;

- і в міжнародному публічному праві й у міжнародному приватному праві завжди є визнання правосуб'єктності іншої держави;

- міжнародні договори з питань міжнародного приватного права не можуть суперечити принципам міжнародного публічного права, встановлюючи у такий спосіб загальні правові умови міжнародного співробітництва в різних галузях.

Але, окрім спільних рис існують і відмінні:

- за суб'єктами: у міжнародному публічному праві суб'єктами є держави і нації, що борються за незалежність, міжнародні організації, а в міжнародному приватному праві - фізичні та юридичні особи. МПП лише делегує свою юрисдикцію окремим іншим суб'єктам;

- за предметом правового регулювання: у міжнародному публічному праві - це міждержавні міжвладні відносини, а в міжнародному приватному праві - міжнародні приватноправові відносини (цивільні, сімейні, трудові тощо);

- за сферою дії: у міжнародному публічному праві її можна визначити як глобальну (охоплює всі держави й інші суб'єкти міжнародного права), а в міжнародному приватному праві вона має національні межі (у кожній державі є своє міжнародне приватне право) [3, с.240].

Відповідно до цього: у міжнародному публічному праві роль основного джерела регулювання відіграє міжнародний договір. У міжнародному приватному праві міжнародний договір до юридичних і фізичних осіб застосовують не безпосередньо, а за допомогою його санкціонування відповідною державою у тій або іншій формі, тому, міжнародне приватне право можна уявити без міжнародного договору.

Висновки: питання визначення місця міжнародного приватного права в юридичній системі є дискусійним. Виявлено три основних концепції щодо нього: міжнародно-правова, національно-правова та концепція, що розглядає міжнародне приватне право як полісистемний комплекс. Додатково аргументовано хибність заперечення взаємозв'язка міжнародного публічного та міжнародного приватного права.

Література

1. Міжнародне приватне право. Загальна частина: підручник / А.С. Довгерт, В.І. Кисіль. – К.: Правова єдність, 2012. – 374 с
2. Мережко О.О. Співвідношення міжнародного приватного з міжнародним публічним правом//Юридична Газета. – Київ, 2004. – №17 (29). – С. 18-22.
3. Проблеми теорії міжнародного публічного та приватного права / О.О.Мережко. – К.: Юстініан, 2010. – 320с.

Братко І.В.,

доцент кафедри міжнародного права, к.ю.н., доцент кафедри міжнародного публічного права КНТЕУ

МІЖНАРОДНІ СУДИ У РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Про роль та значення міжнародних судів у розвитку міжнародного права велись та ведуться широкі дискусії, серед яких можна виділити декілька напрямів, а саме: обговорення питання компетенції цих судів; правотворчість міжнародних судів та вплив консультаційних висновків міжнародних судів на формування міжнародного права; роль прецеденту у розв'язанні міжнародних спорів; тлумачення норм міжнародного права у судовому впровадженні міжнародними та національними судами, тощо. Дослідження питань участі міжнародних судів у розвитку міжнародного права та їх роль у формуванні міжнародного права розглядається з позиції їх практичної роботи, а також аналізу вітчизняних та зарубіжних вчених у сфері врегулювання міжнародних спорів.

Міжнародний суд – установа, що діє на постійній основі та складається з незалежних суддів, покликана вирішувати спори на основі міжнародного права та приймати юридично обов’язкові рішення [1, 270]. Основна функція міжнародних судових інституцій - це вирішення міжнародних спорів, що у першу чергу спрямована на сприяння нормальних добросусідських відносин між державами та підтримку миру у світі. Міжнародні суди завжди підкреслюють це положення та свою роль у врегулюванні міжнародних відносин. При цьому важливими аспектами практичної діяльності суду являється наявність нагальної потреби у сторін вирішити спір з позиції міжнародного права, визнання юридичної сили прийнятих міжнародним судом рішень та належне виконання рішень міжнародного суду.

На думку проф. Г. Ширкаревської «правовий спір, що підлягає розгляду у міжнародному суді у порядку міжнародної судової процедури – це об’єктивно існуюча розбіжність з питань права або конфлікт юридичних точок зору чи інтересів, що підтверджуються послідовними юридично значущими діями та має значення для юридичних прав сторін» [2, 193]. Фактично перед міжнародним судом виникає дуалістичне питання: по-перше надати юридичну оцінку правовідносинам, що склались між сторонами спору, на відповідність міжнародному праву, та, по-друге, визначити які принципи, норми та механізми правового регулювання сторони повинні застосувати при врегулюванні спору.

Вчені звертають увагу на важливість правотворчої діяльності міжнародних судів у формуванні міжнародного права, що пов’язано, по-перше, з питанням фрагментації міжнародного права, по-друге, особливостями його застосування у судовому процесі та, по-третє, необхідністю під час судового впровадженні заповнити «прогалини» у міжнародному праві, якщо міжнародне право не містить прозорої та ясної норми регулювання спірних правовідносин. Поряд з цими питаннями, одночасно розглядається питання компетенції міжнародних судів у правотворчій діяльності у міжнародному праві та їх функцій у правотворчій сфері загалом.

Особливе значення для мирного вирішення спорів між державами та підтримки миру у світі має Міжнародний Суд ООН. Виходячи із ст.92 Статуту Організації Об’єднаних Націй, Міжнародний Суд є головним судовим органом ООН і його основне призначення полягає у вирішенні будь-яких міжнародних спорів, що будуть передані суду державами. У п. 1 ст. 33 Уставу ООН визначено мирні засоби врегулювання міжнародних спорів, одним з яких є розгляд міжнародних спорів Міжнародним Судом ООН, що діє на постійній основі [3].

Загальновизнано, що міжнародні суди передбачають вирішення міжнародних спорів на підставі джерел міжнародного права. Це положення зафіксовано Статутом ООН, Статутом Міжнародного Суду ООН та міжнародними угодами. Стаття 38 Статуту Міжнародного Суду сприймається вченими як базове положення для визначення джерел міжнародного права. Утім, слід звернути увагу на те, що ця стаття в першу чергу стосується застосування Міжнародним судом ООН джерел міжнародного права як основи для судового впровадження та прийняття рішення у судовому порядку. У Конвенції ООН з морського права 1982 року також міститься норма, що визначає застосування в рамках вирішення спору зазначену конвенцію та інші норми міжнародного права (ст. 293) [4].

Традиційне уявлення про правотворчу діяльність міжнародних судів в рамках міжнародної практики вирішення міжнародних спорів як такої, що стосується виключно «констатації наявності норм міжнародного права та їх тлумачення» [5; 208] поступово змінюється більш детальним аналізом їх нормотворчої діяльності, зокрема це стосується роботи Міжнародного Суду ООН. Суддя Р.Дженнінс, що багато років був суддею Міжнародного Суду ООН та плідно займався науковою діяльністю, звертає увагу на функціональні особливості діяльності міжнародного суду, зокрема, на функцію суду щодо необхідності застосування вже існуючі, визнані норми або принципи міжнародного права, навіть у тих випадках, коли суд створює право у сенсі його розвитку, модифікації, заповнення «прогалін», тлумачення, або навіть визначає новий напрямок врегулювання правовідносин [6; 343-344].

Вплив міжнародного суду на формування міжнародного права слід відрізняти від правотворчої діяльності суб'єктів міжнародного права. У статті 59 Статуту Міжнародного суду ООН вказано, що рішення цього суду обов'язкове тільки для сторін у спорі і тільки стосовно справи, що розглядалась [3]. Конвенція з морського права 1982 року містить аналогічну норму, що передбачає обов'язковість для сторін прийнятого судом або арбітражем рішення лише за справою, що розглядалась (ст. 296) [4].

Поряд з вирішенням спорів Міжнародний Суд ООН, як і більшість міжнародних судів, надає консультативні висновки з юридичних питань. Запит на надання консультативного висновку від Міжнародного Суду ООН мають право подавати виключно лише інституції, що відповідно до Статуту ООН наділені таким правом. При цьому Міжнародний Суд ООН самостійно вирішує питання про наявність такого права шляхом визначення своєї компетенції щодо

розгляду спору. Враховуючи те, що суд не має компетенцію розглядати спори за участю міжнародних організацій, міжнародні організації звертаються до МС з проханням надати консультативний висновок щодо спору, одночасно зазначаючи про прийняття ними юридичної обов'язковості прийнятого за консультативним висновком рішення. Правом звертатись за консультативними висновками має обмежена кількість міжнародних організацій, лише 16 міжнародних організацій отримали таке право, серед них МОП, ЮНЕСКО, ФАО, ВОЗ, МБРР, МФК, ІКАО, ІМО, ЮНІДО, МАГАТЕ, тощо. Правом подавати запит на отримання консультативного висновку мають також деякі органи ООН, а саме: Генеральна Асамблея, Рада Безпеки, Економічна та Соціальна Рада, Рада з Опіки, Міжсесійний комітет Генеральної Асамблеї [7].

За визначенням Генерального секретаря ООН Бутроса Бутроса-Гали (1992-1996 рр.) процедура винесення консультативного висновку являється одним з найнадійніших засобів регламентації інституційної системи ООН. Практика надання консультативних висновків міжнародним судом досить різноманітна і передбачає детальний аналіз нормативно-правового регулювання міжнародних відносин у відповідній сфері. Враховуючи значну кількість консультативні висновки міжнародного суду ці висновки можна розглядати як спеціальні наукові дослідження з певних проблемних питань, що проводять судді під час розгляду спорів між суб'єктами міжнародного права.

Міжнародний суд ООН, як і інші міжнародні суди, не має повноважень займатись правотворчою діяльністю, проте рішення та консультативні висновки Міжнародного суду ООН значною мірою впливають на розвиток міжнародного права. Приміром, розгляд справ Fisheries jurisdictions (United Kingdom v. Iceland) та Fisheries jurisdictions (Federal Republic of Germany v. Iceland) у 1974 році став поштовхом до розвитку такого інститут міжнародного права, як інститут виключних економічних зон у міжнародному морському праві. Плідна діяльність міжнародних судів проводиться у здійсненні кодифікації міжнародного права, зокрема правил та норм регулювання питань делімітації єдиних кордонів континентального шельфу у міжнародному морському праві, тощо.

Отже, діяльність Міжнародного суду ООН пов'язана не лише з розв'язанням міжнародних спорів між державами, а стосується також кодифікації міжнародного права та надання консультативних висновків, що безпосередньо впливають на формування міжнародного права, складають частину загального правотворчого процесу та сприяють позитивному розвитку міжнародного права.

Література

1. Лукашук И.И. Общая часть. / И.И.Лукашук; Изд. 3-е , перераб. и доп. – М. : Волтерс Клувер, 2008. – 432 с.
2. Шинкаревская Г. Что значит «разрешить спор в суде? // ВВ:Международное право. - 2014. - №3. – С. 193-200.
3. Статуту Міжнародного суду ООН [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.un.org/ru/charter-united-nations/index.html> — Назва з екрана.
4. Конвенції ООН з морського права 1982 року // [Електронний ресурс] — режим доступу - http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_057
5. Тункин Г.И. Теория международного права / Г.И. Тункин - М.: Междунар. отношения, 1970. - 511 с.
6. Jennings, R.Y., “General course on principles of international law (Volume 121)” Recueil Des Cours 1967. p.343-344.
7. Международный суд ООН. / ООН.; - Издание Департамента общественной информации ООН, 2000 г., - 84 с.

Венкова Н.В.,

ФМТП 4-1, Київський національний торговельно-економічний
університет (м. Київ, Україна)

ТЕОРИТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗУМІННЯ МІЖНАРОДНОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

У доктрині міжнародного публічного чи приватного права такої галузі, підгалузі чи інституту як адміністративне право на сьогоднішній день не існує. Проте деякі сучасні юристи-міжнародники констатують наявність цього феномену у своїх роботах, де намагаються дати визначення поняття міжнародного чи глобального адміністративного права, окреслити відносини, які воно регулює та визначити норми, які варто було б згрупувати під такою назвою. Наукових робіт на цю тему існує дуже мало, а погляди науковців щодо цього питання часто значно розходяться. Також постає питання про взаємозв'язок національного права та міжнародного адміністративного права, адже, як буде розглянуто далі, останнє значною мірою впливає на внутрішньодержавні відносини у сферах, де присутнє адміністрування,

так само як і навпаки національні норми беруть участь у формуванні міжнародних.

Найбільш відомими проектами, які займаються питанням міжнародного адміністративного права на сьогодні є: Проект, створений на базі Нью-Йоркського Інституту глобального адміністративного права та юстиції; Німецький Інститут міжнародного права, який вивчає також і природу міжнародних адміністрацій; Італійський інститут вивчення діяльності публічних адміністрацій, заснований Сабіно Кассесе у 2004 році; Європейський університет у Флоренції, який має проект з саморегулюючих організації за керівництвом Фабріціо Кафаггі; Програма Глобального Економічного Управління в Оксфордському Університеті під керівництвом професора Нгаїре Вудс; Канадський Центр Міжнародного розвитку управління як міжнародний дослідний центр; Бременський Проект, який Партнерський Дослідницький Центр заснував в січні 2003 за підтримки Університету Бремена, Міжнародного Університету (Бремен), і Бременського Університету Прикладних Наук; Паризька Кафедра мутації громадської політики і громадського права, заснована професором Жаном Бернардом Аюбу тощо [1, с. 73]. Як можна зрозуміти, тема є досить актуальною для міжнародної спільноти. Пояснити це можна швидким розвитком міжнародних урядових та неурядових організацій, які створюють умови для все активнішого спілкування між державами та сприяють створенню міжнародно-правових норм, які регламентують відносини у різноманітних сферах, у тому числі у тих сферах, які традиційно відносили до компетенції держав.

Уже в кінці 19 століття, вчений Ф.Ф. Мартенс, досліджуючи питання щодо діяльності міжнародної адміністрації, робить висновок, що у разі, якщо існує міжнародне управління як діяльність, то сукупність юридичних норм, регламентуючих цю діяльність, являє собою право міжнародного управління чи міжнародне адміністративне право [2, с. 369].

І.І. Лукашук у своїх працях зауважував, що саме в цей час особливого значення набуває взаємодія міжнародного і внутрішнього права держав. Він стверджував, що глобальні проблеми можна вирішити лише в результаті широкого співробітництва держав, зусиллями міжнародного суспільства в цілому. Високий рівень управління міжнародною системою дасть змогу встановити надійний правопорядок [3, с. 89 - 97]. На його думку, внутрішньодержавна правова систем сприймає міжнародне право не як особливу систему, а тільки зміст його норм, в результаті чого, норми міжнародного права залишаються незмінними, зберігаючи свій статус. Процес інкорпорації,

на його думку, полягає у тому, що у відповідності з нормами міжнародного права утворюються нові норми внутрішнього права [3, с. 115-116].

З іншого боку, зазначає українська дослідниця Ю.В. Семаніва, загальні правила поведінки у світовій спільноті встановлюються шляхом визнання їх цінності і регулятивності для держав-учасників, тобто вплив міжнародного права на внутрідержавне має і зворотній зв'язок – вплив внутрішньодержавного права на міжнародне. Вона констатує, що внутрішньодержавне право є, за своєю суттю, більш чітко визначеним і історично розвинутим та дає відповідні імпульси розвитку міжнародному праву, яке може перейняти позитивні аспекти внутрідержавного права і запровадити їх на наднаціональному рівні шляхом встановлення у якості міжнародно-правового звичаю або закріплення у міжнародно-правовому акті [1, с. 74]. Тобто такий особливий взаємозв'язок та взаємодія міжнародного права з національним дає поштовх розвитку таких галузей, підгалузей та інститутів права, які є притаманними чи суміжними для обох систем. Саме це, на думку багатьох авторів, знаменує розмивання границь між національним та міжнародним публічним правом. У зв'язку з чим, в науковій літературі все більшу популярність набуває доктрина глобального адміністративного права [4, с. 3-13].

Індійський професор Б.С. Чімні висловлює думку, що існує глобальне адміністративне право, яке містить у собі правила, які мають на меті систематизацію принципів, процедурних правил та інших механізмів, які мають забезпечувати підзвітність, співпрацю, гарантії законності у глобальному адмініструванні. А науковець Ю.А. Тихомиров у своїх працях повністю визнає існування міжнародного адміністративного права та визначає його як внутрішню та зовнішню діяльність міжнародних міжурядових організацій з подальшим їх впливом на внутрішньодержавне законодавство країн [5, с. 433].

Професор І.Н. Барциц у своїх роботах зазначає можливу появу "норм-конгломератів", які складним чином поєднують положення міжнародного права і встановлюють норми національного права, перш за все у галузі адміністрування [6]. Головна проблематика, як він зазначає, міститься у зародженіях норм. Вони повинні створюватися лише в ході діяльності міжнародних організацій, державних чи недержавних, або під час проведення міжнародних конференцій. Тому що, тільки за таких умов, ці норми будуть вважатися саме міжнародно-правовими нормами, які відповідно до визначених процедур, будуть ставати частиною національного законодавства держав. Тобто, на думку І.Н. Барцица, враховуючи проблему універсалізації підходів в сфері

державного управління та задля уникнення нав'язування більш сильними державами своїх національних моделей демократії, політичного режиму та державного устрою у якості еталону менш сильним, універсальні міжнародно-адміністративні норми можуть створюватися виключно у межах процедур міжнародного права. Поняття "глобальний адміністративний простір" цей вчений вважає частиною саме міжнародного публічного права та вносить пропозицію про включення цього терміну до загальних принципів міжнародного права [6].

На противагу попередній думці, як зазначає Ю.В. Семаніва, американські адміністративісти стверджують, що вищезазначені "норми – конгломерати" можуть створюватися як за рахунок імплементації норм не тільки міжнародного права у внутрішньодержавне, а і, навпаки, шляхом імплементації норм глобального адміністративного управління у міжнародне [1, с. 74].

Проте, є вчені, які, визнаючи існування міжнародного адміністративного права, зазначають, що розуміють під цим терміном, систему певних норм, які регламентують діяльність міжнародних адміністративних органів, таких як, наприклад, Міжнародний адміністративний трибунал – тобто, як міжнародне інституціональне право.

А вчений С.Ф. Емерейзінг розуміє під міжнародним адміністративним правом лише систему таких правил, які регламентують діяльність посадових осіб у міжнародних організаціях [7, с. 103 - 109].

Також є підхід, який підтримує В.Б. Авер'янов. Сутність його полягає в тому, що попри те, що така галузь права як міжнародне адміністративне право офіційно не визнана, існують адміністративно-правові норми, які діють на території декількох держав відповідно до двосторонніх та багатосторонніх угод [8, с. 118 - 119].

Сабіно Кассесе, який займає посаду судді Конституційного Суду Італії, має думку, що на сьогоднішній день існує новий вид норм, які виступають регулятором суспільних відносин. Їх недоцільно відносити як до міжнародного права, так і до внутрішнього адміністративного права. Такий регулятор функціонує ніби на стику цих двох систем, проте знаходиться поза їх впливом – це глобальний адміністративний простір. За його переконанням, сьогодні міжнародні урядові організації - це дещо більше, ніж просто інструменти урядів держав, які є їх членами. Наразі вони, скоріше, самі встановлюють власні норми, саморегулюють свою діяльність, наділяють відповідними правами суб'єктів, як публічного так і приватного, секторів. Окрім того, такі

міжнародні організації утворюються як справжні глобальні публічні адміністративні органи [9].

Тож, з усього викладеного вище можна зробити висновок, що міжнародне адміністративне право (чи адміністративний глобальний простір) дійсно має місце у сучасних міжнародних відносинах. Воно існує та швидко розвивається, тому світовій спільноті безперечно варто звернути увагу на цей феномен. Міжнародне адміністративне право сформувалось не штучно, а стихійно, тому що в ньому була потреба. Воно утворюється міжнародними організаціями та окреслити це явище можна - як систему норм-правил, які покликані допомогти державам у сфері ефективного державного управління та створення, так званих, загальних стандартів глобального адміністрування. А, як особливість міжнародного адміністративного права, варто зазначити механізм утворення його норм. З одного боку міжнародно-правові акти у сфері публічного адміністрування, які приймаються міжнародними організаціями чи конференціями, яким держави делегували відповідні повноваження, стають джерелом та частиною національного права. Проте, під час розробки таких міжнародних норм, за взірць беруться найкращі, або як їх ще називають "ідеальні" національні норми певних держав, які в дещо переробленому вигляді і стають міжнародним актом. Тим самим джерелами міжнародного адміністративного права можна вважати як міжнародне право, так і національне.

Література

1. Ю.В. Семаніва Міжнародне адміністративне право: поняття, сутність та джерела / Ю.В. Семаніва // Митна Справа, 2010 – №1(67). – С. 72-76.
2. Мартенс Ф.Ф. Современное международное право цивилизованных народов: В 2т. – М.: ЮК МГУ, 1996. – Т.2. – 369с.
3. Лукашук И.И. Глобальный миропорядок // Глобализация, государство, право, XXI век. Московский юридический форум: По материалам выступлений. – М., 2004. – С. 89 – 116.
4. Каширкина А.А. Доктринальные подходы к соотношению международно-правовых и национальных норм// Журнал российского права. - 2009. - № 6. - С. 3-13.
5. Тихомиров Ю.А. Административное право и процесс. Полный курс. Втор. изд. доп. и перераб. – М., 2005. – С. 433.
6. Барциц И.Н. Показатели эффективности государственного управления (субъективный взгляд на международные стандарты) (часть 2)//Представительная власть - № 2, 3.

7. Amerasinghe C.F. The Law of the International Civil Service: As Applied by International Administrative Tribunals. - Oxford: Clarendon Press, 1988. - P. 103 - 109.
8. Адміністративне право України. Академічний курс: Підруч. - Т. 1: Загальна частина / Ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова) та ін. - К., 2004. - С.584.
9. Бребан Г. Французское административное право. - М., Прогресс. - С.488.

Васильчук А.В.

студентка групи 10м Факультету міжнародної торгівлі та права
Київського національного торговельно-економічного університету
м. Київ, Україна

ТЛУМАЧЕННЯ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Для всебічного аналізу тлумачення принципу верховенства права необхідно дослідити національне законодавство, доктринальні розробки та практику Європейського суду з прав людини.

Принцип верховенства права в Україні закріплено конституційно (ст. 8) «В Україні визнається і діє принцип верховенства права. Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй» [4].

Хоча верховенство права є сучасним глобальним ідеалом правових систем світу, його визначення залишається неоднозначним [6]. Важливим документом у сфері визначення принципу верховенства права став Звіт щодо верховенства права, прийнятий Венеціанською Комісією на 86-му пленарному засіданні 25–26 березня 2011 р. Даний

документ побудований на основі аналізу різноманітних підходів до розуміння верховенства права в міжнародно-правових документах, конституціях, законодавстві низки країн та доктрині. Звіт узагальнив основні характеристики принципу верховенства права, проаналізувавши законодавство європейських держав. Ними є: 1) законність, включно з прозорим, підзвітним і демократичним процесом прийняття законів; 2) правова визначеність; 3) заборона довільності у прийнятті рішень; 4) доступ до правосуддя, що здійснюється незалежним і безстороннім судом, включно з можливістю оскаржити в суді адміністративні акти; 5) повага до прав людини; 6) недискримінація і рівність перед законом [2].

Українські доктринальні розробки у сфері дослідження визначення принципу верховенства права не мають єдиного трактування. Не зважаючи на те, що даний принцип давно і успішно діє в багатьох державах, його зміст все одно породжує дискусії [3].

Б. Малишев зазначає, що «принцип верховенства права є істотною характеристикою головного співвідношення між людиною і державою, його закладено в зміст суспільного договору як юридично-політичної категорії. З цієї точки зору зазначений принцип є концентрованим виразом юридичних гарантій досягнення індивідами своїх цілей при укладенні суспільного договору, а за допомогою його дії діяльність держави спрямовується на виконання мети – утвердження і забезпечення прав людини» [5].

Стосовно прикладів посилання на принцип верховенства права у рішеннях Європейського суду з прав людини щодо України. Так, принцип верховенства права вимагає дотримання вимог «якості» закону, яким передбачається втручання у права особи основоположні свободи. Так, у рішенні від 10 грудня 2009 року у справі «Михайлюк та Петров проти України» (*Mikhaulyuk and Petrov v. Ukraine*, заява № 11932/02) зазначено:

«Суд нагадує, що вираз «згідно із законом» насамперед вимагає, щоб оскаржуване втручання мало певну підставу в національному законодавстві; він також стосується якості відповідного законодавства і вимагає, щоб воно було доступне відповідній особі, яка, крім того, повинна передбачати його наслідки для себе, а також це законодавство повинно відповідати принципу верховенства права».

Інший елемент змісту принципу верховенства права Європейський суд з прав людини розглянув у справі «Христов проти України» (*Khristov v. Ukraine*, заява № 24465/04) рішення від 19 лютого 2009 року:

«Суд повторює, що право на справедливий судовий розгляд, гарантоване пунктом 1 статті 6 Конвенції, слід тлумачити в контексті

преамбули Конвенції, яка, зокрема, проголошує верховенство права як складову частину спільної спадщини Договірних держав. Одним з основоположних аспектів верховенства права є принцип юридичної визначеності, згідно з яким у разі остаточного вирішення спору судами їхнє рішення, що набрало законної сили, не може ставитися під сумнів» [1].

Безумовно, ці приклади не дають вичерпної характеристики змісту принципу верховенства права. Однак, сподіваємося, вони у зрозумілій формі розкривають підходи Європейського суду з прав людини щодо розуміння державами-членами Конвенції своїх обов'язків з гарантування особам прав і свобод, як це передбачено ст. 1 Європейська конвенція з прав людини. Отже, ми можемо зробити висновок, що Європейський суд з прав людини у принципі верховенства права вбачає два основні елементи - перший стосується вимоги «якості» закону, а другий – принципу юридичної визначеності. Як ми можемо проаналізувати в Конституції України дані елементи не включені до визначення принципу верховенства права. В той самий час Звіт щодо верховенства права, прийнятий Венеціанською Комісією на 86-му пленарному засіданні 25–26 березня 2011 р. містить дані елементи серед переліку основних характеристик принципу верховенства права.

Література

1. Європейський суд з прав людини. – Веб-сайт [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.echr.coe.int/>
2. Звіт щодо верховенства права. — Страсбург, 2011. — 28 бер. Unofficial Translation by the USAID Ukraine Rule of Law Project
3. Козюбра М. Верховенство права і Україна // Право України. – № 1-2. – С. 31.
4. Конституція України. Верховна рада України – Веб-сайт [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
5. Малишев Б.В. Принцип верховенства права (теоретико-правовий аспект) // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2012. – № 8 (130). – С. 18.
6. Дешко Л., Голуб В. Зміст вимог принципу правової визначеності щодо реалізації права кожного на ефективний судовий захист / Л.М. Дешко, В.С. Голуб // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2012. – Випуск 20, частина 2, том. 1. – С. 113-115.

Влащенко С. С.,
аспірант кафедри загально-юридичних дисциплін Київського
університету туризму, економіки і права (м. Київ, Україна)

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АКТИ В СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА ОСОБИ НА ДОСТУП ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Право на доступ до публічної інформації гарантоване статтею 34 Конституції України як невід'ємна складова частина суб'єктивних прав і свобод виступає однією з форм державно-правового врегулювання суспільних відносин. З-поміж інших конституційно правових джерел реалізації права на доступ до публічної можна виділити: місцевими органами влади визначені в Законі України: «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про захист персональних», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», «Про місцеві державні адміністрації», «Про Суспільне телебачення і радіомовлення України», «Про інформаційні агентства» тощо.

Здійснення права на доступ до публічної інформації може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

Водночас, право особи на доступ до публічної інформації регламентовано нормами міжнародного права. Йдеться про низку міжнародно-правових актів у даній сфері.

Насамперед, варто відзначити Загальну декларацію прав людини 1948 року. Так, згідно з її ст. 19 «кожна людина має право на свободу переконань і на вільне їх виявлення; це право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів» [1].

Безпосередньо детальніше викладено зміст досліджуваного права в інших міжнародних актах, як правило, обов'язкової юридичної сили.

За ст. 19 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 року закріплено право кожної людини на свободу пошуку, одержання і поширення будь-яку інформації, незалежно від державних кордонів, усно, письмово чи за допомогою друку або художніх форм

вираження чи іншими способами на свій вибір. Користування передбаченими свободами покладає особливі зобов'язання та передбачає відповідальність, а тому пов'язане з певними обмеженнями. Останні мають встановлюватися законом і бути необхідними: а) для поваги прав і репутації інших осіб; б) для охорони державної безпеки, громадського порядку, здоров'я чи моральності населення [2].

Поряд з міжнародно-правовими актами універсального рівня, слід зупинитись і на актах регіонального рівня. Так, у Конвенції «Про захист прав людини та основоположних свобод» (Рада Європи, 1950 року) закріплюється право на отримання і передання інформації без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів (ст. 10). Здійснення таких свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, встановлених законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для охорони порядку або запобігання злочинам, для охорони здоров'я або моралі, для захисту репутації або прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду і є необхідними в демократичному суспільстві [3].

У свою чергу, Конвенція «Про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних» (Рада Європи, 1981 року) передбачає, що держави-члени Ради Європи, які підписали Конвенцію, підтверджуючи свою відданість свободі інформації незалежно від кордонів домовилися про забезпечення на території кожної Сторони для кожної особи, незалежно від її громадянства або місця проживання, дотримання її прав й основоположних свобод, зокрема її права на недоторканість приватного життя, у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних, що її стосуються [4].

Серед інших регіональних міжнародних актів стосовно права на доступ до публічної інформації можна відзначити Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи «Про доступ до інформації, яка знаходиться в розпорядженні державних органів» 1981 р., «Про передачу третім особам персональних даних, які знаходяться в розпорядженні державних органів» 1991 р., «Про європейську політику доступу до архівів» 2000 р., «Про доступ до офіційних документів» 2002 р. і т.д.

Аналізуючи їх зміст, підкреслимо що в сфері інформації та ЗМІ держави-члени Ради Європи намагаються досягти ряду завдань, а саме: проведення відкритої інформаційної політики в публічному секторі, що включає також доступ до інформації, з метою сприяння розумінню кожною людиною політичних, соціальних, економічних і культурних

проблем та заохочення вільного обговорення цих проблем. Враховуючи важливість отримання громадськістю в демократичному суспільстві адекватної інформації із суспільно важливих питань і враховуючи, що доступ громадськості до інформації, передбачає зміцнення довіри до державного управління, усі зусилля повинні спрямовуватися на забезпечення максимально можливої доступності для громадськості інформації, якою володіють державні органи.

Доцільно згадати, що прийнято і міжнародно-правові акти, присвячені спеціальним питанням чи окремим сферам життєдіяльності. Наприклад, відповідно до ст. 4 Конвенції ООН «Про доступ до інформації, участі громадськості в процесі вироблення рішень та доступі до правосуддя в питаннях, коли йдеться про захист довкілля» 1998 року закріплено надання такого різновиду публічної інформації як екологічна. «Державні органи у відповідь на запит про надання екологічної інформації надаватимуть громадськості таку інформацію у рамках національного законодавства» включаючи копії фактичних документів, які містять або охоплюють таку інформацію [5].

Отже, міжнародно-правові норми універсального та регіонального характеру закріплюють право на доступ до інформації загалом, включаючи і публічну, її різновиди за сферами і порядком доступу, зокрема, обмеження доступу особи до конфіденційної інформації. Звісно, важливим є не лише нормативна регламентація такого права особи, а й механізми реалізації як на міжнародному, так і на внутрішньодержавному рівні.

Література

1. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р./ [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015

1. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р./ [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_043

2. Конвенція Ради Європи "Про захист прав людини та основоположних свобод" від 4 листопада 1950 р./ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_004

3. Конвенція Ради Європи "Про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних" від 28 січня 1981 р./ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU81311.html

4. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_015

Домченко О.О.,
студентка факультету міжнародної торгівлі та права Київського
національного торговельно-економічного університету,
4 курс, група 4-1

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНИ

Державні закупівлі опосередковуються нормативними процедурами, забезпечуючи максимальну конкуренцію. Наявність конкуренції при здійсненні фінансово-економічного механізму державних закупівель - ключовий показник ефективної державної політики в цій галузі.

Верховною Радою України 25 грудня 2015 року було прийнято Закон України «Про публічні закупівлі» (далі – Закон). Закон було розроблено, зокрема, на виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України, Коаліційної угоди та Указу Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» від 12.01.2015 р. № 5/2015 щодо впровадження електронних закупівель, а також ст. 153 гл. 8 «Державні закупівлі» розд. IV Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, у частині імплементації Директив № 2014/24/ЄС і № 2014/25/ЄС [1].

Важко не погодитися з вітчизняними науковцями, що очікуваними результатами використання Закону на практиці були підвищення рівня відкритості, прозорості та підконтрольності процедур державних закупівель, посилення рівня довіри до сфери державних закупівель, сприяння зростанню рівня конкурентності процесу здійснення закупівель товарів, робіт і послуг та збільшення економії державних коштів [2].

Згадані очікування пояснюються тим, що підписавши Угоду про асоціацію, Україна взяла на себе низку обов'язків, одним з яких є приведення законодавчих актів у сфері державних закупівель у

відповідність до законодавства ЄС. Основними вимогами Угоди про асоціацію є:

- створення центрального органу виконавчої влади, що забезпечуватиме координацію політики у сфері державних закупівель та, окремо, незалежного органу для розгляду скарг;
- підготовка комплексної «дорожньої карти» реформи й адаптації законодавства;
- поступове приведення законодавства у сфері державних закупівель відповідно до основних принципів законодавства про державні закупівлі ЄС. Принципи включають належне інформування зацікавлених сторін, проведення максимально відкритої і конкурентної процедури закупівлі на основі чітких та передбачуваних правил закупівель, надання достатнього часу для підготовки тендерних пропозицій, формулювання технічних вимог до товарів та послуг на основі загальноприйнятих стандартів без прив'язки до брендів, відсутність вимог, що неналежним чином обмежує коло постачальників, максимально обмежене використання закупівель в одного учасника, об'єктивний відбір найвигіднішої тендерної пропозиції та створення необхідних умов для оскарження результатів;
- прозорість;
- відкритість і доступність інформації про закупівлі;
- підзвітність і дотримання процедур;
- чітке дотримання закупівельних процедур при державному та громадському контролі;
- відкрита й ефективна конкуренція – недопущення дискримінації;
- справедливість;
- рівні можливості для всіх учасників закупівель [5].

Як зазначає Володимир Чабан, Угодою про асоціацію не вимагається обов'язкове запровадження електронних закупівель протягом строків, установлених для держав членів ЄС, які зобов'язані завершити цей процес до кінця 2018 р. Проте, вона містить вимоги, щодо проведення прозорих та неупереджених процедур, котрі запобігатимуть вчиненню корупційних діянь під час укладання державних контрактів. І саме електронні закупівлі можуть стати тим інструментом, який дасть змогу досягнути зазначених цілей [4].

Основними новаціями Закону є:

1. Можливість створення тендерного комітету чи визначення уповноваженої особи основними повноваженнями яких є: планування

закупівель, власне проведення процедури закупівель, забезпечення оприлюднення інформації про закупівлі тощо. Важливим нововведенням є можливість участі у тендерному комітеті в якості уповноваженої особи професійних закупівельників, тобто осіб, які пройшли відповідне навчання з питань організації та здійснення закупівель;

2. Право електронного оскарження процедури закупівель. Такі скарги будуть розглядатися постійно діючою колегією з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель, яка створюється при Антимонопольному комітеті України. Тобто створення незалежного органу, як це передбачено в Угоді про асоціацію, у цьому Законі не передбачається;

3. Можливість створення централізованих закупівельних організацій у формі юридичних осіб, що визначаються як замовники, які організують і проводять процедури закупівель. Централізовані закупівельні організації набувають усіх прав та обов'язків замовників і створюються з метою спрощення процедури закупівель, оскільки представлятимуть декількох замовників;

4. Захист інформації через систему хмарних обчислень та з використанням криптографічного захисту актуальних версій. Можна припустити, що це сприятиме підвищенню рівня захисту інформації та надійності системи загалом;

5. Перехід на електронну систему державних закупівель для всіх замовників з 01.08.2016 р. при проведенні відкритих торгів з аукціоном;

6. Можливість здійснення державних закупівель через процедуру конкурентного діалогу, яка застосовується, коли замовник не може визначити необхідні технічні чи якісні характеристики товарів робіт або послуг (наприклад, при закупівлі юридичних послуг, програмних продуктів тощо), та переговорна процедура закупівлі, яка застосовується як виняток після проведення переговорів (до прикладу, при закупівлі творів мистецтва, юридичних послуг, пов'язаних із захистом прав та інтересів України тощо);

7. Законом передбачається запровадження електронної системи закупівель для всіх державних закупівель товарів та послуг, вартість яких дорівнює або перевищує 200 тис. грн., і для робіт – дорівнює або перевищує 1,5 млн. грн. (для замовників, що здійснюють свою діяльність в окремих сферах господарювання, вартість товарів і послуг – дорівнює або перевищує 1 млн. грн. та для робіт – дорівнює або перевищує 5 млн. грн.).

Закон не містить деяких положень Директив №2014/24/ЄС та №2014/25/ЄС, якими, наприклад, скасовано можливість обрання переможця базуючись тільки на ціні, натомість ціна, в обов'язковому порядку, повинна бути доповнена таким критерієм як якість. У свою чергу, в Законі відсутній такий критерій оцінювання як якість. Також, як зазначалося вище, не передбачається створення незалежного органу для розгляду скарг у сфері державних закупівель. Однак, не зважаючи на це, в цілому Закон можна вважати прогресивним кроком у реформі інституту державних закупівель, оскільки він містить низку кардинально нових для чинної системи змін, зокрема перехід на електронну систему, створення центральних закупівельних організацій та інші нововведення, які сприятимуть модернізації державних закупівель [4].

Окремої уваги заслуговує той факт, що представники країн-учасниць Комітету з державних закупівель Світової організації торгівлі (COT) погодили приєднання України до «Угоди про державні закупівлі» (Agreement on Government Procurement, GPA). Україна почала переговори про приєднання до GPA ще в 2011 р. 1 листопада 2015 року комітет COT про державні закупівлі прийняв рішення запросити Україну приєднатися до Угоди. У листопаді 2015 року делегації всіх 45 країн-учасниць GPA у тому числі 28 членів ЄС, а також США, Канада та інші країни одноголосно підтримали рішення про приєднання України до Угоди. Верховна Рада ратифікувала це рішення у березні 2016 року. Основними принципами, на яких повинна будуватись система електронних державних закупівель в рамках GPA:

- максимальна доступність та прозорість для всіх без винятку категорій системи;
- надання послуг у режимі онлайн цілодобово;
- єдині вимоги до технічних стандартів;
- конфіденційність та інформаційна безпека;
- контроль та встановлення відповідальності за недотримання вимог законодавства у сфері електронних торгів.

Одним з важливих чинників приєднання України до GPA стало запровадження системи електронних державних закупівель ProZorro (з 1 квітня 2016 року всі держзакупівлі в нашій країні повинні будуть здійснюватися тільки за допомогою цієї системи) [3]. Сьогодні усі закупівлі держави (державних компаній, установ і органів влади) проводяться виключно через цю електронну систему. Ринок відкритих даних, який започаткувала система ProZorro, – це, по суті, модель державно-приватного партнерства, яка вже встигла добре зарекомендувати себе в інших європейських країнах.

Таким чином, систему електронних державних закупівель створено для забезпечення максимальної їх відкритості й оптимізації державних витрат унаслідок мінімізації вартості і скорочення термінів постачань. Україна на даний час робить все можливе для розвитку інформаційних технологій, проводиться кардинальне реформування державних інституцій, підвищується їх ефективність і, як наслідок, збільшується їх значимість. Економічне зростання в країні прямо залежить від науково-технічного розвитку у перспективних напрямках фундаментальних досліджень і нових технологій, спроможних вплинути на глибокі структурні зрушення в традиційних галузях промисловості.

Відповідність законодавства України міжнародно-правовим актам щодо державних закупівель сприятиме підвищенню конкуренції та мінімізації ризику шахрайства, корупції, надмірних витрат та неналежного розпорядження державними коштами.

Література

1. Дуброва Я. Електронні публічні закупівлі – уже реальність // Бюджетная бухгалтерия. – 2016. – № 4. [Електронний ресурс] / Яросалава Дуброва. – Режим доступу: <https://i.factor.ua/journals/bb/2016/january/issue-4/1/article-14934.html>.
2. Мінняло О.І., Костенко А.М. Сучасний стан та перспективи розвитку електронних державних закупівель в Україні / О.І. Мінняло, А.М. Костенко // Економічний вісник університету. – 2016. – № 29/1. – ст.135-143.
3. Тараненко О.П., Сучасні заходи запобігання корупції у сфері державних закупівель [Електронний ресурс] / О.П. Тараненко. – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej20/PDF/4.pdf>.
4. Чабан В. Електронні державні закупівлі: на шляху до інтеграції з ЄС / Володимир Чабан // Юридична Газета «Державні закупівлі». – 2015. – № 52. – ст. 22-23.
5. Шатковський О., ФайвешГрем. Електронні державні закупівлі пошук українського шляху [Електронний ресурс] / Олександр Шатковський, Грем Файвеш. – Режим доступу: <http://eupublicprocurement.org.ua/e-procurement-finding-a-way-for-ukraine.html>.

Задоровський М. Г.,
здобувач ступеня вищої освіти магістра факультету №2
Національної академії внутрішніх справ (м. Київ, Україна)

ЗАПОБІГАННЯ ПОРУШЕНЬ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ НОРМ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ЛЮСТРАЦІЇ

Нажаль, практично забутий відомий афоризм Мартіна Фрідріха Густава: «Спочатку вони прийшли за євреями. Я мовчав, я не був євреєм. Потім вони прийшли за комуністами. Я мовчав, я не був комуністом. Потім вони прийшли за профспілковими працівниками. Я мовчав, я не був профспілковим працівником. Потім вони прийшли за мною. І не залишилося нікого, хто міг би допомогти мені.»

Тому не можна боротися з корупцією методами, котрі порушують права людини. Так, зараз в Україні не підтримують колишню владу і більшість людей стверджує, що колишні посадовці розграбували країну та повинні понести за такі дії понести заслужене покарання. З цим твердженням ніхто і не сперечається, але покарання повинно бути дійсно заслуженим та встановлено відповідними органами на основі доказів зібраних законним шляхом.

Застосовуючи обмеження на зайняття державних посад особам котрі обіймали ряд посади під час певного, але не вчиняли жодних протиправних дій, буде мати деструктивний характер, оскільки немає жодного сенсу здійснювати свою діяльність згідно з законом як що в майбутньому існує загроза притягнення до відповідальності за дії котрі не мали раніше протиправного характеру, на підставі не конституційного закону.

Відповідно до статті 58 Конституції України закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи. Законом про люстрацію передбачена його зворотна дія в часі – відбувається фактична криміналізація дій, що на момент їх вчинення були правомірними (перебування на певній посаді в певний проміжок часу), чим порушено частину першу статті 58 Конституції, а також принцип верховенства права, за яким держава має забезпечувати прогнозованість законів і послідовність їх застосування. Концепція верховенства права разом з концепцією демократії та прав людини утворює три стовпи Ради Європи та є схваленою у преамбулі Європейської Конвенції з прав людини [1].

Однією з ключових рис верховенства права є те, що жодна людина не може зазнавати покарання, окрім як у випадку явного порушення закону, який повинен забезпечувати визначеність та передбачуваність, щоб ним могли керуватися громадяни при виконанні дій чи здійсненні будь-яких операцій, і який не повинен дозволяти карати особу ретроспективно.

Принцип, закладений у статті 58 Конституції, ґрунтується на загальноновизнаних у світі стандартах прав людини. Так, відповідно до частини другої статті 11 Загальної декларації прав людини, частині першій статті 15 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, ніхто не може бути засуджений за злочин на підставі вчинення будь-якого діяння або за бездіяльність, які під час їх вчинення не становили злочину за національними законами або за міжнародним правом; не може також накладатись покарання тяжче від того, яке могло бути застосоване на час вчинення злочину.

Однак потрібно відмітити, що під час Нюрнберзького процесу аргументи захисту, засновані на забороні зворотної дії закону в часі були відхилені в повному обсязі. Доречно також згадати рішення Федерального конституційного суду Німеччини щодо перетину кордону між НДР та ФРН. Солдати були засуджені за розстріл біженців під час перетину берлінського муру. Національні суди відхилили аргументи захисту, що, мовляв, підсудні діяли на підставі внутрішнього законодавства НДР, яке містило абсолютну заборону втечі біженців через кордон та дозволяло, у випадку необхідності, застосування вогнепальної зброї. Згодом частина засуджених звернулася до Федерального конституційного суду з питанням про порушення конституційної заборони притягнення до кримінальної відповідальності за діяння, яке не визнавалось злочинним на момент його вчинення. У своєму рішенні Суд зазначив, що гарантія незворотності надавати захист особі у випадку застосування закону, прийнятого недемократичною політичною системою, яка не керується принципами захисту прав людини. Європейський Суд з прав людини також підтримав позицію німецького суду. [2]

Тобто можна стверджувати, що принцип відсутності зворотної дії закону не є абсолютним. Більшою мірою це залежить від можливого досягнення справедливості; ступеня вини особи та міжнародної оцінки політичного режиму, на підставі котрого діяла особа яка тепер притягається до відповідальності. Комуністичний режим світовою спільнотою визнаний злочинним, натомість період перебування при владі Януковича не можна порівнювати з тоталітаризмом.

Застосування люстраційних заходів щодо чиновників попереднього періоду за президенства Януковича, по суті, є тотожним тому, щоб поставити під сумнів функціонування діючої конституційно-правової системи України як демократичної держави, де панує верховенство права [3].

Для демократичної держави є неприпустимим застосування заходів, які будь-яким чином можуть порушують права людини. Тому що не має

сенсу захищати права людини засобами, що також порушують права. Це суперечить самій суті демократичної держави, де не припустимі будь-які зазіхання на права людини.

Отже, люстрація не повинна замінити собою структурні реформи, спрямовані на зміцнення верховенства права та боротьбу з корупцією, однак може доповнити їх як надзвичайний захід самозахисту демократії у тій мірі, що вона поважає європейські стандарти в галузі прав людини та верховенства права.

Література

1. Звіт Венеціанської комісії щодо верховенства права від 28.03.2011 р. № 512/2009. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.venice.coe.int
2. Марцеляк О.В. Науково-правовий висновок щодо питань відповідальності суддів// Вісник кримінального судочинства. – 2015. – №2. – С. 2.
3. Висновок Венеціанської комісії (№ 788/2014) щодо Закону України «Про очищення влади» (люстрацію)» в Україні: Висновок Європейської комісії за демократію через право (Венеціанська комісія) від 16 грудня 2014 року № 788/2014. – CDL-AD(2014)044. – 22 с./ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.venice.coe.int

Йолтуховський В.В

Студент 3 курсу групи А.,Юридичного факультету Донецький національний університет ім. Василя Стуса

ПРОЦЕДУРИ ПОДАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗВЕРНЕНЬ ЗГІДНО З КОНВЕНЦІЄЮ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВНИХ СВОБОД ТА МІЖНАРОДНИМ ПАКТОМ ПРО ГРОМАДЯНСЬКІ ТА ПОЛІТИЧНІ ПРАВА

Згідно з ч.4 ст.55 Конституції України: "кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна". Серед таких міжнародних контрольних та правозахисних органів для громадян України найважливішими є Комітет ООН з прав людини та Європейський суд з прав людини. З огляду на це цікаво порівняти процедури індивідуальних звернень до

цих органів з метою визначення сильних та слабких сторін кожного з них.

Протягом багатьох років розгляд індивідуальних петицій здійснювала виключно Європейська комісія з прав людини та Європейський суд. Однак, на даному етапі Європейська конвенція вже не є єдиним засобом захисту людей, чії права порушені і які не змогли домогтись відновлення їх у своїй державі. Система індивідуальних подань є центральною у Страсбурзькому досвіді, в той час як у Женевському ця система відіграє менш важливу роль, оскільки акцент робиться на обов'язковому доданні звітів держав, аналіз яких є основною функцією для Комітету з прав людини. Міждержавні скарги можливі в обох системах. Однак, якщо держави — сторони Європейської конвенції зобов'язані визнати компетенцію страсбурзьких органів розглядати міждержавні скарги, то згідно з МПГПП механізм міждержавних скарг є факультативним.

Згідно з Факультативним протоколом, подання від індивідів можуть бути зареєстровані тільки тоді, коли вони містять скарги проти тих держав, які ратифікували і Пакт, і Факультативний протокол. Розгляд цих скарг підлягає виключно Комітетові з прав людини. Комітет якнайшвидше визначає прийнятність подання, після чого рішення про прийнятність та всі відповідні документи передаються державі-відповідачу. Держава повинна протягом шести місяців надати письмові пояснення Комітетові. Ці зауваження держави знову передаються авторові подання, який може надати додаткову інформацію протягом трьох тижнів. Комітет розглядає письмову інформацію обох сторін, формулює свої висновки щодо подання і передає їх авторові та державі-відповідачу. Комітет також має право проводити незалежне розслідування чи заслуховувати сторони. Остаточне рішення Комітету не є обов'язковим. Його сила полягає в міжнародному авторитеті самого Комітету, а також у зобов'язаннях держав, котрі ратифікували Пакт і Протокол.

Яким чином вирішується питання про недопустимість подання скарг до Страсбурга та Женеви одночасно? Ст.62 Європейської конвенції передбачає, що держави-сторони не можуть подавати звернення щодо спору, який виникає внаслідок тлумачення або застосування Євроконвенції, до інших міжнародних органів. Більш того, зазначається, що Європейський суд не розглядає індивідуальні заяви, якщо вони за своєю суттю розглядають питання, що вже було розглянуте судом або шляхом іншої процедури міжнародного розслідування чи врегулювання, і якщо вони не містять ніякої нової відповідної інформації.

Європейська конвенція (ст. 34) наділяє Європейський суд повноваженнями приймати заяви про порушення прав від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб, у той час як Комітет з прав людини може приймати подання тільки від осіб. В обох міжнародно-правових системах це має бути потерпіла особа.

Найважливіша відмінність стосовно прийняття заяв полягає в часових лімітах. Згідно зі ст.35 Євроконвенції Суд може прийняти заяву до розгляду тільки після використання всіх національних засобів захисту і впродовж шести місяців від дати прийняття остаточного рішення, в той час як часового бар'єру щодо процедури в Женеві немає.

Усні слухання та можливість незалежного розслідування — найважливіша риса страсбурзької системи. Факультативний протокол ані не дозволяє, ані не забороняє можливість їх, однак у випадку усних слухань додаткові видатки лягають на позивача, оскільки система ООН не передбачає, на відміну від Страсбурга, матеріальної допомоги.

Страсбурзька система передбачає можливість переговорів та мирного врегулювання спору між сторонами, в той час як Факультативний протокол не передбачає можливості дружнього врегулювання. Нарешті, якщо висновки Комітету розглядаються як рекомендації, то рішення Європейського суду є обов'язковим у міжнародному праві.

Реформа правозахисної системи Ради Європи націлена на подолання бюрократії та анахронізмів у цій системі, як показав час, після проведення такої реформи, привернула ще більше позивачів до Страсбурга.

Література

1. Конституція України Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України.- 1996.- №30.- Ст.141
2. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16 грудня 1966 року // http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_043
3. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року // http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_021
4. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18 грудня 1979 року // http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_207

5. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження і покарання від 10 грудня 1984 року // http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_085
6. Конвенція про захист прав людини та основних свобод від 4 листопада 1950 року // http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004
7. Deshko L. Structural Elements of International Legal Mechanisms for Ensuring The Everyone's Right to Seek Rights Protection in International Judicial Institutions or in the Relevant Bodies of International Organizations / L.N. Deshko // *Законіжизнь*. – 2013. – № 12/3. – С. 64-67.
8. Deshko L. Domestic remedies that have to be exhausted in Ukraine when everyone applying to international judicial institutions or to the relevant bodies of international organizations / L.N. Deshko // *Вестник Пермского университета*. – 2014. – №1. – С.332-336.

Кірда А. В.,

ФМТП 4-1, Київський національний торговельно-економічний
університет (м. Київ, Україна)

МОДЕРНІЗАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА ДО ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Нинішнє адміністративне право України знаходиться в періоді реформування.

Принципи європейського адміністративного права є одними із тих принципів, котрі доказують демократичність та моральні цінності органів державної влади країн ЄС, ці принципи є керівними у проведенні державно-правових реформ у країнах Центральної та Східної Європи, в тому числі і в Україні.

Велика кількість праць вчених вітчизняної науки присвячені саме цьому питанню. Серед них науковець В. В. Галуцько виділяє роботи таких авторів: В. Б. Авер'янова, О. Ф. Андрійко, Ю. П. Битяка, І. А. Грицяка, Л. Є. Кисіль, М. І. Козюбри, І. Б. Коліушка, В. К. Колпакова, І. О. Кресіної, Є. Б. Кубка, Р. О. Куйбіди, В. Я. Настюка, Ю. С. Педька, І. П. Голосніченка, П. М. Рабіновича, О. І. Харитонової, В. В. Цветкова, В. М. Шаповала, С. В. Шевчука, Ю. С. Шемшученка [1, с. 15]. Саме в роботах цих вчених розкриваються питання міжнародних шаблонів для проведення реформ .

В українській адміністративно-правовій літературі утверджено розуміння необхідності суттєвого перегляду переліку, змісту та значення принципів галузі адміністративного права з урахуванням сучасної практики правотворення в європейських країнах [1, с. 16]

Також існує значна кількість робіт вчених з Європи, котрі присвятили свої праці для освітлення питань міжнародних стандартів реформування тих чи інших галузей. Як приклад можна згадати роботи таких авторів як: Г. Бребана, Ж. Булуа, П. Дельвове, К. Демке, Г. Граббе, Ж. Гессе, Ж. Зіллера, Ф. Кардона, Г. Кітченберга, Ж.-М. Майота, К. Нілла, К. Ніццо, Ж. Олсена, Ж. Раза, В. Руша, М. Фромонта, Ж. Фурньє, Ю. Шварце, Р. М. Шевальє [1, с. 17].

В країнах ЄС протягом останнього десятиріччя було проведено велика кількість різноманітних науково-практичних конференцій та досліджень новітніх принципів та стандартів з приводу функціонування публічних адміністрацій. Та в ході цих досліджень було розроблено значну кількість інструкцій, щодо їх впровадження в адміністративний простір країн Євросоюзу. Та також було розкрито рекомендації для країн котрі хочуть вступити до ЄС, що звичайно має величезне та вирішальне значення для України.

Зараз в адміністративному праві виникла колосально важлива задача, котра пов'язана з проектуванням об'єкту системи принципів адміністративного права, котрі мають бути щонайбільш погоджені із завданнями сучасного адміністративного права, це забезпечення прав і свобод людини і громадянина, шляхом прямого втілювання законів та інших правових актів, та також шляхом їх об'єднання в відокремлений інститут адміністративного права та з подальшим розташуванням у межах Загального адміністративного права.

Сьогодні принципи адміністративного права поділяються на загальні, тобто на такі принципи, що визначені у Конституції України та в законах і такі принципи, що зображають будову правової системи та взагалі всю систему права.

До переліку таких принципів зазвичай відносяться: принцип верховенства права, принцип першості закону, принцип законності дій, принцип значимості прав і свобод людини і громадянина, принцип рівності громадян перед законом, принцип взаємо відповідальності держави та громадянина, принцип справедливості у відносинах між державою та людиною, та спеціальні принципи, що відображають специфічність та особливість адміністративно-правового регулювання суспільних відносин [2, с. 38].

З приводу формування спеціальних принципів адміністративного права, то варто зазначити, що саме ця система знаходиться під впливом та діянням безлічі факторів. Це значить, що в процесі опрацювання та підготовки системи принципів адміністративного права, влада має спиратись не лиш на правове минуле нашої держави, сьогоденне законодавство України чи на намічені цілі внутрішнього адміністративного права та також має спиратись на досвід та навички іноземних країн, зокрема країн ЄС у цій сфері.

У Законі України від 18.03.2004 р. «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» викладена Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу [4]. Вона визначає механізми досягнення Україною належності Копенгагенським та Мадридським критеріям, щодо отримання членства в Європейському Союзі. Цей механізм включає адаптацію законодавства, створення відповідних інституцій та деякі інші допоміжні заходи, які є необхідними для ефективного правотворення та правозастосування.

Ціллю пристосування українського законодавства до законодавства Європейського Союзу є осягнення належності правової системи України, тобто так званого *acquis communautaire*, і також із врахуванням критеріїв, котрі виставляються Європейським Союзом до тих країн, котрі прагнуть стати членами ЄС.

Acquis communautaire (*acquis*) - це правова система Європейського Союзу, яка охоплює акти законодавства Європейського Союзу (але не обмежується ними), прийняті в рамках Європейського співтовариства, спільної зовнішньої політики та політики безпеки і співпраці у сфері юстиції та внутрішніх справ [5].

Варто вказати, що зв'язок європейського права та внутрішнього права держав-членів Євросоюзу визначаються існуванням таких найважливіших принципів, а саме верховенства права ЄС над правом держав-членів ЄС; пряма дія європейського права; впровадження правових норм ЄС ввнутрішні системи права держав-членів ЄС та також принцип захисту прав, що реалізується судовими установами Євросоюзу. Усі згадані принципи щільно об'єднані один з одним.

Адміністративний простір Європейського Союзу був створений за підтримки механізму прецедентного права, котрим було сформовано основні принципи європейського адміністративного права

такі як: управління відповідно до закону; органи державної влади повинні вчинювати дії лише у відповідності до їх завдань; спроможність державних органів реалізовувати законодавство ЄС; принцип недискримінаційності; принцип пропорційності; судовий захист проти дій адміністративних органів; аргументування раціональності адміністративних рішень; нагляд за діяльністю адміністрації та право оспоровати адміністративні рішення в судових установах[5].

Оновлення законодавства України до законодавства ЄС є переважною складовою процесу вступу України до Європейського Союзу, що в свою чергу є найбільш значимим та важливим курсом зовнішньої політики України.

Адміністративне право Європейського Союзу несе надзвичайний авторитет для адміністративного права нашої країни. Це відчувається, перш за все, у перейнятті основоположних принципів демократичного врядування.

Підсумовуючи можна сказати, що пріоритетною ціллю України є вступ до Європейського Союзу. Щоб досягнути цієї мети потрібне обов'язкове виконання ряду вимог, котрі стоять перед всіма державами, що хочуть стати повноправними членами Європейського Союзу. Однією з вимог є питання щодо здійснення діяльності органів виконавчої влади на демократичних засадах під час взаємодії влади із громадянами в межах адміністративно-правових відносин.

Найважливішою вимогою є додержання принципів відкритості і прозорості в сфері державного управління.

Національне законодавство України, наполегливо впроваджує європейський стиль правового мислення та практику європейської правотворчої діяльності публічної адміністрації. Не має сумніву, що реалізація курсу на вступ до Європейського Союзу та оновлення адміністративного права до вимог законодавства Європейського союзу є позитивним для нашої держави.

Література

1. Адміністративне право України : [навчальний посібник] : [у 2-х томах] / [Галуцько В.В., Олефір В.І., Пихтін М.П. та ін] ; за заг. ред. В.В. Галуцька. - Херсон : ПАТ «Херсонська міська друкарня» 2011. - Т. 1 : Загальне адміністративне право. - 320 с.

2. Адміністративна юстиція України: проблеми теорії і практики. Настільна книга судді / за заг. ред. О.М. Пасенюка. - К. : Істина, 2007. - 608 с.
3. Пухтецька А. Європейські принципи адміністративного права / А.Пухтецька // Українське право. - 2006. - № 1. - С. 309-319.
4. Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» [Електронний ресурс] / Із змінами, внесеними згідно із Законами N 3668-VI (3668-17) від 08.07.2011/ Режим доступу до електронної бази: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>
5. European Principles for Public Administration, [Електронний ресурс] / Sigma Papers: № 27 Paris, OECD, 1998. Режим доступу до тексту: <http://www.oecd.org/site/sigma/publicationsdocuments/36972467.pdf>

Костюк Н.П.

ст. викладач кафедри права ВТЕІ КНТЕУ,
м. Вінниця, Україна

ЗАПОЗИЧЕННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ДІЯЛЬНОСТІ ПРЕФЕКТІВ ДЛЯ УКРАЇНИ

Децентралізація влади в Україні призвела до ратифікації низки міжнародних актів, в тому числі і Європейської хартії про місцеве самоврядування, запровадження якої має на меті створити конкурентоспроможну систему органів місцевого самоврядування, які будуть ефективно взаємодіяти з органами державної виконавчої влади в межах певної адміністративно-територіальної одиниці [1]. На прикладі європейських країн спробуємо дослідити організацію і побудову системи органів державної виконавчої влади і їх взаємозв'язок з органами місцевого самоврядування. Для того, щоб забезпечити якісну взаємодію органів державної влади і місцевого самоврядування у Франції передбачено посаду префекта.

Префект очолює департаменті має контролювати дотримання національних інтересів, сприяти здійсненню повноважень центральних органів державної влади[3]. Маючи повноваження по втіленню урядової політики в життя, здійсненню нагляду за виконанням нормативних актів центральної влади в департаменті, адміністративного контролю за діяльністю департаменту, префект, з одного боку, забезпечує представництво уряду на місцевому рівні, а, з іншого боку, є представником місцевого самоврядування перед урядом. На рівні

департаменту, який є другим рівнем адміністративно-територіального устрою, паралельно діють: префект - як орган державної влади, а також Генеральна Рада як орган місцевого самоврядування [4].

В Польщі посада префекта має назву «воєвода». На рівні воєводств створюються і діють державні адміністрації, які очолюють воєводи. При призначенні на посаду воєводи кандидат повинен відповідати наступним вимогам: мати диплом магістра, 3-річний стаж керівної роботи і незаплямовану ділову репутацію [5].

Воєвода здійснює повноваження щодо адаптації загальних цілей політики уряду до *місцевих умов*. Як польське, так і французьке законодавство передбачає контрольні повноваження префектів і можливість розпуску органів місцевого самоврядування у разі грубого порушення ними основного закону країни, іншого законодавства, а також, якщо вони не можуть забезпечити управління адміністративно-територіальною одиницею, від якої вони обиралися. З одного боку, це можливість контролю органів місцевого самоврядування, але, з іншого, чи не призведе запровадження такої норми в нашому законодавстві призупинення усіх актів місцевого самоврядування, які не будуть «подобатися» префектам, що негативно вплине на ефективність діяльності, як органів місцевого самоврядування, так і органів державної виконавчої влади.

Значна увага на сьогодні приділяється забезпеченню оптимального поєднання централізації та децентралізації у здійсненні державної влади. Шляхом децентралізації забезпечується цілісність держави з одночасним розширенням прав і обов'язків територій. Саме тому, необхідно провести розмежування і збалансування повноважень органів місцевого самоврядування і місцевих органів виконавчої влади. Окрім того, слід визначити систему місцевих органів виконавчої влади, їх взаємовідносини з Кабінетом Міністрів України та Президентом України, з центральними органами виконавчої влади. І надалі місцева державна адміністрація залишається «системою органів державної виконавчої влади», переважно на засадах подвійного підпорядкування цих органів. Це, з одного боку, централізує виконавчу владу і підпорядковує Президенту, що не відповідає його конституційному статусу, а, з іншого, дає підстави для уникнення відповідальності за невиконання повноважень.

З цією метою запропоновано законопроект «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)» 2015 р., відповідно у ст. 118 законопроекту Конституції передбачено замість місцевих державних адміністрацій запровадити посаду префекта. Законопроект, передбачає повноваження, організацію і порядок діяльності префектів.

Він поєднав досвід Франції, Польщі та інших європейських країн. Відповідно до нього український префект - це державний службовець, який не буде залежати від політичних сил, буде призначатися Президентом України за поданням Кабінету міністрів України. Його основними повноваженнями має стати: здійснення нагляду за додержанням Конституції та законів України органами місцевого самоврядування, координація діяльності територіальних органів центральної виконавчої влади та здійснення нагляду за додержанням ними Конституції та законів України, забезпечення виконання державних програм, спрямування та організація діяльності органів виконавчої влади на місцях і забезпечення їх взаємодії з органами місцевого самоврядування в умовах воєнного або надзвичайного стану, надзвичайної екологічної ситуації [2].

Децентралізація влади супроводжується збільшенням кількості рішень, які приймаються органами місцевого самоврядування, і отже – збільшенням ризику прийняття як незаконних, так і неефективних рішень. Саме тому запровадження посади префекта повинно завадити прийняттю таких рішень і має вплинути на скорочення роздутих штатів державних чиновників, які утримуються за рахунок державного бюджету. Європейська хартія місцевого самоврядування зазначає, що нагляд за дотриманням законності повинен бути домірним, для того щоб такий нагляд не обмежував ініціативи органів місцевого самоврядування [1].

Тільки адміністративний суд може анулювати акти органів місцевого самоврядування, а префект має спостерігати за тим, щоб такі акти були призупинені. Слід поєднати позитивний досвід Польщі і Франції щодо реформування і децентралізації органів державної виконавчої влади. Адаптувати законодавство цих країн відповідно до особливості побудови органів державної виконавчої влади в Україні, враховуючи реалії українського сьогодення. Органи місцевого самоврядування мають бути більш самостійними у вирішенні питань місцевого значення, в процесі децентралізації державної виконавчої влади, вони мають отримати низку повноважень для більш ефективного управління регіоном. Але це тривалий процес, який має відбуватися поступово, шляхом реорганізації не тільки органів державної виконавчої влади, а й системи органів місцевого самоврядування.

Література

1. Европейская хартия местного самоуправления [Электронный ресурс]: 15.10.1985, Страсбург, Совет Европы; подписана 06 ноября 1996 г., Ратифицирована Законом № 452/97-ВС от 15 июля 1997 г. – Режим доступа: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади): Проект Закону України від 1 лип. 2015 р. № 2217а [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55812
3. Система державного управління Республіки Франція: досвід для України / авт.-уклад. Л.А. Пустовойт; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка. – К.: НАДУ, 2010. – 56 с.
4. Адре Ж. Ш. Огляд місцевого самоврядування у Франції: пер. з фр. / Жан Шарль Адре. – К.: ПСП, 1994. – 132 с.
5. Ustawa o samorz ą dzie województwa z dnia 5 czerwca 1998 r. – Rešim dost ę p: www.sejm.gov.pl. 10. Ustawa o wojewódzie i administracji rz ą dowej w województwie z dnia 23 stycznia 2009 r. – Rešim dost ę p: www.sejm.gov.pl

Косяк Н. В.,

здобувач ступеня вищої освіти магістра факультету №2 Національної академії внутрішніх справ (м. Київ, Україна)

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СПІВПРАЦІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ ТА УКРАЇНИ У СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ

Сучасне суспільство створило низку документів щодо захисту прав людини, які були ухвалені на світовому, регіональному і державному рівнях. Серед них провідне місце посідає Статут Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН), в якому йдеться про повагу прав людини і основних свобод всіх без винятку рас, статей, мов і релігій. Спираючись на Статут ООН, Генеральна Асамблея ООН 10 грудня 1948 році в Паризькому палаці Шайо ухвалила Загальну декларацію прав людини (далі – ЗДПЛ) [1].

Саме цей документ підкреслює необхідність загальної поваги до прав і основних свобод людини й містить їх перелік. Декларація стала результатом післявоєнної співпраці, вираженням глобальних демократичних стандартів прав людини. Тут вперше сформульовано ті права, які повинна мати і має кожна людина. Декларацію перекладено 375 мовами й діалектами мов, тобто це «найбільше перекладений

документ». Вона мала рекомендаційний характер, містила 30 статей, зміст яких був уточнений і розвинутий через інституції міжнародних угод, регіональних та національних конституцій та законів.

Таким чином, Загальна декларація прав людини — рішення Генеральної Асамблеї ООН, яке є найавторитетнішим джерелом міжнародних норм у сфері прав людини.

Принцип поваги і захисту прав людини це один з визнаних лише в сучасну епоху основних принципів міжнародного права. Реальне міжнародне співробітництво у сфері сприяння загальній повазі та дотриманню прав людини почалось після створення ООН. У Статуті ООН закріплений принцип загальної поваги прав людини й основних свобод. Більш детально цей принцип висвітлюється у Декларації про принципи міжнародного права, Заключному акті НБСЄ, а також у Загальній декларації прав людини 1948 року, міжнародних пактах про права людини 1966 року тощо [2].

Загальна декларація прав людини не є юридично обов'язковою, але вона вплинула на більшість національних конституцій, починаючи з 1948 року та служить основою для зростаючого числа національних законів, міжнародного права, законів і договорів, а також для зростаючого числа регіональних і субнаціональних та національних інститутів захисту і заохочення прав людини.

З метою деталізації закріплених у ЗДПЛ положень було згодом розроблено і прийнято низку інших міжнародно-правових актів ООН, а саме:

- Конвенція щодо попередження та покаранню злочину геноциду, 1948 рік
- Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, 1966 рік
- Договір про нерозповсюдження ядерної зброї, схвалений і відкритий для підписання в 1968 році
- Конвенція про права дитини, 1989 рік
- Рамкова конвенція ООН про зміну клімату, 1992 рік
- Кіотський протокол, прийнятий в 1997 році, відкритий для підписання в 1998 році
- Декларація тисячоліття 2000 рік тощо.

Україна є стороною всіх основних конвенцій ООН та більшості інших багатосторонніх документів у сфері прав людини, і міжнародне право у цій сфері є невід'ємною частиною її законодавства. Україна регулярно звітує конвенційним органам ООН про забезпечення прав людини та оголосила відкрите запрошення спеціальним процедурам Ради ООН з прав людини до здійснення візитів в країну. Україна успішно пройшла процедуру Універсального періодичного огляду Ради

ООН прав людини. Кожен Уряд України вважає виконання її міжнародних зобов'язань і дотримання міжнародного права своїм найголовнішим пріоритетом.

ООН і Уряд України обговорюють та попередньо узгоджують потенційні сфери партнерства, які включають: захист прав та свобод людей, стале економічне зростання і подолання бідності, соціальний розвиток та інше.

ООН підтримувала країни з метою забезпечення обізнаності людей щодо їх прав, зокрема правами на соціальну справедливість, охорону здоров'я та освіти. ООН забезпечує підвищення обізнаності надаючи підтримку Урядові України та громадянському суспільству у заходах, спрямованих на підвищення обізнаності щодо прав і користування правами, а також у моніторингу, імплементації та забезпеченні виконання численних конвенцій з прав людини.

Згідно статті 9 Конституції України «Чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства і застосовуються у порядку, передбаченому для норм національного законодавства» [3]. Міжнародні документи ООН в галузі прав людини, адресовані державам, зобов'язують країни дотримуватися викладених в них принципів та положень після підписання означених документів. Більшість з них не містять чітко встановлених термінів для виконання та мають рекомендаційний характер. У силу цієї специфіки успішність виконання державами-учасниками вимог того чи іншого документу ООН оцінюється не за кінцевим результатом, а за показниками, що фіксують прогрес у досягненні мети. Одним з таких показників є повнота імплементації вимог міжнародного права, викладених в документах ООН – конвенціях, деклараціях та рішеннях комітетів.

ООН має кілька десятиріч досвіду надання технічної допомоги з питань врядування, особливо в контексті прав людини. ООН також обізнана з потребами осіб, які є вразливими через їх соціально-економічний, правовий або інший статус. У свою чергу, належне врядування визнано важливою частиною зусиль Уряду України у сфері подолання бідності, захисту прав людини, економічного зростання та охорони навколишнього середовища і, в тому числі, допомоги у напрямках розвитку за всіма сферами партнерства.

Вважаємо, що забезпечення дотримання прав людини та зміцнення національних механізмів України щодо реалізації положень міжнародних конвенцій, які підписано й ратифіковано, залишається одним з пріоритетних напрямів міжнародного співробітництва.

Література

1. Загальна декларація прав людини : від 10 грудня 1948 р. // Офіційний портал Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015
2. Пронюк Н. В. Сучасне міжнародне право : навч. посіб. / Н. В. Пронюк. – 2-е вид., змін. та допов. – К. : КНТ, 2010. – 344 с.
3. Конституція України 1996 року // Офіційний портал Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

Лукиянчук К.А.,

студентка 2 курса, Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского», Киев, Украина

Мищенко А.Ю.,

студентка 2 курса, Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского», Киев, Украина

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ БРАКА С ИНОСТРАНЦЕМ В НЕКОТОРЫХ ЕВРОПЕЙСКИХ И МУСУЛЬМАНСКИХ СТРАНАХ

В последние годы в мире практика заключения браков между гражданами разных государств получает все большее распространение. При этом порядок заключения брака (в особенности с гражданами других государств) в государствах с различными правовыми системами (в частности, европейских и мусульманских) может сильно отличаться.

Законодательство многих государств мира под браком понимает юридически оформленное проживание (семейный союз) двоих лиц, достигших определенного возраста (как правило, старше 18 лет). Например, в Украине «брак – это семейный союз мужчины и женщины зарегистрированный в органе государственной регистрации актов гражданского состояния» (ст. 21 Семейного кодекса Украины) [1].

Рассмотрим правовое регулирование брака с иностранцем на примере некоторых европейских и мусульманских стран (в частности, Нидерландов, Испании, Ирака и Турции).

В Нидерландах юридически разрешены такие виды гражданского брака: классический (в брак вступают мужчина и женщина) и

однополоый (между мужчинами или между женщинами). Вступать в брак могут только лица старше 18 лет. Раньше могут вступать только беременные женщины или женщины с ребенком, если они достигли 15 лет. Как и во многих государствах, в Нидерландах запрещены браки между родственниками [2, ст. 29].

У граждан, которые вступили в однополый брак, в основном такие же права и обязательства, как и у супругов в классическом браке. Ограничения существуют только в праве усыновления детей и в признании такого брака на территории других государств, поскольку в большинстве стран запрещен этот тип брака. На данный момент однополые браки признаются в 21 государстве мира: Нидерланды, Бельгия, Испания, Канада, ЮАР, Норвегия, Швеция, Португалия, Исландия, Аргентина, Дания, Бразилия, Франция, Уругвай, Новая Зеландия, Великобритания (Англия, Уэльс, Шотландия), США, Ирландия, Колумбия, Финляндия. В Украине по состоянию на сегодняшний день однополые браки не разрешены законом, поскольку брак может быть заключен только между мужчиной и женщиной (ст. 21, 22, 24, 25, 28, 40 и др. Семейного кодекса Украины) [1].

В Нидерландах разрешено заключать браки с иностранцем. Для заключения такого брака необходимо, чтобы один из будущих супругов имел гражданство Нидерландов. Для этого сначала подается заявление в муниципалитет и берётся форма для подтверждения того, что брак не фиктивный. Затем подается ряд документов будущего супруга иностранца, и заключается официальный брак.

Брак с гражданином Нидерландов даёт возможность получения гражданства Нидерландов в более короткие сроки (3 года вместо 5) и возможность покинуть страну на протяжении срока проживания.

В Испании наравне с официально оформленным браком признается и церковный брак. Официальный брак может быть оформлен судьей или мэром. При заключении церковного брака, кроме церковного оформления, нужно подписать официальный документ от мэрии. Вступать в брак в Испании разрешается с 16 лет. При заключении брака лицо получает вид на жительство и через год может получить гражданство Испании.

Браки, заключенные в других государствах, признаются во многих странах мира, как правило, при условии соблюдения материальных и формальных условий вступления в брак, предусмотренных в семейном законодательстве государства, где заключается брак, и/или государстве (государствах), гражданами которого (которых) являются супруги. Брак, заключенный в одном государстве в соответствии с законом места его заключения, может быть не признан в другом государстве (такой брак

называют «хромающим браком»).

К сожалению, правовая база брака в мусульманских странах недостаточно урегулирована на законодательном уровне. Она базируется преимущественно на Коране и Сунне – основополагающих источниках мусульманского права.

Мусульманские браки считаются одними из самых прочных, особенно если сравнивать их с браками в современной Европе. Это предопределено рядом факторов.

Во-первых, основой мусульманского брака является образ жизни и уникальная группа моральных ценностей. Это позволяет добиться полного взаимопонимания между мужчиной и женщиной, даже если они из разных социальных классов, у них приблизительно одинаковый взгляд на мир.

Во-вторых, в данных государствах женщина всецело уважает и ценит своего мужа, практически благоговея перед ним.

В мусульманских странах широко распространены полигамные браки или, как их ещё называют, многоженство (вид брака при котором у мужчины больше одной законной супруги). Полигамный брак предусмотрен в суре 4:3 Корана: «...женитесь, на тех, что приятны вам, женщинах – и двух, и трех, и четырех». В Ираке для заключения такого брака нужно обязательно получение специального документа. Этот документ выдается только при условии полного финансового обеспечения мужчиной всех своих жен. Полигамные браки признают Великобритания, Норвегия и Австралия, если они были заключены в стране, где данный тип брака разрешён. Также полигамия разрешена в ряде мусульманских государств Азии и Африки (Бахрейн, Йемен, Катар, Ливан, ОАЭ, Саудовская Аравия, Афганистан, Бангладеш, Мальдивы, Алжир, Египет и некоторых других) [3]. В Украине многоженство запрещено законом (ст. 25 и 39 Семейного кодекса Украины) [1].

Поскольку Ирак – государство с мусульманским устоем жизни, там присутствует только церковный тип брака, и только он признается законом. В случае многоженства брак заключается отдельно с каждой женой. В такой семье у мужа и у каждой жены будут свои права и обязательства.

В Ираке браки с иностранцами разрешены как мужчинам, так и женщинам. При заключении брака с гражданином Ирака женщина автоматически получает гражданство, в то время как мужчина для получения гражданства должен прожить в Ираке 10 лет (если он араб) или 20 лет (если он другой национальности). Ребенок, рожденный от брака с иностранцем, получает гражданство автоматически [4, ст. 18].

Брак с иностранцем для женщины в мусульманских странах является чем-то удивительным, поскольку в большинстве мусульманских стран браки женщин-мусульманок с иностранцем не допускаются (например, в Алжире), а некоторых из них даже являются уголовно наказуемыми.

Турция является примером европеизированного мусульманского государства. В ней брак регулируется семейным законодательством, но некоторые граждане живут в основном по Корану. В Турции запрещена полигамия, но мужчины всё равно заключают браки со многими женщинами, оформляя один брак официально (в государственных органах), а другие – только религиозным путем. При этом юридическую силу в Турции имеет только брак, заключенный в государственных учреждениях.

На сегодняшний день минимальный возраст для заключения брака в Турции 17 лет, но распространённые случаи вступления в брак девочек с 13-14 лет, особенно в деревнях. Также в Турции разрешены браки между двоюродными братьями и сёстрами. Разведённая женщина может вступить в брак только через 300 дней после судебного решения о разводе. Для получения гражданства Турции в случае брака необходимо проживание в браке три и более года с правом выезда за границу.

Согласно ст. 1 Конвенции о гражданстве замужней женщины от 20.02.1957 г: «ни заключение, ни расторжение брака между кем-либо из его граждан и иностранцем, ни перемена гражданства мужем во время существования брачного союза не будут отражаться автоматически на гражданстве жены» [5, с. 244]. Аналогичные по содержанию норма содержатся в ч. 1 ст. 9 Конвенции о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин от 18.12.1979 г. и подп. d ст. 4 Европейской конвенции о гражданстве от 06.11.1997 г. Однако по законодательству некоторых мусульманских стран (например, Нигерии, Ирака) заключение брака между женщиной-иностранкой и мужчиной-гражданином приводит к автоматическому предоставлению женщине гражданства мужа (принцип «жена следует гожданству мужа»). В Бразилии также практикуется автоматическое получение гражданства при заключении брака с гражданином Бразилии, но для получения гражданства будущим супругам нужно прожить год вместе, чтобы пройти проверку на фиктивность брака и заключить брак только на территории Бразилии.

Согласно ст. 2 Конвенции о гражданстве замужней женщины замужняя женщина имеет право на своё собственное гражданство: «ни добровольное приобретение кем-либо из его граждан гражданства

какого-либо другого государства, ни отказ кого-либо из его граждан от своего гражданства не будут препятствовать сохранению своего гражданства женой этого гражданина» [5, с. 244].

Таким образом, проанализировав тенденции правового регулирования заключения брака в некоторых европейских и мусульманских государствах, можно сделать следующие выводы.

Во-первых, в европейских государствах возраст, с которого возможно вступление в брак, выше, чем в мусульманских. При этом, в некоторых из мусульманских стран брачный возраст для женщин значительно ниже, чем для мужчин.

Во-вторых, в европейских государствах признается, как правило, только брак, зарегистрированный в государственных органах, в то время как в мусульманских государствах чаще имеет большее юридическое значение церковный брак.

В-третьих, гражданство в европейских государствах для мужчины в результате брака получить гораздо проще, чем в мусульманских странах, а для женщины ситуация обратная, так как для получения гражданства в мусульманских странах ей просто нужно выйти замуж за гражданина этого государства.

Литература

1. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. № 2947-III // Відомості Верховної Ради України, 2002 р., № 21-22, ст. 135; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2947-14/paran1518#n1518>
2. Гражданский кодекс Нидерландов Книга 10 // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://pravo.hse.ru/intprilaw/doc/041002>
3. Ирисбаев Т. Правовой статус полигамных браков в странах мира / Т. Ирисбаев // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://talgat-irisbaev.livejournal.com/2093.html>
4. Конституция Ирака // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.worldislamlaw.ru/?p=757>
5. Конвенция о гражданстве замужней женщины от 20 февраля 1957 г. // Действующее международное право: В 3-х томах. / Сост. Ю. М. Колосов и Э. С. Кривчикова. Том 1. – М. : Издательство Московского независимого института международного права, 1996. – С. 243–247.

Мігалі Н.І.,

студентка 1 курсу навчання освітнього ступеня магістра кафедри міжнародного права Київського національного торговельно-економічного університету м. Київ, Україна

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ У РАМКАХ РАДИ ЄВРОПИ

Питання прав і свобод людини на сьогодні є одним з найважливіших проблем внутрішньої та зовнішньої політики усіх держав світової спільноти [5; 6]. Забезпечення прав і свобод, їх практична реалізація є тим критерієм, за яким оцінюється рівень демократичного розвитку будь-якої держави та суспільства в цілому.

На європейському континенті існує багато демократичних інституції, які опікуються проблемами прав людини у тій чи іншій мірі, однак, саме в рамках Ради Європи створювалась та розвивалась європейська система захисту прав людини. Вона є провідною організацією, що за роки своєї діяльності довела можливість розробки та запровадження в Європі стандартів прав людини, дієвих та ефективних механізмів їх імплементації та контролю за виконання державами взятих на себе зобов'язань у сфері захисту прав людини.

В рамках Ради Європи було прийнято найвідоміші міжнародні договори у сфері захисту прав людини, які складають основу європейської системи захисту прав людини, зокрема: Європейську конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод; Європейську соціальну хартію; Європейську конвенцію про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню; Рамкову конвенцію про захист національних меншин та інші. В цілому, більш ніж половина багатосторонніх договорів, прийнятих Радою Європи на сьогодні, присвячена захисту прав.

Головним інструментом європейської системи захисту прав людини вважається Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод [2]. Зазначена Конвенція була прийнята у 1950 році і стала першим в історії міжнародного права, міжнародним договором в сфері захисту прав людини, який закріпив не тільки перелік фундаментальних прав та свобод людини, але й передбачив ефективний контрольний механізм захисту прав, закріплених в ньому. Тому її цінність є не стільки у фіксації прав та свобод, скільки у створенні механізму їх імплементації, сутність якого полягає у виникненні на європейському просторі особливого органу – Європейського Суду з прав людини.

Ратифікація Україною 17 червня 1997 року Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод стала важливим етапом на шляху входження нашої держави у європейський політико-правовий простір та створило принципово нову ситуацію щодо забезпечення в державі прав та свобод людини. З ратифікацією було відкрито для кожної особи, що знаходиться під юрисдикцією України, можливість звертатися за захистом своїх прав до Європейського суду з прав людини. Україна зобов'язалась привести національне законодавство та практику у відповідність зі стандартами Конвенції та виправляти будь-які порушення, які буде встановлено, враховуючи обов'язковість рішень Європейського суду для сторін у справах.

Застосування Конвенції можна розглядати з різних ракурсів: з погляду використання положень Конвенції судами у своїй діяльності та при винесенні судових рішень.

Що стосується дотримання положень Конвенції у процесі здійснення правосуддя, то, за даними Європейського суду з прав людини, Україна продовжує лідувати серед країн з найбільшою кількістю звернень [3].

Проаналізувавши Єдиний державний реєстр судових рішень, можна констатувати підвищення ролі Конвенції в геометричній прогресії. Так, порівняно з 2011 роком (було прийнято 2 424 рішення), кількість рішень суду, які ґрунтуються на положеннях Конвенції, збільшилася таким чином: у 2012 р. — на 162 % (3 923 рішення), у 2013 р. — 274 % (6 650 рішень), у 2014 р. — 322 % (7 807 рішень) та у 2015 р. — на 455 % (9 202 рішення).

Доволі часто, обґрунтовуючи свою правову позицію, судді використовують норми Конвенції. Однак їх рідко застосовують як норми прямої дії. Конвенція відіграє визначальну роль лише тоді, коли прийняття рішення пов'язане з резонансною справою або відсутністю правового регулювання тієї чи іншої сфери суспільних відносин.

Величезна кількість рішень Європейського суду проти України, просто не виконується. Це стосується не тільки виплати компенсації після встановлення порушення права, а також й усунення причин та умов, що передували такому порушенню. Це свідчить про масштабні проблеми імплементації саме, механізму захисту на національному рівні.

З метою усунення цієї тенденції, Рада Європи надає підтримку Україні у процесі виконання завдань, спрямованих, зокрема, на проведення внутрішніх реформ у ключових сферах.

Співпраця здійснюється на підставі Планів дій. Плани дій Ради Європи впроваджуються починаючи з 2005 р. Реалізація Планів дій

сприяє виконанню Україною її статутних та індивідуальних зобов'язань як держави-члена Ради Європи та передбачає пакет пріоритетних заходів з адаптації українського законодавства, інститутів та практики до європейських стандартів щодо прав людини, верховенства права і демократії. Це стосується, зокрема, забезпечення вільних і справедливих виборів, реформування судової влади, боротьбу з корупцією, протидію легалізації коштів отриманих злочинним шляхом, а також свободу вираження поглядів та посилення соціальних гарантій. Виконання планів підлягає періодичному спільному моніторингу з боку Ради Європи і органів державної влади України з метою оцінки ефективності затверджених проектів, досягнень і результатів, а також включення, за згодою сторін, інших проектів.

Стратегічними напрямками у рамках Планів дій визначено:

- заходи у галузі прав людини, спрямовані на вирішення певних ключових питань, визначених як пріоритетні контрольними органами Ради Європи і рішеннями Європейського суду з прав людини, та на посилення захисту прав людини і більш ефективного виконання судових рішень;

- заходи у галузі верховенства права, спрямовані на розвиток демократичних інститутів і процедур на національному, регіональному та місцевому рівнях;

- заходи у галузі демократії, спрямовані на зміцнення демократичних інститутів на національному, регіональному та місцевому рівнях, на поширення культури демократії, на розвиток соціальної єдності, підвищення терпимості та розширення участі ключових соціальних та громадських партнерів у процесі прийняття рішень.

Плани дій охоплювали періоди: 2005-2008 рр. (17,3 млн. євро), 2008-2011 рр. (25 млн. євро) та 2011–2014 рр. (23, 9 млн. євро).

18 березня 2015 року відбулася презентація Плану дій Ради Європи для України на 2015-2017 роки (загальний бюджет – 45 млн. євро)[4]. Основними пріоритетами Плану дій на 2015-2017 рр. є конституційна реформа та функціонування демократичних інститутів, судова реформа, демократичне управління, права людини та протидія економічним злочинам.

Виходячи із цього, можна зауважити що, членство України у Раді Європи є важливим чинником інтеграції країни у єдиний європейський простір шляхом приведення національного законодавства у відповідність до норм і стандартів організації. Сучасний стан захисту громадянських прав людини в Україні у рамках Ради Європи можна охарактеризувати позитивно, однак система захисту громадянських

прав людини в Україні, потребує певного вдосконалення відповідно до рекомендацій Ради Європи з метою забезпечення її повної відповідності міжнародним стандартам з прав людини. Усунення зазначених проблем має сприяти виконання Плану дій Ради Європи для України на 2015-2017 рр.

Література

1. Україна в міжнародній системі захисту прав людини: Теорія і практика [Текст] / М. М. Антонович . – Б.м. Києво-Могилянська акад., 2007 . – 383 с.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
3. Рішення щодо України, винесені Європейським судом з прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.minjust.gov.ua/9329>.
4. План дій Ради Європи для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247746702&cat_id=247746541.
5. Deshko L., Berko A. Theconceptofthehumanrighttolegalprotection/ L.N. Deshko, A.O. Berko // National Law Journal: theory and practice. – 2014. – №6. – P. 42-44.
6. Deshko L. Berko A. Key features of the concepts “legal protection” and “legal security” / L.N. Deshko, A.O. Berko // Legea și viața. – 2014. – №12/2. – С. 35-38.

Скляр О. І.,

здобувач ступеня вищої освіти магістра факультету №2
Національної академії внутрішніх справ (м. Київ, Україна)

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ СТАНДАРТІВ НАТО В УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Пріоритетним національним інтересом України у сфері зовнішньополітичної діяльності у 2014 та наступних роках є дальший розвиток відносин стратегічного партнерства України з США, ЄС та НАТО згідно рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28.08.2014 «Про невідкладні заходи щодо захисту України та зміцнення її обороноздатності» [1].

Наразі співпраця України з Альянсом розглядається як ефективний механізм для змін суспільства, поглиблення демократизації, забезпечення прав і свобод громадян, свободи засобів масової інформації, верховенства права.

З військової точки зору, НАТО сьогодні – це передові військові економіки світу, новітнє озброєння, впровадження інноваційних технологій в оборону, розвинутий військово-промисловий комплекс, високий рівень бойової готовності збройних сил, всебічне соціальне забезпечення військовослужбовців.

З 2014 року НАТО надали Україні таких преференцій які ніколи не мала, і не має жодна країна, що не належить до складу Альянсу. За цей період було започатковано 6 нових трастових фондів для України у таких важливих сферах як сектору безпеки і оборони.

В ході останнього саміту НАТО у Варшаві 09 липня 2016 року затверджено 40 напрямків взаємодії, новий механізм координації допомоги від НАТО та країн-членів, безпосередня робота радників з Альянсу в Генштабі, в Міноборони та в інших відомствах, спільна розробка і проведення реформ, яке гарантувало б, що ті відбуваються за стандартами Альянсу [2].

Поєднання потужної політичної підтримки НАТО суверенітету України і територіальної цілісності, та не менш потужної практичної взаємодії є реальними діями по наближенню України до стандартів Альянсу.

Сьогодні Україна активно впроваджує стандарти НАТО. Міністр оборони С. Полторак у листопаді 2015 року затвердив План виконання основних заходів щодо переходу Збройних Сил України на стандарти НАТО, який містить конкретні заходи з чіткими термінами їх виконання на період до 2020 року.

Крім того, на сайті Міністерства оборони зазначено, що в Збройних силах вже впроваджені 115 стандартів НАТО, на основі яких розроблені 64 національні та військові керівні документи. Також розроблено перелік з 402 стандартів НАТО, які потребують першочергового впровадження [3].

Стандарт НАТО – «Угода по стандартизації» (Standardization Agreement) це міжнародний договір, який регламентує загальні правила, визначає спільний порядок дій, закріплює єдину термінологію і встановлює умови уніфікації технічних процесів, а також озброєння і військової техніки, іншої матеріальної частини збройних сил Альянсу і країн-партнерів [4].

Стандарти НАТО умовно розподіляють на адміністративні, оперативні і матеріально-технічні. Адміністративні стандарти

визначають процеси управління та обміну інформацією, порядок роботи з документацією. Оперативні стандарти спрямовані на оперативне планування застосування військ. Матеріально-технічні стандарти – визначають єдині вимоги до озброєння та військової техніки союзників, управління життєвим циклом, а також кодифікації предметів забезпечення.

Конференція національних директорів з озброєння (Conference of National Armaments Directors CNAD) – є вищим орган НАТО, який визначає політику в галузі озброєння, в тому числі в питаннях стандартизації. Під її керівництвом розгорнуто широку структуру робочих груп і підгруп, різних комітетів, на постійній основі, які в свою чергу враховуючи новітні технології, отриманий Альянсом досвід, аналізують, уточнюють і розробляють стандарти НАТО.

Країна-член НАТО має і свою власну національну систему стандартизації. У середині кожної країни є свої національні стандарти. Але при діях у складі контингенту НАТО вони керуються загальними стандартами. Саме тому питання взаємосумісності є дуже важливими. Є відкриті та «закриті» стандарти НАТО:

Відкриті – викладені на офіційному сайті НАТО (близько 2/3 від усієї кількості). Після реєстрації їх можна отримати та працювати з ними.

Закриті (мають гриф таємності) можна замовити через Головне управління військового співробітництва та миротворчих операцій Генерального штабу Збройних сил України, в установленому порядку. У його структурі є Бюро обліку стандартів НАТО, в якому можна перевірити наявність в Україні стандарту, що зацікавив. Якщо такий стандарт відсутній, то через штаб-квартиру НАТО направляється запит. Рішення приймають на засіданні одного з комітетів НАТО[5].

Кожен стандарт проходить процедуру імплементації. Документ, як міжнародний договір, ретельно вивчається, порівнюється з національними стандартами в цій сфері. Після детального аналізу, приймається рішення про приєднання до нього в повному обсязі, або тільки в частині окремих вимог. Після цього, в штаб-квартиру НАТО направляється лист з повідомленням про наміри приєднатися до цікавого для нас стандарту в повному обсязі або в частині його вимог.

Для впровадження стандартів в національну систему стандартизації України є два основні шляхи:

- Розробка свого документу за встановленою процедурою, аналога конкретного стандарту.

- Прийняти натівський документ в повному обсязі та присвоїти йому національні реквізити, (метод обкладинки). Після цього необхідно

проінформувати Офіс стандартів НАТО (NATO Standardization Office-NSO), що на підставі стандарту НАТО, нами розроблений документ, якому присвоєно певний код, і він включений в українську систему кодифікації.

Зараз в Україні прийнято вже багато таких документів. Реформування армії за стандартами НАТО – це процес, в результаті якого буде зростати боєздатність наших збройних сил, а з ним і обороноздатність всієї країни.

Література

1. Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28.08.2014 №п0011525-14"Про невідкладні заходи щодо захисту України та зміцнення її обороноздатності" Рішення введено в дію Указом Президента № 744/2014 від 24.09.2014// Офіційний портал Верховної Ради України. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу:<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/n0011525-14> .
2. Офіційний портал Верховної Ради України. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>.
3. Офіційний сайт Міністерства оборони України. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу:<http://www.mil.gov.ua/>.
4. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua>.
5. Офіційний сайт НАТО — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nato.int/>.

Скоропад Т.І.,

студентка факультету міжнародної торгівлі та права
Київського національного торговельно-економічного університету
1 курсу, група 10м

ЩОДО ОСНОВНИХ МЕТОДІВ УСУНЕННЯ КОНКУРЕНЦІЇ ПОДАТКОВИХ ЮРИСДИКЦІЙ ДЕРЖАВ

Кожна суверенна держава в межах своїх національних кордонів володіє повним та неподільним правом встановлення та застосування будь-яких законів та норм, що визначають правила поведінки фізичних та юридичних осіб. Структура системи оподаткування, розміри податкових платежів, порядок їх справляння визначається кожною державою самостійно і є обов'язковою для виконання на всій її території.

Податкову юрисдикцію визначають як право держави, що ґрунтується на її суверенітеті, регулювати податкові відносини, шляхом прийняття нормативних актів, обов'язкових на всій її території і визначати кола осіб, що підлягають оподаткуванню в цій державі та справляти податки з цих осіб. Наявність суверенітету держави та існування принципу невтручання у внутрішні справи держави (п.7 ст. 2 Статуту ООН) викликає конкуренцію податкових юрисдикцій держав [1]. Повністю вирішити проблему конкуренції як податкової, так і будь-якої іншої юрисдикції держави на сучасному етапі неможливо. Тому необхідно визначити основні методи усунення такої конкуренції між податковими юрисдикціями держав.

Слід зауважити, що податкова конкуренція являє собою міждержавну і/або міжрегіональну боротьбу за економічні вигоди і зростання податкової бази, шляхом створення привабливих умов оподаткування для фізичних і юридичних осіб іноземного походження і/або переманювання платників податків з інших територій своєї держави, зокрема, підприємств транснаціональних корпорацій і концернів [2].

Виділяють дві основні групи засобів усунення конкуренції податкових юрисдикцій держав: національно-правові і міжнародно-правові. Такий поділ обумовлений відмінностями предметів правового регулювання. Якщо у першому випадку йдеться про внутрішньодержавні правовідносини між державою і платником податків, то в другому випадку йдеться про міжнародні відносини в сфері оподаткування. Можлива також і класифікація за кількістю сторін: односторонні (використання методу кредиту у національному законодавстві окремою державою), двосторонні (укладення двосторонньої угоди про уникнення подвійного оподаткування), багатосторонні (механізми співпраці з податкових питань в рамках інтеграційних об'єднань). У наукових колах найбільш поширеною стала перша класифікація способів усунення відповідної конкуренції.

Національно-правові методи усунення конкуренції податкових юрисдикцій держав можуть використовуватись в практиці окремих держав, причому вони можуть застосовуватись лише до резидентів. До них відносяться, наприклад, метод звільнення та метод кредиту, що широко використовуються в податкових законодавствах держав світу. За їх допомогою країна надає платнику податків можливість врахувати податкові платежі, які були здійснені на користь іншої юрисдикції. Держава може наважитись на подібні кроки у випадку, наприклад, необхідності створення податкових стимулів для національних суб'єктів господарювання, що здійснюють експортні операції. Тому односторонні

дії держав, спрямовані на розмежування податкових юрисдикцій, є менш ефективними і вигідними для інших держав, аніж дво- чи багатосторонні.

Група міжнародно-правових засобів усунення конкуренції податкових юрисдикцій держав включає в себе насамперед гармонізацію податкових систем та укладення міжнародних договорів, що регулюють податкові питання.

Гармонізацію розуміють як однобічний процес наближення (тобто приведення у відповідність) з боку країни її національного законодавства в цілому, чи окремих галузей права зокрема, до законодавства ЄС або до міжнародного права. Узгодження національних законодавств (гармонізація *lato sensu*) у більшій мірі здійснюється державами саме за допомогою міжнародних організацій.

Оскільки запровадження державами єдиних підходів у сфері оподаткування фактично забезпечує створення узгодженого механізму розмежування податкових юрисдикцій держав на міжнародно-правовому рівні, гармонізацію можна розглядати як спосіб усунення конкуренції податкових юрисдикцій держав. Також слід зазначити, що саме явище податкової конкуренції в основному породжується неоднорідністю підходів до питань регулювання податкових відносин з іноземним елементом (наприклад, оподаткування за суб'єктом та за об'єктом у різних податкових юрисдикціях).

Одним з найяскравіших прикладів ефективної боротьби з негативними аспектами явища податкової конкуренції може слугувати ЄС як інтеграційне об'єднання. Ще на перших етапах його розвитку вирішення проблеми податкових бар'єрів при перетинанні кордонів для товарів і послуг країн-членів вимагало гармонізації національного законодавства та створення інтеграційної правової бази насамперед в сфері непрямого оподаткування. Зрозуміло, що в рамках подібних інтеграційних об'єднань надзвичайно важливими засобами забезпечення зближення національних правових систем є їх рішення, які приймаються компетентними органами управління. Так, наприклад, 1 грудня 1997 р. Радою міністрів фінансів та економіки ЄС (ЕКОФІН) був прийнятий Кодекс поведінки щодо оподаткування підприємницької діяльності (*Code of Conduct for business taxation*), який є документом рекомендаційного характеру і покликаний був забезпечити уникнення конфлікту податкових юрисдикцій країн-членів ЄС у відповідній сфері.

Поряд з гармонізацією національних податкових систем, важливим методом протидії описуваному явищу є укладення міжнародних угод, які безпосередньо регулюють податкові питання. Основна відмінність зазначених методів полягає в тому, що гармонізація являє собою процес

одностороннього приведення національного законодавства у відповідність з певними стандартами, а укладення міжнародного договору – це процес наближення національного законодавства різних країн у певній сфері з метою подолання існуючих між ними колізій через встановлення спільних правил та досягнення взаємовигідного компромісу.

Науковці виділяють такі переваги використання механізму податкових угод в порівнянні з національним законодавством у випадку усунення існуючих протиріч у сфері оподаткування між різними державами: 1) кожна податкова угода дозволяє конкретно визначити податковий статус особи, що перешкоджає виникненню надлишкового податкового тягара; 2) більша вигода для держави, яка при укладенні податкової угоди отримує можливість забезпечити кращий захист товарів та капіталу, створити сприятливіший режим для інвестицій і надати державі можливість виходити на нові ринки збуту товарів та сировини; 3) у змісті податкових угод чітко простежується визначеність і передбачуваність, необхідні для уточнення податкової юрисдикції, і завдяки цьому відбувається очевидне згладжування «гострих кутів», які загрожують платникові податків, що працює в державах із різноманітними податковими приписами; 4) процес обміну інформацією між державами-партнерами, що передбачається угодами, сприяє вдосконаленню практики правозастосування положень внутрішньодержавного законодавства. Також міжнародні податкові угоди не створюють нових податкових законів, проте спрямовані на забезпечення більш «м'якого» і надійного стикування податкових юрисдикцій держав між собою [3].

Таким чином, конкуренція податкових юрисдикцій держав є явищем, яке породжується існуванням множинних податкових юрисдикцій держав, які використовують різні підходи у сфері оподаткування. Усунення їх можливе за допомогою або національно-правових, або міжнародно-правових засобів. Останні включають в себе гармонізацію та укладення міжнародних податкових угод. Їх застосування є більш вигідним у порівнянні з національно-правовими засобами, зважаючи на специфіку самої природи конкуренції держав у сфері оподаткування. На нашу думку, саме укладення міжнародних договорів, спрямованих на розмежування конкуруючих податкових юрисдикцій держав, є найкращим засобом для усунення цієї проблеми, оскільки вони допомагають чітко визначати пріоритети податкових юрисдикцій у випадку їх конкуренції. Також із збільшенням сторін міжнародного договору збільшується і складність узгодження їх міжнародно-правових позицій з визначених питань співробітництва, у

такому разі укладення міжнародних податкових угод є найбільш ефективним саме на рівні двосторонніх міжнародних податкових відносин, аніж багатосторонніх (наприклад, договори про уникнення подвійного оподаткування).

Література

1. Соломко Г. Податкова юрисдикція держави: поняття та особливості застосування // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.readera.org/article/podatкова-juryesdyektsia-derzhavye-ponjattja-ta-osoblyevosti-zastosuvannja-10184369.html>.
2. Тучак Т. В. Податкова конкуренція в умовах глобалізації та інтеграції // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Evu/2011_17_2/Tuchak.pdf.
3. Селезень П.О. Міжнародно-правове співробітництво держав у сфері оподаткування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.11 «Міжнародне право» / П.О. Селезень. – Київ, 2010. – 24 с.

Скрипник В.В.,

студентка 5 курсу Київського національного торговельно-економічного університету

Плахотнюк Н. В.,

к. ю. н., доц. кафедри міжнародного публічного права
Київського національного торговельно-економічного університету

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ АДАПТАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ЩОДО ЗАХИСТУ ІНВАЛІДІВ ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

Постановка проблеми. Для України проблема соціального захисту інвалідів є особливо значущою у зв'язку зі стійкою тенденцією до зростання частки інвалідів у загальній структурі населення.

Сучасну політику України зорієнтовано на відновлення соціального та правового статусу інвалідів, поліпшення їхньої життєдіяльності, самореалізації, самодостатності, досягнення матеріальної незалежності, всебічної інтеграції.

Тому, на сьогодні питання щодо дотримання нашою державою міжнародних стандартів забезпечення та захисту прав і свобод людей з інвалідністю, їх повної інтеграції в суспільство, є досить актуальним.

Ціль статті. Проаналізувати нормативно-правову базу України стосовно захисту прав і свобод інвалідів, виявити проблеми соціального забезпечення людей з обмеженими можливостями та запропонувати шляхи вирішення цих проблем на державному рівні.

Виклад основного матеріалу. В Україні кожен 18-й громадянин – інвалід, тобто людина, яка потребує допомоги та підтримки від держави не лише в грошовому еквіваленті, а й в соціальній сфері.

Сучасна державна політика соціального захисту інвалідів включає в себе низку заходів, зокрема створення умов для інтеграції інвалідів до активного суспільного життя. Органи державної влади та місцевого самоврядування зобов'язані створювати нормативно-правову базу відповідно до міжнародного законодавства за для реалізації даної політики [4].

Головним нормативно-правовим актом національного законодавства України у сфері захисту інвалідів є – Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» прийнятого 1991 року. Та на жаль цей положення цього документу є досить устарівшими та не відповідають міжнародним стандартам [2].

На сьогодні пріоритетними стають дослідження законодавства України на відповідність положенням міжнародних нормативно-правових документів з питань проблем інвалідності, зокрема, Конвенції ООН про права інвалідів як першого міжнародного нормативно-правового документа, який має обов'язкову юридичну силу для держав-учасниць [5].

3 травня 2008 року в силу вступила Конвенція «про права інвалідів», яка стала першим міжнародно-правовим документом, який має обов'язкову юридичну силу для держав-учасниць. У вересні 2008 року Україна підписала цю Конвенцію та Факультативний протокол до неї.

Так, на основі аналізу законодавства України можна окреслити наступні поступові кроки нашої держави в напрямку дотримання міжнародних стандартів:

1. Найбільш оптимальним є включення до спеціального Закону визначення поняття «інвалідність», закріпленого в Конвенції про права інвалідів.

2. Доопрацювання чинного законодавства відповідно до положень ратифікованої Конвенції [2].

4. Виникає нагальна необхідність у прийнятті Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування».

5. Встановити допустимі стандарти щодо навчання осіб, які мають фізичні вади або психічні розлади, що будуть гарантувати їх рівень розвитку для участі в суспільних процесах.

6. Визначити межу відповідальності місцевих органів влади за невиконання або неналежне виконання законодавства України у сфері соціального захисту інвалідів.

7. Прийняти норми, згідно з якими законодавством України про Державний

бюджет на поточний рік не можуть бути обмежені чи скасовані пільги інвалідів [3] .

8. Розробити заходи Міністерства охорони здоров'я України, щодо психосоціального та реабілітаційного підходів лікування психічно хворих осіб.

9. Розробити та затвердити цільову Державну програму щодо надання психіатричної допомоги.

Висновки. Вирішення проблем осіб з інвалідністю потребує, перш за все, переорієнтації державної політики щодо інвалідів у напрямку створення їм рівних прав та можливостей з іншими категоріями громадян та захист від дискримінації, запровадження дієвого механізму реалізації усієї повноти їх конституційних прав, неухильного виконання зобов'язань держави. Така діяльність особливо необхідна у зв'язку із підписанням та ратифікацією Україною Конвенції ООН про права інвалідів.

Література

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. – К.: Преса України, 1997. – Ст.ст. 21, 22,24
2. Закон України “Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні” від 21 березня 1991 року / [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua/>
3. Постанова від 29 липня 2009 р. № 784 “Про затвердження плану заходів щодо створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення з обмеженими фізичними можливостями на 2009-2015 роки "Безбар'єрна Україна" // Урядовий кур'єр від 12.08.2009 - № 145.
4. Ткачук О.В. « На шляху дотримання міжнародних стандартів забезпечення та захисту прав і свобод людей з інвалідністю» 2010 рік.
5. Конвенція ООН «Про права інвалідів» від 13.12.2006 року.

Тищенко Ю.В.,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри міжнародного приватного,
комерційного та цивільного права
Київського національного торговельно-економічного університету

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ

Забезпечення прав споживачів має важливе значення для функціонування та розвитку особистості, оскільки з ним пов'язується можливість реалізації багатьох інших прав і свобод.

Правове регулювання забезпечення прав споживачів здійснюється не лише Конституцією України, Законом України «Про захист прав споживачів», іншими законами, постановами Верховної Ради України, декретами Кабінету Міністрів України, підзаконними нормативно-правовими актами: актами Президента України, декретами, постановами і розпорядженнями Кабінету Міністрів України, нормативно-правовими актами центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а й міжнародними договорами України.

Згідно з частиною першою статті 9 Конституції України [1] чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Парламент надає згоду на обов'язковість міжнародних договорів для України шляхом їх ратифікації. Водночас, відповідно до статті 12 Закону України «Про міжнародні договори України» [4] згоду України на обов'язковість для неї міжнародного договору, що не потребує ратифікації, можуть надавати також шляхом їх затвердження Президент України, Кабінет Міністрів України тощо.

За статтею 2 Закону України «Про захист прав споживачів» [3], якщо міжнародним договором України встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені в законодавстві України про захист прав споживачів, то застосовуються правила міжнародного договору. Наведене положення узгоджується з приписами частини другої статті 19 Закону України «Про міжнародні договори України», відповідно до якої, якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору.

Одним із міжнародних договорів України, спрямованих на забезпечення прав споживачів, є Угода про основні напрямки

співробітництва держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав у галузі захисту прав споживачів від 25 січня 2000 року, ратифікована Законом України від 7 березня 2002 року [5].

В Угоді містяться положення щодо створення правових та організаційних засад співробітництва держав-учасниць СНД з проведення узгодженої політики у сфері захисту прав споживачів. Згідно із статтею 3 Угоди права споживачів та їхній захист гарантуються національним законодавством про захист прав споживачів, а також цією Угодою.

Основні напрями співробітництва держав-учасниць щодо захисту прав споживачів визначено у статті 4 Угоди. Воно має здійснюватися з урахуванням національного законодавства про захист прав споживачів та загальновизнаних норм міжнародного права в цій сфері. Такими напрямами співробітництва є: забезпечення споживачів, державних органів та громадських об'єднань споживачів оперативною і достовірною інформацією про товари (роби, послуги), виробників (продавців, виконавців); прийняття заходів щодо попередження діяльності несумлінних господарюючих суб'єктів і попадання неякісних товарів (послуг) на територію держави-учасниці; створення умов для споживача, що сприятимуть вільному вибору товарів (робіт, послуг), шляхом розвитку добросовісної конкуренції; здійснення програм освіти в галузі захисту прав споживачів як невід'ємної частини навчання громадян у навчальних системах держави; залучення засобів масової інформації, у тому числі радіо і телебачення, до пропаганди і систематичного висвітлення питань захисту прав споживачів; зближення національних законодавств держав-учасниць у галузі захисту прав споживачів у тій мірі, в якій це необхідно для реалізації цієї Угоди.

З метою забезпечення реалізації вищезазначеної Угоди та Договору про проведення узгодженої антимонопольної політики від 25 січня 2000 року було укладено Угоду про співробітництво держав-учасниць СНД у сфері регулювання рекламної діяльності від 19 грудня 2003 року, затверджену Постановою Кабінету Міністрів України № 1654 від 13 грудня 2004 року [2].

Під час її укладення сторони також враховували необхідність активізації торговельних зв'язків між державами - учасницями СНД, беручи до уваги важливість реклами як засобу вільного обміну інформацією між продавцями й споживачами, що сприяє розповсюдженню та переміщенню товарів, робіт і послуг через кордони та особливості ринку реклами й культурно-історичні традиції Сторін.

Метою регулювання відносин із виробництва, розміщення та розповсюдження реклами, як зазначається у статті 3 Угоди, є

забезпечення інтересів як підприємців, учасників конкурентних відносин на ринку, так і споживачів реклами.

Серед вимог до реклами, встановлених статтею 10 Угоди, варто відзначити заборону повідомляти в рекламі недостовірні та явно помилкові відомості; використовувати заяви або зображення, що порушують загальноприйняті норми моралі; зловживати довірою споживача або отримувати переваги внаслідок його недостатнього досвіду та знань; містити інформацію, що дискримінує за ознакою статі, расовою, національною, релігійною чи іншою ознакою.

Розвиток міжнародних економічних зв'язків України сприяв укладанню міжнародних угод щодо співробітництва у сфері захисту прав споживачів. Угоди щодо цього Українським урядом було укладено з Республікою Білорусь, Російською Федерацією, Державою Ізраїль, Литовською Республікою, Турецькою Республікою, Латвійською Республікою.

Водночас, зміст таких угод є ширшим за Угоду про основні напрямки співробітництва держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав у галузі захисту прав споживачів, що можна пояснити меншою кількістю партнерів, з якими необхідно було узгоджувати свої позиції.

Таким чином міжнародно-правове регулювання відіграє важливу роль у забезпеченні прав споживачів. Проте, серед проблем правового регулювання споживчих відносин слід зазначити необхідність приведення споживчого законодавства України у відповідність до норм міжнародного права. Особливо важливим у зв'язку з реалізацією Україною стратегічного курсу на інтеграцію до Європейського Союзу є завдання адаптації споживчого законодавства України до його стандартів.

Література

1. Конституція України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про затвердження Угоди про співробітництво держав-учасниць СНД у сфері регулювання рекламної діяльності від 19 грудня 2003 року : Постанова Кабінету Міністрів України № 1654 від 13.12.2004 р. // Офіційний вісник України. – 2004. – № 50. – Ст. 3281.
3. Про захист прав споживачів : Закон України № 1023-ХІІ від 12.05.1991 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 30. – Ст. 379.

4. Про міжнародні договори України : Закон України № 1906-IV від 29.06.2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 50. – Ст. 540.
5. Про ратифікацію Угоди про основні напрями співробітництва держав - учасниць Співдружності Незалежних Держав у галузі захисту прав споживачів : Закон України № 3102-III від 7.03.2002 р. // Відомості Верховної Ради України. 2002. – № 32. – Ст. 227.

Наукове видання

«МІЖНАРОДНЕ ПРАВО: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ»

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

(Київ, 20 грудня 2016 року)

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. Тираж 25 пр. Зам. 492.

Видавець і виготовлювач

Київський національний торговельно-економічний університет вул. Кіото, 19,
м. Київ, Україна, 02156

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 4620 від 03.10.2013 р.